

gemeente Tynaarlo

Begroting 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8	7
2. Duurzaamheid	45
3. Resultaat	51
4. Meerjarenbegroting + balans meerjarig	55
5. Algemene dekkingsmiddelen	65
6. Aanvragen nieuw beleid	67
7. Onvoorzien	75
8. Kredietaanvragen	77
9. Subsidieplafonds 2023	83
10. Reserves en voorzieningen	85
11. Financiering	91
12. Lokale heffingen	97
13. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	105
14. Bedrijfsvoering	117
15. Kapitaalgoederen	119
16. Verbonden partijen	129
17. Grondbeleid	137
Bijlage 1: Incidentele baten en lasten	147
Bijlage 2: Mutaties in reserves	149
Bijlage 3: Verklaring verschillen tussen de begroting 2022 en 2023	163

Voorwoord

Voor u ligt de begroting voor 2023. Waar, zoals altijd, medewerkers van allerlei pluimage binnen de gemeente Tynaarlo hard aan gewerkt hebben. En waar, zoals elk jaar, het college van B&W uitvoerig over heeft nagedacht.

Voordat we op onze speerpunten presenteren, staan we stil bij de ongekende tijden waarin we op dit moment leven. Globaal, lokaal, micro, macro, individueel of als samenleving: iedereen voelt dat zijn of haar omgeving in beweging is. En lang niet altijd ten goede, helaas. Een oorlog op ons eigen continent, een energiecrisis die daardoor alleen maar verder aangewakkerd is en een economische inflatie die voor veel mensen niet bij te benen is, maken dat we in een pittige tijd leven. Naar verwachting houdt dit ook nog wel even aan.

Dan is het mooi om als college na te denken over onze speerpunten voor 2023, maar tegelijkertijd zijn we doordrongen van het besef dat deze begroting een momentopname is. We hebben berekend wat er nú kan, met de beste bedoelingen nagedacht over wat we nú als gemeente willen bereiken. Maar uiteindelijk willen we maar één ding bereiken: dat de mensen woonachtig in onze gemeente het goed hebben. Dat het dagelijks leven betaalbaar blijft, dat onze leefomgeving duurzaam is en blijft en dat de buurt naar elkaar omziet. Voor zover wij daar als gemeente in kunnen voorzien, moeten we dat willen bereiken. Als in de loop van de tijd blijkt dat daarvoor andere, urgentere maatregelen nodig zijn dan in deze begroting aangekondigd, dan moeten we daarover als college met de gemeenteraad in gesprek. De mensen die wij dienen, moeten het zo goed mogelijk hebben. Dat is onze opdracht. Een grote uitdaging. Maar verreweg de mooiste waar wij als collegeleden ooit voor hebben gestaan.

Wij denken deze opdracht te vervullen door al het beleid in ons achterhoofd te toetsen op de begrippen *sociaal*, *verbindend* en *duurzaam*. Precies, zoals omschreven in ons coalitieakkoord. Deze begrippen nemen wij de komende vier jaar constant mee.

Dat zijn weliswaar waardevolle termen, maar het kan natuurlijk altijd wat concreter. Dus, hoe nemen we deze mee 2023 in? Daarvoor hebben we drie thema's geprioriteerd:

1. Versnelling processen in ruimtelijke ontwikkeling
2. Ambitieniveau duurzaamheid omhoog
3. Kracht van de samenleving optimaal benutten

Uiteraard vindt u deze thema's verderop in de begroting terug. Maar, heel in het kort betekent deze prioritering voor 2023 het volgende:

Voor de versnelling van processen in ruimtelijke ontwikkeling is voor komend jaar € 500.000 gereserveerd. Dit stelt ons in staat om tijdelijk extra personeel in te zetten op de beoordeling van initiatieven en de voortgang van projecten. Op die manier kunnen er sneller ruimtelijke initiatieven (vooral woningbouw) worden beoordeeld en gerealiseerd en kunnen we snellere stappen zetten bij o.a. centrumontwikkelingen.

Duurzaamheid was al één van de speerpunten van deze gemeente, en dit college wil daar nog meer op in zetten. Zeker in deze tijden, waaraan we al eerder refereerden, is het om meerdere redenen noodzakelijk om inwoners in staat te stellen hun huizen en omgeving te verduurzamen. Ook ons eigen vastgoed nemen we daarbij onder de loep. In jargon gezegd: we tillen het ambitieniveau van het beleidsstuk 'transitievisie warmte' een trede omhoog, wat ons in staat stelt nog meer op verduurzaming in te zetten. Daarnaast hebben we aandacht voor de biodiversiteit in onze gemeente, oftewel: een goede mix van verschillende soorten planten en dieren. De balans van deze mix is een harde voorwaarde voor het goed functioneren van de aarde, ook ons kleine stukje. Daarom zetten we ons in voor schone lucht, schoon water en schone aarde, zodat zoveel mogelijk verschillende soorten goed kunnen gedijen.

En ja, hoe benut je de kracht van de samenleving optimaal? We realiseren ons dat dit al snel overkomt als een 'containerslogan'. Een slogan waar werkelijk alles onder kan vallen als je niet concreet wordt. U vindt in deze begroting dan ook niet een pot geld voor deze ambitie die nog nadere invulling moet krijgen. Nee, deze ambitie vindt u dwars door deze begroting heen in de vorm van

concrete voorstellen, maar ook in de manier waarop we omgaan met onze inwoners. We blijven in ieder geval inzetten op 'Meer welzijn, minder zorg'. Daarmee bedoelen we dat we niet voor ieder probleem in bijvoorbeeld de jeugdzorg direct de zorgprofessional inschakelen, maar altijd eerst kijken naar wat er al in maatschappelijke netwerken, zoals het verenigingsleven, kan worden opgelost met aandacht en sociale contacten. Om deze netwerken te ondersteunen investeren we in goede voorzieningen, zoals sportaccommodaties, dorpshuizen en culturele centra.

Maar, we bedoelen met deze ambitie ook ons oor bij de samenleving te luisteren leggen. Dorpsraden, de jongerenraad, bewonersinitiatieven: er zit zoveel kracht in de samenleving. Onze ambitie is die naar boven te halen en te zien. Zodat niet alles louter op het gemeentehuis in Vries wordt bedacht, maar ook gedragen wordt door onze inwoners. Tot slot toch nog een pot geld die nog moet worden ingevuld. Volgend jaar bestaat onze gemeente 25 jaar en dat willen we vieren. Niet met één groot centraal feest, maar juist ook weer door de kracht van de samenleving te gebruiken. In deze begroting reserveren we een bescheiden budget om ondanks de problemen die er momenteel zijn van 2023 ook een feestjaar te kunnen maken. We vragen de samenleving zelf met ideeën te komen om op allerlei manieren in de hele samenleving aandacht te kunnen besteden aan ons gezamenlijk jubileum en gebruiken het gereserveerde geld om deze ideeën een duwtje in de rug te geven.

Om de kracht van de samenleving in stand te houden, zien we als college een opgave in het bewaken van de sociale samenhang, oftewel de verbondenheid tussen individuen en groepen in de Tynaarlose samenleving. Deze sociale samenhang kan in onze tijd gemakkelijk onder druk komen te staan wanneer bijvoorbeeld bepaalde groepen harder geraakt worden door ontwikkelingen dan andere of wanneer groepen of individuen tegenover elkaar komen te staan door tegenovergestelde visies of belangen. Wij zien het als college als onze taak om eraan bij te dragen de verbondenheid te behouden die er in de Tynaarlose samenleving van nature is. Een mooi voorbeeld van de goede sociale samenhang in onze gemeente is hoe nieuwkomers steeds opnieuw op een plaats in onze samenleving kunnen rekenen. Of het nu gaat om de tijdelijke opvang van Oekraïense vluchtelingen of het huisvesten van asielzoekers of statushouders. De Tynaarlose samenleving laat al jaren zien er te zijn voor die mensen die onze hulp zoeken. Maar ook op dit punt is het aan ons om alert te zijn op de grenzen van wat onze samenleving aan kan. De open houding van onze samenleving betekent niet dat daarop een oneindig beroep gedaan kan worden.

Wij zijn dankbaar dat we, ondanks de ongekende tijden waarin we leven, u een sluitende begroting kunnen presenteren. Dat is geen sinecure, maar wij hechten er grote waarde aan onze financiën op orde te hebben. Omstandigheden kunnen maken dat de begroting er in de loop van de tijd anders uit ziet. Dat we vanaf 2026 zonder verder ingrijpen van Rijkswegrekening moeten houden met serieuze tekorten, houden wij daarbij ook constant in ons achterhoofd. Dat neemt niet weg dat wij er waarde aan hechten u aan de voorkant een begroting met zwarte cijfers te presenteren.

Wij vertrouwen erop om als college, samen met de gemeenteraad, gedegen keuzes voor onze inwoners te maken. We zien uit naar verdere samenwerking en een concrete aanpak van de gepresenteerde plannen in 2023.

Tot slot nog een korte oproep: wilt u alstublieft naar elkaar blijven omzien? Wij realiseren ons dat dit wat vaderlijk of paternalistisch kan klinken, maar in deze bijzondere tijden is zo'n oproep geen overbodige luxe. Het is niet iets om je voor te schamen als het niet goed gaat, of dat nou op financieel, fysiek of mentaal gebied is. Deel het en zie het, dat is waar we u toe oproepen. Samen maken wij uiteindelijk Tynaarlo tot de mooie gemeente die het is. Fijn dat we daar met elkaar aan mogen samenwerken. Dank daarvoor!

1. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8

- 0 Bestuur en ondersteuning
- 1 Veiligheid
- 2 Verkeer en vervoer en waterstaat
- 3 Economie
- 4 Onderwijs
- 5 Sport, cultuur en recreatie
- 6 Sociaal domein
- 7 Volksgezondheid en milieu
- 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Hoofdstuk 0 || Bestuur en ondersteuning

Inleiding

Dit college staat voor een verbindend, daadkrachtig en open bestuur. In deze collegeperiode willen wij nog nadrukkelijker dan voorheen met onze inwoners, ketenpartners en instellingen beleid en uitvoering vormgeven. De basis van samenwerken is in onze ogen vertrouwen. Wij willen een overheid zijn die vertrouwen verdient, en we willen in vertrouwen steunen op kennis en expertise van anderen.

Om goed in te kunnen spelen op ontwikkelingen, kansen en bedreigingen in en voor onze samenleving zijn wij onze organisatie verder aan het ontwikkelen. Dit doen we aan de hand van de in de organisatievisie “voor de duidelijkheid” genoemde waarden; open, toegankelijk, duidelijk, slagvaardig en betrouwbaar. Waar gemak, transparantie en snelheid worden gevraagd bieden wij dit veelal ondersteund door digitale mogelijkheden. Plek en tijd onafhankelijk digitaal ontsluiten van informatie is daarbij het uitgangspunt. Daarmee bedoelen we niet alleen de gemeentelijke website, maar ook het gebruik van innovatieve ontwikkelingen.

Wij vinden het belangrijk inwoners, ondernemers, instellingen actief te betrekken bij ontwikkelingen in hun gemeente. Participatie zal ook in 2023 onderdeel van beleidsvorming blijven. Deze werkwijze past bij een naar buiten gekeerde organisatie die stuurt op vertrouwen en eigen kracht van inwoners.

Hoewel bedrijfsvoering onderdeel is van hoofdstuk 0 wordt dit beschreven in de aparte (verplichte) paragraaf ‘Bedrijfsvoering’. In die paragraaf wordt ingegaan op de doelen en ontwikkelingen ten aanzien van de bedrijfsvoering in het jaar 2023.

Wat willen we bereiken

Dienstverlening – Basis op orde

We willen snelle en goede dienstverlening leveren. Dat kan als de basis op orde is. Investeren in personeel, techniek en middelen is noodzakelijk om ons te blijven ontwikkelen. Zeker met het oog op vergaande digitalisering, complexe controles, mondiger en kritische inwoners. Door het aantrekken van nieuwe medewerkers werken we aan versterking voor nu en in de toekomst. De krapte op de arbeidsmarkt maakt dat we dit vroegtijdig zullen moeten doen.

Digitalisering - Uitbreiding digitale aangifte verhuizing instellingen

De digitale aangifte verhuizing voor instellingen, die in 2022 is opengezet, wordt uitgebreid naar meer zorginstellingen. Hierdoor kunnen meer verhuisaangiftes digitaal worden ingediend.

Aansluiting MijnOverheid

Per 1 januari 2023 treedt de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (MEBV) in werking. Deze wet geeft inwoners het recht om elektronisch berichten aan een bestuursorgaan te sturen op een door het bestuursorgaan te bepalen wijze. De gemeente moet voor schriftelijke officiële berichten verplicht een elektronische wijze van verzenden inrichten. Berichten vanuit burgerzaken zullen via MijnOverheid worden verzonden. Daarvoor wordt de koppeling met de burgerzakensoftware ingericht.

Aanpassen betrouwbaarheidsniveaus

Naast de MEBV krijgen we te maken met de Wet digitale overheid (Wdo). Deze wet bevat verplichte standaarden voor elektronisch verkeer die de communicatie met de gemeente veiliger en betrouwbaarder moeten maken. De invoering van de Wdo stelt hogere eisen aan de betrouwbaarheidsniveaus van DigiD. De burgerzaken aangifteprocessen worden hierop aangepast zodat we aan deze eisen voldoen.

Identificatie

Identiteitsfraude is een toenemend probleem. Een juiste identiteitsvaststelling heeft onze hoogste prioriteit. Werkprocessen worden geactualiseerd, hulpmiddelen geüpdatet en het kennisniveau van medewerkers verhoogd. Hiermee willen wij voldoen aan de ‘circulaire identiteitsvaststelling 1 juni 2022’, vastgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de landelijke Werkgroep Tegengaan Identiteitsfraude (WTI). De juiste identiteitsregistratie van Oekraïense vluchtelingen maakt hier onderdeel van uit; we verwachten dat hier ook in 2023 sprake van zal zijn.

Kwaliteit gegevens

We werken aan een correcte Basisregistratie Personen door een juiste persoonsregistratie, fraudeonderzoeken en adresonderzoeken. We voeren meer kwaliteitscontroles uit zodat we de kwaliteit van de gegevens in de BRP en de Reisdocumentenmodule verhogen. Dit moet er mede voor zorgen dat we ook dit jaar weer goed scoren op de jaarlijkse zelfevaluatie Basisregistratie Personen en Reisdocumenten.

Verkiezingen

In maart 2023 vinden dubbele verkiezingen plaats van de Provinciale Staten en de waterschappen. We organiseren de verkiezingen goed en veilig en houden rekening met mogelijk geldende covid-19 maatregelen. Om dit te kunnen doen zorgen we voor voldoende capaciteit binnen het projectteam verkiezingen. We streven ernaar de verkiezingsdagen zoveel mogelijk samen met inwoners/vrijwilligers te organiseren.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Digitale aangifte verhuizing instellingen uitbreiden (via eHerkenning).	Inrichting software, aanpassen werkprocessen, afstemming met derden, communicatie, kennis/opleiding medewerkers.	Efficiënter werken, dienstverlening uitbreiden, meer keuze voor de inwoner / bedrijf.	Gemeente	Q2 2023	nvt
Koppeling met MijnOverheid	Inrichting software, aanpassen werkprocessen, afstemming met derden, communicatie, kennis/opleiding medewerkers.	Voldoen aan de wet MEBV, verbeteren dienstverlening.	Gemeente	Q1 2023	nvt
Actualiseren betrouwbaarheidsniveaus.	Inrichting software, aanpassen werkprocessen, afstemming met derden, communicatie, kennis/opleiding medewerkers.	Voldoen aan de Wet digitale overheid, verbeteren en beveiligen dienstverlening.	Gemeente	Q1 2023	nvt
Juiste identiteitsvaststelling	Opleiding medewerkers	Voorkomen fraude, juiste vaststelling identiteit.	Gemeente	Q4 2023	nvt
Zelfevaluaties	Kwaliteitscontroles uitvoeren, communicatie medewerkers.	Borging kwaliteit BRP en reisdocumenten.	Gemeente en RvIG	Q4 2023	nvt
Succesvolle verkiezingen Provinciale Staten en Waterschappen.	Vorbereiden en organiseren van de verkiezingen.	Uitvoering verkiezingen volgens de Kieswet, betrouwbare uitslag borgen.	Gemeente	Q2 2023	nvt

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren (Besluit begroting en verantwoording)	Norm	Tynaarlo			
		2020	2021	2022	2023
Formatie	Fte per 1.000 inwoners (2020)	7,3	7,7	7,66	8,06
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners (2020)	6,9	6,9	6,86	7,30
Apparaatskosten	Kosten per inwoner (2020)	€ 609	€ 600	€ 709	€ 752
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen (2020)	12,2%	12,1%	2,21%	2,17%
Overhead	% van totale lasten (2020)	12,5%	12,4%	12,67%	13,70%

Gemeente specifiek	Norm	Tynaarlo	
		2020	2021
Betaaldiscipline	Percentage betalingen waarbij wettelijke betaaltermijn (30 dagen) is behaald	91,12%	89,96%
Betalingstermijn	Gemiddelde betalingstermijn	18 dagen	19 dagen

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
0.1	Bestuur	1.393.186	2.615.442	1.533.468	1.588.936	1.645.642	1.701.198
0.2	Burgerzaken	1.331.902	1.530.979	1.245.328	1.277.054	1.317.015	1.359.041
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	418.356	366.588	381.962	392.911	404.042	414.749
0.4	Overhead	10.645.725	11.550.532	12.225.707	12.700.733	13.312.539	13.677.797
0.5	Treasury	-53.300	18.255	-50.394	162.037	249.808	233.678
0.61	OZB woningen	347.687	280.923	289.074	296.304	303.713	311.253
0.62	OZB niet-woningen	17.500	17.500	19.306	19.789	20.283	20.790
0.64	Belastingen overig	5.500	5.500	5.678	5.820	5.965	6.115
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000
0.8	Overige baten en lasten	240.131	276.029	288.615	294.012	300.533	306.387
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	1.079.945	62.707	64.673	66.305	67.967	69.460
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	69.819	0	0	0	0
Totaal lasten		15.426.632	17.044.273	16.253.417	17.053.901	17.877.508	18.350.469

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
0.1	Bestuur	-1.460	2.955	3.103	3.181	3.261	3.333
0.2	Burgerzaken	415.729	431.681	377.358	377.358	377.358	377.358
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	698.247	239.140	250.505	256.823	263.264	269.046
0.4	Overhead	1.171.014	1.154.783	1.090.002	1.116.491	1.143.437	1.170.980
0.5	Treasury	634.952	699.089	663.369	642.837	622.269	601.703
0.61	OZB woningen	4.807.823	4.796.377	4.966.469	5.066.199	5.167.922	5.271.438
0.62	OZB niet-woningen	1.317.845	1.482.181	1.521.047	1.551.468	1.582.497	1.614.147
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	48.836.932	54.871.732	57.200.576	59.535.047	61.809.432	60.106.225
0.8	Overige baten en lasten	13.968	29.597	31.075	31.859	32.658	33.375
Totaal baten		57.895.050	63.707.535	66.103.505	68.581.265	71.002.098	69.447.606

Resultaat voor bestemming	42.468.419	46.663.261	49.850.087	51.527.364	53.124.590	51.097.137
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	4.666.957	2.952.473	1.355.749	1.468.534	1.609.680	1.720.535
Onttrekkingen aan reserves	5.797.784	3.571.856	2.223.681	2.228.524	2.267.931	2.266.579
Saldo hoofdstuk	43.599.246	47.282.644	50.718.019	52.287.354	53.782.841	51.643.181

Hoofdstuk 1 || Veiligheid

Inleiding

De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Dit willen wij uiteraard behouden. Wij geven het huidige veiligheidsbeleid dan ook een vervolg. De geformuleerde visie en prioriteiten houden we onverkort vast. Onze aanpak richt zich de komende jaren op: overlast door personen met verward gedrag, ondermijning, jeugdproblematiek, cybercrime en incident- & rampbestrijding.

Hierin is ook voor inwoners, instellingen, ondernemers een actieve rol weggelegd. Veiligheid begint in de eigen straat of wijk. We benutten hun kennis en energie om de eigen omgeving schoon en leefbaar te houden, zodat de kans op vandalisme en criminaliteit kleiner wordt. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van Burgernet, Meld Misdaad Anoniem en het preventief signaleren van onveilige situaties.

Werken aan een veilige leefomgeving betekent ook dat we moeten handhaven. Dat doen we informatie gestuurd door gebruik te maken van signalen uit de buurt, meldingen van de politie en de kennis en expertise van onze BOA's.

Wat willen we bereiken

Overlast personen met verward gedrag

Personen met verward gedrag zijn mensen die de grip op hun leven (dreigen te) verliezen, waardoor het risico aanwezig is dat zij zichzelf of anderen schade berokkenen. Meestal is er sprake van wanhoop door sociale problemen in combinatie met psychiatrische of verslavingsproblematiek, dementie of een (licht) verstandelijke handicap. Deze mensen leven steeds vaker en langer zelfstandig of onder begeleiding in de wijk. De meeste mensen met verward gedrag lijden in stilte. Ze kunnen op eigen kracht niet (meer) meedoen in de maatschappij of om hulp vragen. Het onderwerp is primair belegd bij het sociale domein maar is tevens onderdeel van de verbinding zorg en veiligheid.

We focussen op het terugdringen van buurtproblematiek door samen met inwoners naar een duurzame oplossing toe te werken. De eigen verantwoordelijkheid van inwoners staat hierin centraal. We verbeteren de aanpak van personen met verward gedrag door de bestaande samenwerking met het sociaal domein en de ketenpartners uit te bouwen.

Ondermijning

De aanpak van ondermijnende criminaliteit heeft prioriteit in Noord-Nederland, zowel lokaal als regionaal. Het besef is doorgedrongen dat deze ondermijning weliswaar minder zichtbaar is dan andere criminaliteitsvormen, maar niet minder schadelijk. Directe slachtoffers zijn soms minder zichtbaar dan bij andere delicten. De criminele netwerken zijn actief in bijvoorbeeld georganiseerde hennepcultuur en de handel in (automatische) wapens en gebruiken zware geweldsmiddelen. Omdat zij daarbij gebruikmaken van legale structuren, hebben deze netwerken een corrumperende werking en ontwrichtende effecten voor de samenleving, waardoor ondermijnende criminaliteit een groot gevaar is voor onze rechtstaat

Jeugdproblematiek

We verbeteren de vroegtijdige signalering en preventie van jeugdproblematiek. We handelen preventief als het kan, maar repressief als het moet. We verbeteren de communicatie tussen jongerenwerk, de jeugdagent, het Centrum voor Jeugd en Gezin en andere partners en we zorgen voor een goede opvolging van zorgelijke signalen.

Weerbaarheid digitaal gebied

We investeren in digitale weerbaarheid van overheid, bedrijven en inwoners. Binnen het domein Privacy en Informatieveiligheid wordt hiertoe nadrukkelijk samenwerking gezocht met specialisten binnen onze ketenpartners. Omdat dit landelijk een actueel thema is, sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande projecten en initiatieven.

Incident- en rampenbestrijding

Belangrijke voorwaarden voor een veilig Tynaarlo zijn de bereikbaarheid, beschikbaarheid en inzetbaarheid van de hulpdiensten tijdens het bestrijden van rampen en crises. Vanuit onze regierol zien we hierop toe. Indien nodig sturen we bij. Daarnaast dragen we zorg voor een adequate rampenbestrijding en crisismanagement. Samen met brandweer en politie geven we voorlichting aan onze inwoners. En we houden onze interne organisatie scherp en getraind, bijvoorbeeld door het organiseren van crisisoefeningen voor de ambtelijke organisatie.

Extra inzet op het aardbevingendossier

Onze inwoners worden geconfronteerd met de gevolgen van de aardbevingen. Door het meemaken van een aardbeving of door de schade die deze bevingen aan de huizen veroorzaken. We blijven ons inzetten voor veiligheid en compensatie. In verband met lopende en verwachte (beroeps)procedures tegen de winningsplannen is extra juridische inzet noodzakelijk.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Onze inwoners voelen zich veilig.	Op basis van het uitvoeringsprogramma veiligheid 2022-2023 uitvoering geven aan de gestelde prioriteiten.	Een veilige gemeente in cijfers en in beleving.	Gemeente en ketenpartners.	Doorlopend. Zie uitvoeringsprogramma.	
Overlast personen met verward gedrag.	Integrale aanpak van de grootste overlastgevers.	Vroegtijdig signaleren en onder regie van de gemeente een effectieve integrale aanpak van casuïstiek rond dit thema opstarten.	Gemeente, Politie, Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe (ZVHD), OGGz, Sociaal domein, ggz-partners.	Doorlopend	
Buurtbemiddeling is een belangrijk middel en eerste stap in de aanpak van woonoverlast.	Buurtbemiddeling opgestart en onderdeel van de aanpak van woonoverlast.	Zelfredzaamheid in de samenleving te vergroten.	Welzijnsorganisatie in samenwerking met gemeente, politie en woningcorporaties.	Begin 2023	
Ondermijnende criminaliteit en bestuurlijke weerbaarheid.	- Aanbevelingen uit weerbaarheids-scan uitvoeren. - Aansluiten bij Meld Misdaad anoniem - Beleid rond mensenhandel opstellen.	- Weerbaarheid van de gemeente vergroten. - Op deze manier kunnen inwoners eenvoudiger en anoniem melding doen van ondermijnende criminaliteit.	Gemeente en RIEC	Eind 2023	Beleid mensenhandel

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Cybercrime	- Plan van aanpak cyber. - Problematieken netwerk in kaart brengen. - Prioriteiten en doelgroepen bepalen.	- Kennis en daardoor weerbaarheid vergroten van onze inwoners mbt cybercrime.	Gemeente en politie	Doorlopend	
Weerbaarheid digitaal gebied	- Bewustwording - Koppeling maken met incident- en rampenbestrijding.	Eigen organisatie bewust maken van en beveiligen tegen cybercrime.	Gemeente (OOV en team I&A)	Eind 2023	
Incident- en rampenbestrijding.	- Oefening doen op het gebied van digitale weerbaarheid. - Ontwikkelingen uitvoeren van het project bevolkingszorg.	Succesvol doorlopen van een crisisoefening en kennis en ervaring op digitaal gebied verbeteren Professionalisering bevolkingszorg.	VRD, Gemeente (OOV en team I&A)	Eind 2023	
Jeugdoverlast en middelen gebruik.	- Voorkomen en bestrijden van jeugdoverlast door integrale aanpak met ketenpartners onder regie van de gemeente. - Voorlichting aan jongeren over drank en drugs-gebruik. - Intensieve samenwerking tussen zorg en veiligheid.	- Integrale aanpak jeugdoverlast onder regie gemeente op orde door effectieve overlegstructuur. - Samenwerking Zorg en Veiligheid op orde.	Gemeente, politie, O.M., VNN, diverse ketenpartners.	Doorlopend	

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	70	20	N.n.b.
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	0,7	N.n.b.
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,5	2,4	N.n.b.
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,2	1,3	N.n.b.
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	5,2	5,7	N.n.b.

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.649.890	1.811.585	1.873.134	1.934.783	1.999.812	2.062.328
1.2	Openbare orde en veiligheid	711.709	797.346	667.536	691.418	715.767	739.396
Totaal lasten		2.361.599	2.608.931	2.540.669	2.626.201	2.715.579	2.801.725

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.634	159	234	314	322	329
1.2	Openbare orde en veiligheid	24.219	28.825	28.563	28.563	28.563	28.563
Totaal baten		25.853	28.984	28.797	28.877	28.885	28.892

Resultaat voor bestemming	-2.335.746	-2.579.947	-2.511.872	-2.597.324	-2.686.694	-2.772.832
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-2.335.746	-2.579.947	-2.511.872	-2.597.324	-2.686.694	-2.772.832
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 2 || Verkeer en vervoer en waterstaat

Inleiding

Tynaarlo is een plattelandsgemeente met een aantal grotere dorpen en meerdere kleinere kernen. Wij vinden het belangrijk dat voorzieningen voor iedereen goed bereikbaar zijn. Door demografische ontwikkelingen kunnen voorzieningen in onze dorpen onder druk komen te staan. Daarom is een fijnmazig vervoersnetwerk voor openbaar vervoer, auto's en fietsers van groot belang. Zij zijn met elkaar verbonden op verschillende gebieden zoals leefbaarheid, veiligheid, duurzaamheid én recreatie.

We willen op een duurzame manier de basis op orde hebben. Dat betekent dat we een onderhoudsniveau hebben dat passend voor deze gemeente, de basis op orde houdt. Voor wat betreft het onderhoud blijven wij zoeken naar efficiënte en bedrijfsmatige manieren waarbinnen ook aandacht is voor veiligheid, duurzaamheid en energieverbruik.

Wat willen we bereiken

Veilige en goed onderhouden wegen

De afgelopen jaren zijn wegen en paden naar een onderhoudsniveau gebracht op basis van 'veilig en heel' (BOR-basis: beheer openbare ruimte). Wij blijven zoeken naar manieren om het onderhoud op een zo bedrijfsmatige en efficiënt mogelijke manier uit te voeren.

FWK-plan

In 2021 hebben we een Fietspaden, Wegen en Knelpuntenplan opgesteld (FWK) Dit plan is mede op basis van input van onze inwoners tot stand gekomen. Voor 2022 stond de uitvoering gepland van Midlaren, de Hoofdweg Eelde, Esweg Eelde, verbinding Esweg-Legroweg Eelde en fietspad Oude Tolweg Zuidlaren. De raad heeft geld beschikbaar gesteld maar, vanwege krapte op zowel de arbeidsmarkt als in materieel is het niet gelukt alle projecten dit jaar uit te voeren. De uitvoering schuift door naar 2023.

In 2023 bereiden we tevens een voorstel voor voor een meerjarenplanning FWK inclusief benodigde investeringsbedragen en personele capaciteit.

Beheerplannen

In de openbare ruimte wordt gewerkt met beheerplannen. Deze plannen kennen vier hoofdgroepen, te weten groen, wegen, openbare verlichten en beschoeiingen en kunstwerken. De plannen kennen een aantal vaste onderdelen. Dat is ten eerste de beschrijvende manier van beheren, bijvoorbeeld wat we doen aan onderhoud. Ten tweede leggen we verantwoording af. Dat doen we door middel van inspecties. Ten derde wordt het areaal en het benodigde onderhoud vertaald in een financiële doorkijk voor de komende tien jaren.

Hiertoe updaten wij jaarlijks de beheerplannen bij de begroting. Dit is de opmaak voor het uitvoeren van onderhoud in het jaar daarop. Dit onderhoud wordt geïnspecteerd, bijvoorbeeld door de BOR-schouw of de weginspectie. Daarmee leggen we verantwoording af over het voorgestelde onderhoud van het jaar daarvoor. De uitkomsten van de inspecties vormen de opmaat voor het nieuwe beheerplan voor het jaar erop. Zo ontstaat een cyclisch systeem. De financiële verantwoording wordt afgelegd bij de jaarrekening.

Verkeersveiligheid

Samen met de provincie werken we aan zo veilig mogelijke wegen en een goede bereikbaarheid per fiets, via het openbaar vervoer en met de auto. Waar we nu op basis van ongevallen en klachten de infrastructuur aanpassen en veiliger maken, gaan we dat vaker risicogestuurd doen. Op voorhand kijken we waar de risico's zitten en proberen op die manier ongevallen te voorkomen. Dit laat onverlet dat het gedrag van de weggebruiker in 80 – 90% van de gevallen de oorzaak is van het ongeval. Daarom gaan wij door middel van voorlichtingen ook de komende jaren inzetten op gedragsveranderingen.

Voor infrastructurele werken die bijdragen aan de verkeersveiligheid, bereikbaarheid en openbaar vervoer is vanuit de provincie een financiële bijdrage tussen de 25% en 50% mogelijk, de zogeheten Brede Doel Uitkering (BDU). Voorwaarde is dat wij €1 per inwoner beschikbaar stellen aan educatieve en gedragbeïnvloedende maatregelen die de verkeersveiligheid bevorderen. Hier voldoen wij aan.

Aanleg doorfietsroute krijgt vervolg

Wij werken mee aan het aanleggen van de doorfietsroute tussen Groningen en Assen. We zorgen daarbij voor een goede aansluiting met de andere fietspaden in de gemeente. In 2019 is de eerste fase van de doorfietsroute in onze gemeente aangelegd. De raad heeft op basis van een variantenstudie langs bedrijventerrein Vriezerbrug gekozen voor een tunnelvariant langs het Noordwillemskanaal. De uitvoering hiervan is in 2022 opgepakt maar nog niet afgerond.

Openbaar Vervoer (OV)

Wij willen dat onze gemeente goed met het openbaar vervoer ontsloten is. Hiertoe hebben we gesprekken met het OV-bureau Groningen-Drenthe, waarbij de uiteindelijke keuze bij het OV-bureau ligt. Wij gaan kijken naar de effecten van de voorgestelde opwaardering van Lijn 9 (Eelde – Paterswolde) van streeklijn tot 'Q-link', waarbij deze lijn over de Hoofdweg in Eelde gaat rijden.

Transferia voor een goede aansluiting van auto naar fiets en openbaar vervoer

Wij willen als gemeente bijdragen aan een goede aansluiting van verschillende verkeersvormen, zodat gemakkelijk overstapt kan worden van de auto naar de fiets en het openbaar vervoer. De voorbereiding en aanleg van het transferium bij De Punt ligt bij de provincie als initiatiefnemer. Voor de aanleg van dit transferium is een bestemmingsplanwijziging nodig.

Herinrichting Esweg Eelde

De Esweg kent net als de Hoofdweg in Eelde een onduidelijke en soms onveilige wegstructuur. Om die reden gaan we de Esweg herinrichten. Dat doen we in samenspraak met de inwoners. We starten het proces aansluitend aan de herinrichting van de Hoofdweg.

Aansluiting Esweg – Legroweg

Hier realiseren wij een rotonde. Een rotonde op deze plek vergroot de veiligheid doordat het verkeer afgeremd wordt. De rotonde markeert tevens het begin van de komgrens. We starten het proces aansluitend aan de herinrichting van de Hoofdweg.

Aanleg fietspad over de Oude Tolweg Zuidlaren

In 2015 is een betonnen fietspad aangelegd van de scholen in Zuidlaren naar Westlaren. Het laatste stukje van deze route gaat door een woonwijk, met alle gevaren van dien. Denk hierbij aan auto's die uitritten draaien. Dit project voorziet in het doortrekken van het fietspad om de woonwijk Oude Tolweg naar Westlaren. Uitvoering is voorzien in 2023.

Vervanging bruggen Zuidlaren en Bunne

Tijdens de jaarlijkse constructieve inspectie is geconstateerd dat zes bruggen niet meer voldoen aan de gestelde eisen met betrekking tot draagkracht. Er zijn beperkingen ingesteld en de bruggen zijn aan het einde van hun levensduur.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
FWK plan	Updaten (jaarlijks) en opstellen van een meerjarenplanning.	Inzicht in benodigde investeringsbedragen en personele capaciteit.	Gemeente	Begroting 2024	
Beheerplannen	Updaten	Inzicht in benodigd onderhoud en gelden, verantwoording geven van wat we hebben gedaan.	Gemeente	Doorlopende cyclus	
Herinrichting Hoofdweg	Herinrichten Hoofdweg tussen centrum Eelde en centrum Paterswolde.	Toekomstbestendig afkoppelen regenwater, veiligheid fietsers, parkeren, goede busverbinding, oplossen slechtste fietspad van Drenthe.	Gemeente	2023	
Fietspad Oude Tolweg Zuidlaren.	Aanleg ontbrekende schakel tussen woonwijk en centrum Zuidlaren.	Realisatie goede verbinding voor fietsers.	Gemeente	2023, afhankelijk van eventuele procedures.	
Herinrichting Esweg en aansluiting Esweg-Legroweg.	Afstemmen met inwoners en komen tot een gedragen plan.	Toekomstbestendig, veiligheid.	Gemeente	2024, afhankelijk van de start.	
Doorfietsroute	Aanleg doorfietsroute tussen Zuidlaren en Haren.	Snelle comfortabele fietsverbinding.	Provincie Drenthe en Groningen in samenwerking met gemeente.	Afhankelijk van de start.	Afhankelijk van besluitvorming raad.
Herstel bruggen Waterwijk.	Afronden uitvoering	Tekortkomingen oplossen.	Gemeente	2023	
Vervanging bruggen De Knijpe en Nieuwe Dijk.	Aanbesteden, start werkzaamheden.	Veilige bruggen en goede verkeersverbinding.	Gemeente	2023	
Vervanging bruggen Oude Dijk en Zwetdijk.	Aanbesteden, start werkzaamheden.	Veilige bruggen en goede verkeersverbinding.	Gemeente	2024, afhankelijk van de start.	
Vervanging bruggen Kibbelslaglaan en Bunnerveenseweg.	Aanbesteden, start werkzaamheden.	Veilige bruggen en goede verkeersverbinding.	Gemeente	2024, afhankelijk van de start.	

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
2.1	Verkeer en Vervoer	3.883.283	4.217.175	4.532.475	4.629.017	4.767.403	4.855.280
2.5	Openbaar vervoer	9.424	10.024	9.947	7.939	7.881	7.823
Totaal lasten		3.892.708	4.227.199	4.542.422	4.636.956	4.775.284	4.863.103

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
2.1	Verkeer en Vervoer	156.894	96.342	100.400	102.281	104.193	105.910
Totaal baten		156.894	96.342	100.400	102.281	104.193	105.910

Resultaat voor bestemming	-3.735.814	-4.130.857	-4.442.021	-4.534.676	-4.671.091	-4.757.193
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo hoofdstuk	-3.735.814	-4.130.857	-4.442.021	-4.534.676	-4.671.091	-4.757.193

Hoofdstuk 3 || Economie

Inleiding

In onze samenleving spelen ondernemers een belangrijke rol. We hebben grote bedrijven, Midden en Klein Bedrijven (MKB) en zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers). Van horeca tot detailhandel, van recreatie en toerisme tot landbouw, van zorg tot culturele sector, enzovoorts. We willen als gemeente samenwerken met ondernemers omdat we met hen de samenleving vormgeven. Op veel gebieden zijn ondernemers belangrijk voor de leefbaarheid in onze gemeente. Wij koesteren ondernemerschap en ondernemerszin. We werken rolbewust aan de thema's binnen dit beleidsveld, waarbij we op een bij onze rol passende manier willen participeren en samenwerken.

Het contact met ondernemers vinden we belangrijk. Met een bereikbaar en duidelijk loket willen we de komende jaren verder aansluiten en meedoen op de bestaande structuren die ondernemers hebben.

Centrumontwikkelingen zijn nadrukkelijk veel meer dan alleen het verbeteren van straatmeubilair en wegkwaliteit. Het gaat om het verbeteren en behouden van mogelijkheden voor alle ondernemers die belangrijk zijn voor bruisende kernen. Omdat een centrumplan veel betrokkenen kent is het ontwikkelen vaak complex. De afgelopen periode is gewerkt aan centrumplannen, maar tot een concrete afronding is het niet gekomen. In 2023 zullen wij concrete plannen ter besluitvorming aan uw raad voorleggen.

Wat willen we bereiken

Uitvoeringsagenda (Vrijetijds) Economie

De Uitvoeringsagenda (Vrijetijds) Economie is in november 2021 vastgesteld. Deze is opgebouwd uit twee delen: economische zaken (EZ) en vrijetijdseconomie (VTE). Het onderdeel EZ richt zich grotendeels op MKB bedrijven, bedrijventerreinen en bereikbaarheid. De Vrijetijdseconomie is gestoeld op de pijlers gastvrijheid, vitale vakantieparken en regiopromotie. De in de agenda opgenomen acties zetten wij in voor behoud en versterking van het ondernemersklimaat in onze gemeente. Dat doen we onder andere door onze ondernemers te (leren) kennen en met hen samen te werken.

Ondernemersloket

Via het ondernemersloket zijn wij zichtbaar en bereikbaar voor ondernemers en bieden we ondersteuning. Met één goed bereikbaar loket zorgen wij voor een goede informatievoorziening voor ondernemers.

Regiovisie Groningen – Assen (RGA)

Regio Groningen - Assen is een vrijwillig samenwerkingsverband tussen de provincies Drenthe en Groningen en de gemeenten Assen, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Noordenveld, Tynaarlo en Westerkwartier. Wij trekken samen op om de mobiliteit, de economie, wonen en ruimtelijke kwaliteit te versterken. Dit zorgt voor betere interne afstemming en sterke profilering naar buiten toe. Er wordt ingezet op versterking van de economie, bijvoorbeeld door goede afstemming met betrekking tot (boven)regionale bedrijvenlocaties. Wij zetten onze betrokkenheid binnen deze samenwerking de komende jaren voort.

Regionale Samenwerking

Wij zijn actief betrokken bij het Recreatieschap, Geopark de Hondsrug, Drentsche Aa en ontwikkeling van het Zuidlaardermeer.

De Kop van Drenthe is een recreatief en toeristisch gezien een boeiende regio. Om deze regio stevig op de kaart zetten werken wij samen met de gemeenten Assen en Noordenveld. In onze regio laten we de toeristisch-recreatieve sector groeien door gezamenlijk onze verhalen zichtbaar en beleefbaar te maken. Dat doen we samen met de toeristisch-recreatieve ondernemers, die meedoen in de opzet en doelen van de Kop van Drenthe. Dit is vertaald in een merkactivatieplan. In dit plan komt het marketingprofiel van Drenthe, 'oerprovincie', terug. Door de integrale aanpak en vertaling in concrete activiteiten, rollen, tijdspad en financiering is een stip op de horizon gezet. Door het bundelen van budget en uren ontstaat ruimte om samen het plan tot uitvoer te brengen en gerichte informatieproducten te ontwikkelen.

Groningen Airport Eelde (GAE)

De luchthaven heeft in de hoofdinfrastructuur toegevoegde waarde voor Noord-Nederland. Wij kijken in onze rol van aandeelhouder en vestigingsgemeente van de luchthaven naar continuïteit, veiligheid, maar ook naar de mogelijke gevolgen van keuzes en ontwikkelingen voor onze inwoners en onze economie.

Wij pakken onze rol en verantwoordelijkheid op basis van de besluitvorming van uw raad eind 2021 wat betreft onze aandeelhouderspositie en de gevraagde (exploitatie)investeringen. Wij voldoen aan onze verplichtingen, maar hanteren als uitgangspunt dat de financiering van de luchthaven geen taak is voor de gemeente.

Goede bedrijventerreinen

Wij bieden goede vestigingsmogelijkheden voor lokale bedrijven. Voor een leefbare omgeving is het wenselijk dat bedrijven (horeca en detailhandel) zich vestigen in een centrum of op een gemeenschappelijk terrein. Deze moeten goed bereikbaar zijn. Wij staan positief tegenover acties en initiatieven voor inbreiding, verduurzamen en revitaliseren van bedrijvenlocaties. Voor het ontwikkelen van nieuwe bedrijvenlocaties zien wij geen aanleiding.

De (boven) regionale bedrijvenlocaties GAE en het Businesspark Ter Borch zijn in ontwikkeling. Het betreft hier verdere planvorming van GAE over de doorontwikkeling van hun bedrijvigheid en overige luchthavengerelateerde bedrijvigheid en de uitgifte van Businesspark Ter Borch. Bij de uitwerking door GAE van haar plannen hebben wij aandacht voor, en toetsen op, het voorkomen of compenseren van de eventuele nadelige effecten van de ruimtelijke ingrepen/activiteiten op de omgeving en op de aanwezige natuur-, en landschapswaarden.

Centrumontwikkelingen

Centrum Eelde

Op 9 november 2021 is de motie De Jonge – cultuurhistorisch onderzoek centrum vastgesteld. Uw raad wil een nieuw ruimtelijk afwegingskader voor het beoordelen van ruimtelijke plannen hanteren. Eén van de toetsingsgronden voor ruimtelijke ontwikkelingen betreft cultuurhistorie. De resultaten van het cultuurhistorisch onderzoek worden nog in 2022 met uw raad gedeeld.

Ook het actueel inzicht hebben in o.a. verkeer, marktruimte, ruimtelijke plannen/initiatieven van eigenaren en ondernemers in het gebied, etc. is een voorwaarde voor het opstellen van een dergelijk ruimtelijk kader. Om tot een voorstel voor een nieuw ruimtelijk (afwegings)kader te komen stellen wij u voor in 2023 een verkeers- en parkeeronderzoek te houden.

In 2023 komen wij met een voorstel voor een projectplan voor het ontwikkelen van een revitaliseringsplan inclusief vestigingsmogelijkheden van maatschappelijke functies zoals het Klompenmuseum. (en daarmee een nieuw ruimtelijk (afwegings)kader voor het centrum)

Centrum Zuidlaren

Op basis van de raadsbesluitvorming van 3 december 2019 en 21 december 2021 is het project onder te verdelen deelprojecten, te weten:

1. Ontwikkelen en invoeren diverse stimuleringsregelingen privaat vastgoed' (o.a. gevefonds, verplaatsingsfonds, ca.);
2. De herinrichting van de openbare ruimte, met name het kernwinkelgebied en de brinken;
3. De herontwikkeling van het PBH-terrein, met verkavelingsplan, beeldkwaliteitsplan, uitwerking van landschap en infrastructuur en het beoogde programma.
4. Mogelijke herontwikkeling van eventueel achterblijvende supermarktlocaties, met publiekstrekkende functies.

Ten aanzien van het beoogde programma (zorg en maatschappelijke functies, twee supermarkten en woningbouw) heeft uw raad gevraagd een nadere uitwerking te maken en deze uitwerking (massa en bouwplan/verkavelings-verkenning aan uw raad voor te leggen zodat uw raad kan beoordelen of dit een wenselijk en realiseerbare invulling van het voorterrein van de PBH-locatie leidt.

Wij concentreren ons op het uitwerken van de onderdelen 1 en 3 zoals hiervoor aangeduid. Concrete voorstellen hiervoor leggen wij in 2023 ter besluitvorming voor aan uw raad.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Zichtbaar, bereikbaar en ondersteunend loket door onderhouden contacten, organiseren en/of deelnemen aan bijeenkomsten en afleggen bedrijfsbezoeken en netwerk-bijeenkomsten.	Afleggen bedrijfsbezoeken en organiseren netwerk-bijeenkomsten.	Zichtbaar zijn, bereikbaar zijn en ondersteunend waar mogelijk.	Gemeente	1. Elke maand gaat B en W op bezoek bij een ondernemer. 2. Elk kwartaal is er overleg tussen de ondernemersverenigingen en de wethouder economie. 3. Om de twee week is er een bezoek van de wethouder bedrijfscontacten aan een ondernemer. 4. Elk half jaar is er een gezamenlijke bijeenkomst met een economisch thema.	
Verbeteren ondernemersklimaat door het toepassen en uitvoeren van het uitvoeringsprogramma economie 2020 - 2024.	Div.	Ondersteunend zijn waar mogelijk.	Gemeente	Meerjarig	

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Continuëren samenwerkingen zoals Kop van Drenthe en het Recreatieschap.	Div.	Versterking ondernemersklimaat, recreatief/toeristische mogelijkheden.	Gemeente	Meerjarig	
Revitaliseringsplan Centrum Eelde en ontwikkelen ruimtelijke (afwegings) Kaders.	Uitvoeren verkeers en parkeer onderzoek. En opstellen projectplan.	Versterken aantrekkelijkheid en economische functie van het centrum van Eelde.	Gemeente	Medio 2023 projectopzet en kredietaanvraag gereed.	Ja.
Goede bedrijvenlocaties	Voeren besprekingen met ondernemersverenigingen en horeca voor revitaliserings en verduurzaamingsmogelijkheden bestaande bedrijvenlocaties en ruime openstelling toiletvoorzieningen horeca in de centra.	Toekomstbestendige bedrijvenlocaties en vergroten toeristische aantrekkelijkheid.	Gemeente, bedrijvenverenigingen en horeca.	2023 verkenningen acties, initiatieven op bedrijvenlocaties en verruimingsmogelijkheden toiletvoorzieningen in de centra, afgerond.	

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Funciemenging	%	46,2%	46,7%	N.n.b.
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	163,4	173,6	N.n.b.

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
3.1	Economische ontwikkeling	507.323	532.976	380.540	383.032	385.826	388.507
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	559.131	2.454.867	1.897.570	1.945.627	1.994.314	2.038.208
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	258.739	286.779	296.391	303.979	311.702	318.761
3.4	Economische promotie	202.110	260.864	266.162	274.551	283.101	291.184
Totaal lasten		1.527.303	3.535.487	2.840.663	2.907.189	2.974.944	3.036.660

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
3.1	Economische ontwikkeling	6	0	0	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	478.178	2.452.078	1.894.834	1.942.776	1.991.346	2.035.124
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	290.363	244.522	248.923	248.923	248.923	248.923
3.4	Economische promotie	508.335	485.237	486.607	488.004	489.429	490.884
Totaal baten		1.276.882	3.181.836	2.630.363	2.679.704	2.729.698	2.774.931

Resultaat voor bestemming	-250.421	-353.650	-210.300	-227.486	-245.245	-261.729
----------------------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Reserves						
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-250.421	-353.650	-210.300	-227.486	-245.245	-261.729
------------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Hoofdstuk 4 || Onderwijs

Inleiding

Onderwijs is een belangrijke basis voor ieders ontwikkeling. De kwaliteit van het onderwijs ligt bij het onderwijsveld zelf. Vanuit de gemeente dragen we via goede huisvesting en een passende zorgstructuur bij aan goed onderwijs. Daarom is het accommodatiebeleid een belangrijk onderwerp voor ons om goed onderwijs mogelijk te maken.

Gelukkig groeien veel kinderen op met volop kansen. Ook zijn er inwoners die het niet zo makkelijk hebben. We hechten veel waarde aan een goede zorgstructuur op scholen en aan brede ontwikkelmogelijkheden. Voor de zorgstructuur ligt ons accent op het vroegtijdig signaleren, zodat leerlingen niet buiten de boot vallen. Hier kan ook een sterk preventieve werking van uitgaan. Bijvoorbeeld door minder schooluitval en/of minder snel een beroep doen op zwaardere zorg. Maar tegelijkertijd zijn we voorzichtig om niet alles wat een probleem lijkt direct als probleem te zien. We hebben een sterk sociale opvatting, maar vinden dat kinderen en ouders ook een eigen verantwoordelijkheid hebben.

Waar we moeten ondersteunen zijn we er: om iedereen kansen bieden en in aanraking laten komen bij brede ontwikkelmogelijkheden. En we willen graag erop tijd bij zijn waar dat nodig is. Het onderwijs, zowel basis als voortgezet, moet zodanig zijn georganiseerd dat alle kinderen/jongeren dezelfde ontwikkelkansen krijgen en dezelfde kansen op weg naar zelfredzaamheid.

Onderwijshuisvesting

Gemeenten hebben een wettelijke zorgplicht voor de huisvesting van het primair en voortgezet onderwijs. Dit maakt integraal onderdeel uit van ons gemeentelijk accommodatiebeleid. Dit beleid bestaat uit het onderhouden en vervangen van (bijna) alle onderwijs- en sportaccommodaties.

Onderwijs

Op het gebied van onderwijs voeren wij o.a. de Leerplichtwet uit. Met onze externe partners willen we dat alle kinderen naar een school kunnen gaan die bij hen past. Daarnaast is het VVE beleid (Voor- en Vroegschoolse Educatie) een wettelijke taak. Wij ontvangen hiervoor sinds 2019 (geoordeelde) middelen van het Rijk. De gemeente heeft ook een rol binnen het passend onderwijs. De onderwijsbesturen, hun scholen en de kinderopvangorganisaties zijn belangrijke partners. Het tegengaan van laaggeletterdheid en het organiseren van volwasseneducatie zijn ook gemeentelijke taken die vallen onder het hoofdstuk Onderwijs.

Onderstaand schetsen wij enkele ontwikkelingen die van invloed zijn op onze acties in 2023 e.v.

Ontwikkelingen binnen onderwijs

Vanwege de coronapandemie hebben de gemeenten middelen ontvangen voor het wegwerken van achterstanden (de NPO gelden, Nationaal Programma Onderwijs). Zowel op cognitief gebied als op sociaal-emotioneel welbevinden. De gemeente Tynaarlo zet dit geld in voor het uitbreiden en digitaliseren van het preventiemenu. Daarnaast kijken we hoe wij samen met het onderwijs de ondersteuning voor onze jeugd rondom onderwijs met deze middelen kunnen versterken.

Wat willen we bereiken

Op het gebied van onderwijs willen wij de volgende doelstellingen bereiken:

1. Sluitende ketensamenwerking met onze onderwijspartners, kinderopvang en jeugdgezondheidszorg rondom jeugdhulp en preventie.
2. Passende, duurzame en kwalitatief hoge huisvesting voor het onderwijs.
3. Vermindering van laaggeletterdheid en een goede beheersing van de Nederlandse taal door onze inwoners.

Deze doelstellingen dragen bij aan onze bovenliggende ambitie: voor elke jeugdige in onze gemeente een goede start in de maatschappij en voor kwetsbare volwassen doelgroepen extra onderwijsinzet om hen in staat te stellen 'mee te doen'.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2022	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Opstellen Integraal Huisvestingsplan (IHP) Onderwijs.	Samen met de schoolbesturen opstellen van het IHP, waarin is opgenomen hoe binnen de gemeente op lange termijn wordt omgegaan met de onderwijshuisvesting.	Voldoende en kwalitatief goede huisvesting voor het onderwijs.	Beleidsadviseur Onderwijshuisvesting.	Medio 2023	Ja
Nationaal Programma Onderwijs	Verder ontwikkelen en uitbreiden en digitaliseren preventiemenu en ondersteuning in onderwijs.	Kinderen een "boost" geven wat betreft hun sociaal-emotionele ontwikkeling ook op het gebied van sport en cultuur.	Betrokken medewerkers onderwijs, cultuur en sport.	Medio 2023	Nee
Zorgstructuur onderwijs en opvang	De zorgstructuur voor kinderopvang is in concept compleet, we gaan dit implementeren.	Een goede zorgstructuur die voor de interne en externe partners duidelijk is waardoor we elkaar goed weten te vinden en de zorg voor het kind zo goed mogelijk geregeld kan worden.	Betrokken medewerkers jeugd en onderwijs. Externe partners onderwijs en kinderopvang.	2023.	Nee
VVE beleid	Verder uitwerken van het beleid.	In 2023 moet er een nieuw VVE plan liggen. Op basis van de ervaringen van de eerste vier jaar (2019-2022) hebben we input verzameld.	Beleidsadviseur onderwijs.	Begin 2023	Ja
Uitvoering accommodatieplan Zuidlaren	De uitvoering verder vormgeven.	In 2025 hebben alle scholen in Zuidlaren nieuwe schoolgebouwen.	Projectgroep accommodatiebeleid.	2025	Nee

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	N.n.b.	0,9	N.n.b.
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	14	10	N.n.b.
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	0,9%	1,2%	N.n.b.

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
4.1	Openbaar basisonderwijs	180.120	111.714	116.834	119.791	122.885	125.685
4.2	Onderwijshuisvesting	2.563.987	2.602.326	3.681.341	3.774.251	3.818.554	3.859.810
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	685.528	657.564	655.910	674.081	692.276	708.918
Totaal lasten		3.429.634	3.371.604	4.454.085	4.568.123	4.633.714	4.694.414

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	4.406	4.626	4.742	4.861	4.968
4.2	Onderwijshuisvesting	410.171	-521	-547	-561	-575	-587
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	113.560	115.787	119.420	121.316	122.493	123.550
Totaal baten		523.732	119.672	123.498	125.497	126.780	127.931

Resultaat voor bestemming	-2.905.902	-3.251.932	-4.330.587	-4.442.626	-4.506.935	-4.566.483
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-2.905.902	-3.251.932	-4.330.587	-4.442.626	-4.506.935	-4.566.483
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 5 || Sport, cultuur en recreatie

Inleiding

Sterke sociale en lokale structuren en verbanden zijn voor ons één van de hoekstenen in de samenleving. Of het nu gaat om sport, cultuur, buurtactiviteiten of dorpsfeesten. Het biedt alle mensen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten, banden aan te gaan en zich te ontwikkelen op velerlei gebied.

Daarom zetten we in op een fysieke, sociale en toegankelijke omgeving waarin mensen betrokken zijn en waarin ze kunnen genieten van contacten in de buurt, een actief verenigingsleven, culturele uitingen en een groene en verzorgde omgeving. Voor ontmoeting en meedoen is het belangrijk dat de basis aan voorzieningen op het gebied van o.a. sport, cultuur, welzijn en onderwijs op peil blijft. We ondersteunen daarom de bijdrage van verenigingen en organisaties binnen deze sectoren. Tevens willen we culturele uitingen behouden/borgen via een in 2023 op te stellen Cultuurvisie.

We hebben ook aandacht voor de omgeving waarin we wonen, werken en ontspannen; de gemeente Tynaarlo als Groene Long tussen Assen en Groningen. Beheer op orde en aandacht voor een vitaal platteland vinden wij belangrijk. Een goed en divers ingericht groen openbaar gebied heeft op veel manieren effect voor een houdbare flora en fauna en vergroot de biodiversiteit en kan plagen redelijkerwijs voorkomen.

Wat willen we bereiken

Met onze inzet op het terrein van sport en beweging sluiten wij aan bij de 3 doelstellingen die staan opgenomen in het lokaal preventieakkoord:

1. Verantwoord middelengebruik
2. Gezond gewicht
3. Mentaal welbevinden

Het stimuleren van sport en beweging draagt bij aan de doelstellingen 2 en 3.

Cultuur krijgt het komende jaar meer aandacht. In een nog op te stellen cultuurvisie werken wij onze doelstellingen uit. Deze nota zal in 2023 aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Daarnaast maken we met de ophoging van het cultuurfonds structureel culturele uitingen mogelijk.

Om recreatie mogelijk te maken, willen wij onze groene omgeving behouden; de gemeente Tynaarlo als Groene Long tussen Assen en Groningen. We streven een goed en divers ingericht groen openbaar gebied na. Dit heeft effect voor een houdbare flora en fauna ,het vergroot de biodiversiteit en kan plagen voorkomen. Een vitaal platteland is een voorwaarde voor onze inwoners, de recreanten en toeristen.

Verhogen biodiversiteit

We geven uitvoering aan het beleidsplan en zetten daarvoor de in 2022 beschikbare middelen in. Om de huidige natuur/ecologische kwaliteit in de gemeente beter in beeld te krijgen wordt een inventarisatie uitgevoerd.

Invasieve exoten

Het beheerplan is klaar en middels een amendement is bij de begroting 2022 structureel € 15.000,-- beschikbaar gesteld. De problemen in de openbare ruimte nemen toe en op basis van de afspraak in het beheerplan kiezen we voor beheren in plaats van verwijderen. Voor de bestrijding van de Eikenprocessierups zijn wij aangesloten bij de werkgroep 'Eikenprocessierups in Noord Nederland'. We bestrijden de rups op natuurlijke wijze met mezenkasten, aanleg vlindertuinen, bijenbosjes, insectenhôtels en vele kilometers ecologische berm en kruidenmengsels.

Vitaal platteland / Natuur & Landschap

Projecten om het platteland vitaal te houden pakken we met andere partijen op, zoals waterschappen, natuurorganisaties en provincies. Dit doen we ondermeer door de landschappelijke kwaliteiten te behouden en versterken, de biodiversiteit te vergroten en een klimaatrobuuste leefomgeving voor mens, dier en plant te creëren.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ Accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Positieve gezondheid	Integratie methodiek 'positieve gezondheid' bij projecten 'Gezond en Fit...'	Toename positieve gezondheid inwoners.	Buurtsport-coaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend	Nee
Iedereen doet mee	Inzet buurtsport-coaches en cultuurcoaches voor activiteiten gericht op integratie, drempelverlaging, gezonde leefstijl etc doelgroepen sociaal domein.	Toegankelijk aanbod voor kwetsbare groepen bv nieuwkomers, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, armoede en schuldhulpverlening etc.	Buurtsport-coaches, cultuurcoaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend	Nee
Aanpak bewegingsarmoede	Uitvoering #een leven lang bewegen Bestendigen samenwerking binnen het lokaal sportakkoord Tynaarlo.	Voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg.	Buurtsport-coaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend	Nee
Aanpak overgewicht	Bestendigen samenwerking binnen het lokaal preventieakkoord Tynaarlo.	Voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg.	Buurtsport-coaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend	Nee
Gezonde leefomgeving	Inzetten op beweegvriendelijke inrichting van de omgeving en initiatieven rondom beweegparken en speelplekken.	Een omgeving die (meer) uitnodigt tot gezond gedrag.	Buurtsport-coaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend	Nee
Sportbeleid; sportaccommodaties. Ondersteunen in de instandhouding en ontwikkeling van gemeentelijke en niet gemeentelijke sportaccommodaties	Begeleiden van sportvereniging en en stichtingen bij accommodatie vraagstukken (en accommodaties subsidieaanvragen).	Instandhouding en ontwikkeling van sportaccommodaties, die een voorwaarde zijn voor het beoefenen van sport	Sportvereniging en en sportstichtingen	Doorlopend	ja

Ambitie/ Accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Verstevigen Drentse Samenwerking op sport, bewegen en gezondheid	Samen met de Drentse partners uitvoering geven aan het integraal meerjarenplan 'Drenthe Samen gezond in beweging'. Aandachtspunt en 2022 zijn gericht op gezond gewicht, verantwoord middelen-gebruik, mentaal welbevinden en 'een leven lang bewegen'.	Bovenlokale samenwerking om lokale ambities te versterken.	Provincie, gemeenten en een breed scala aan samenwerkings-partners in de provincie Drenthe binnen het samenwerkings verband 'Drenthe Samen Gezond in Beweging'.	Doorlopend	Nee
Cultuurvisie	Een cultuurvisie ontwikkelen met daarin zowel de zachte kant (culturele activiteiten) als de harde kant (RO met cultuur-historische waarden).	Een integrale culturele visie die zorgt voor een culturele omgeving die uitnodigend is voor inwoners en inwoners.	Gemeente	2023/2024	Ja
Revitalisering Museum De Buitenplaats.	Partners bij elkaar brengen en vanuit de verschillende invalshoeken afspraken maken over de revitalisering.	Een toekomst-bestendig museum die bij draagt aan een levendig hart in het centrum van Eelde.	Provincie, Gemeente, Fonds Beringer Hazewinkel, Museum De Buitenplaats	2023/2024	Ja
Beleidsplan bibliotheekwerk 2020-2024	Transformatie van het traditionele bibliotheekwerk naar een bredere voorziening.	Realisatie van huiskamerfuncties in de bibliotheken Eelde-Paterswolde, Vries en Zuidlaren. De ontwikkeling van een inhoudelijk samenwerkings programma	Samenwerking tussen de Bibliotheekstichting; Neie Naaber; cultuurinstellingen	Doorlopend.	nee

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Niet-Sporters	%	44,0%	N.n.b.	N.n.b.

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
5.1	Sportbeleid en activering	667.529	668.096	557.862	530.184	546.515	560.311
5.2	Sportaccommodaties	2.280.825	2.674.035	2.853.540	2.986.723	3.073.181	3.132.551
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	372.753	629.878	491.039	505.074	519.210	533.559
5.4	Musea	54.225	61.573	63.677	64.452	65.228	66.661
5.5	Cultureel erfgoed	101.286	138.535	131.806	134.220	136.682	138.911
5.6	Media	484.202	588.002	509.286	520.790	534.213	546.351
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.021.126	3.410.435	3.446.739	3.527.936	3.635.230	3.738.118
Totaal lasten		6.981.946	8.170.555	8.053.948	8.269.380	8.510.260	8.716.463

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
5.1	Sportbeleid en activering	181.525	10.000	10.305	10.399	10.492	10.722
5.2	Sportaccommodaties	376.624	632.219	663.202	679.803	696.587	711.658
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-250	0	0	0	0	0
5.5	Cultureel erfgoed	33.267	16.332	17.070	17.475	17.861	18.207
5.6	Media	0	126.132	27.115	27.443	28.131	28.749
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	33.045	13.086	13.438	13.645	13.856	14.049
Totaal baten		624.212	797.769	731.129	748.765	766.927	783.385

Resultaat voor bestemming	-6.357.734	-7.372.786	-7.322.818	-7.520.615	-7.743.333	-7.933.078
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-6.357.734	-7.372.786	-7.322.818	-7.520.615	-7.743.333	-7.933.078
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 6 || Sociaal domein

Inleiding

Het hoofdstuk sociaal domein heeft betrekking op de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Jeugdwet en de Participatiewet. De uitvoering van deze wetten gaat gepaard met de verstrekking van maatwerkvoorzieningen Wmo, Jeugdwet, inkomensregelingen e.a. voorzieningen gericht op de individuele inwoner. Onder programma 6 valt ook welzijnswerk, jongerenwerk en enkele andere preventieve activiteiten en voorzieningen voor het versterken van de sociale basisinfrastructuur. Ook op dit vlak hebben wij een wettelijke taak te vervullen t.a.v. preventie (Jeugd) en bevordering van de sociale samenhang (Wmo). Hierbij ligt een sterke relatie met de hoofdstukken 4, 5 en 7. De organisaties en (inwoners-)initiatieven op gebied van onderwijs, sport, cultuur en (volks)gezondheid dragen bij aan de sociale basis in onze gemeente.

Onderstaand schetsen wij enkele ontwikkelingen in het sociaal domein die in 2023 e.v. van invloed gaan zijn op onze acties.

Ontwikkelingen

Een belangrijke ontwikkeling is de benodigde vertaling van de transformatie die in 2015 werd voorgenomen in de gemeentelijke bedrijfsvoering en de activiteiten van onze maatschappelijke partners in de samenleving. Binnen de gemeentelijke organisatie gaan wij aan de slag met het plan 'Vakmanschap binnen Mens & Maatschappij', de herstructurering van de toegang speelt daarin een belangrijke rol. De sociale basis, waarbinnen ondersteuningsvragen van inwoners zonder individuele beschikking of maatwerkvoorziening worden opgelost, vraagt om versterking. Hierbij willen wij uitbreiding van groepsgerichte interventies.

De komende periode staat in het teken van de landelijke Hervormingsagenda Jeugd. De komende jaren zullen de kosten van Jeugdhulp beheerst moeten worden. Dit heeft gevolgen voor lokale beleidsontwikkeling. Concreet kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verminderen van geïndiceerde Jeugdhulp door meer inzet op preventie bijvoorbeeld middels de POH Jeugd.

De doordecentralisatie van Beschermd Wonen is uitgesteld tot 1 januari 2024. Dit onderwerp heeft geen invloed op de begroting van het jaar 2023. Wij blijven de ontwikkelingen op dit terrein volgen.

De programmalijnen waaraan wij komende jaren werken zijn:

1. Maatschappij (sociale basisinfrastructuur): een sterke sociale basis in onze dorpen en kernen waarbinnen onze inwoners elkaar ontmoeten, bewegen, veilig ontwikkelen, naar vermogen werken enz.
2. Mens (maatwerk/individu op grond van Wmo, Jeugdwet en Participatiewet): maatwerk aansluitend bij de eigen mogelijkheden en regie van de inwoner/het gezin, het sociaal netwerk en de sociale basis.

Wat willen we bereiken

Binnen de 2 programmalijnen willen wij in de huidige bestuursperiode de volgende (sub)doelstellingen bereiken:

1. Maatschappij

1. In onze dorpen en kernen ontmoeten en ondersteunen inwoners elkaar en wordt ondersteuning zoveel als mogelijk groepsgericht zonder indicatie geboden.
2. Een sluitende ketensamenwerking met partners op het gebied van jeugd in de sociale basis, o.a. gericht op preventie rondom gezondheid, ontwikkeling en opvoeding.
3. Een sluitende ketensamenwerking met partners bij problematiek van volwassenen en ouderen, zoals op gebied van GGZ en eenzaamheid.

2. Mens

1. Ieder kind in onze gemeente groeit veilig en gezond op.
2. Iedere inwoner doet naar vermogen mee.
3. Iedere inwoner heeft naar vermogen regie over opvoeding, financiën, huishouden en wonen.

Deze doelstellingen dragen bij aan onze bovenliggende ambitie: een sterke samenredzame en inclusieve samenleving in onze dorpen en kernen met passende ondersteuning voor wie dat (tijdelijk) nodig heeft, uitgaande van de mogelijkheden en vitaliteit van onze inwoners en omgeving.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Versterken van de sociale basis/algemene voorzieningen	Plan van Aanpak vaststellen.	Minder indiceren meer gebruik van algemene voorzieningen.	Team Beleid, Team Toegang, Stakeholders.	Plan van aanpak in 2023	Ja
Nieuwe verordening Leerlingenvervoer	Verordening, beleidsregels en invoering.	Actualisatie wet- en regelgeving en meer aandacht voor de zelfredzaamheid van de leerling.	Team Beleid samen met Team toegang en bedrijfsvoering.	Maart 2023	Januari 2023
Opstellen Woon-Zorgvisie	Addendum bij de Woonvisie opstellen.	Kaders vaststellen voor de huisvestingen van kwetsbare groepen.	Team beleid en Volkshuisvesting samen met stakeholders.	November 2023	November 2023
Mantelzorgbeleid	Jaarplan mantelzorg opstellen en uitvoeren.	Versterking Mantelzorg, faciliteren langer thuiswonen.	Team Beleid	Maart 2023	Geen raadsvoorstel
Clïëntervarings onderzoek Wmo en Jeugd.	CEO uitvoeren	Verbeteren dienstverlening aan onze cliënten Wmo en Jeugd.	Team beleid	Juni 2023	Nee
Opstellen kadernota werk, inkomen en meedoen.	Nieuwe kadernota opstellen.	Evaluëren en eventueel bijstellen van vigerend beleid.	Afdeling beleid WPDA Gemeente Aa en Hunze Gemeente Assen.	December 2023	Ja, december 2023
Inclusiebeleid/Lokale inclusie agenda	Opstellen inclusiebeleid.	Borging inclusiebeleid, beheer en uitvoering lokale inclusie agenda.	Team beleid, adviesraad sociaal domein Tynaarlo, VN-panel.	Juli 2023	Nee

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	625,00	645,9	N.n.b.
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	68,5%	N.n.b.	N.n.b.
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	301,5	250,4	N.n.b.
Lopende re-integratievoorziening en	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	171,0	N.n.b.	N.n.b.
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	11,3%	11,8%	N.n.b.
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9%	0,8%	N.n.b.
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,2%	0,4%	N.n.b.
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	580,00	580,00	N.n.b.

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.244.207	2.859.981	3.308.348	3.383.371	3.408.211	3.499.434
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.350.043	1.818.454	1.632.184	1.700.263	1.769.512	1.837.985
6.3	Inkomensregelingen	8.311.050	11.498.712	10.674.387	10.689.275	10.705.204	10.719.714
6.4	WSW en beschut werk	103.566	441.000	441.000	441.000	441.000	441.000
6.5	Arbeidsparticipatie	241.797	550.157	540.475	542.177	543.905	545.616
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	912.061	714.610	1.106.665	1.136.005	1.165.871	1.193.028
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	0	0	3.137.471	3.217.525	3.299.012	3.372.403
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	6.436.757	6.444.057	21.002	21.532	22.072	22.557
6.71b	Begeleiding (WMO)	0	0	1.071.862	1.099.746	1.128.142	1.153.851
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	9.703.868	9.078.009	-1.655.000	-1.655.000	-1.655.000	-1.655.000
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-514.579	351.896	0	0	0	0
6.71c	Dagbesteding (WMO)	0	0	996.862	1.022.871	1.049.345	1.073.319
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	1.088.823	1.044.302	0	0	0	0
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	1.328.190	1.360.062	1.392.475	1.423.823
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	0	0	150.896	155.874	160.953	165.800
6.72b	Jeugdhulp behandeling	0	0	1.928.896	1.978.324	2.028.964	2.074.907
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	0	0	650.896	668.374	686.265	702.669
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	0	598.396	614.561	631.108	646.299
6.73a	Pleegzorg	0	0	398.396	409.561	420.983	431.550
6.73b	Gezinsgericht	0	0	1.725.896	1.770.249	1.815.687	1.856.938
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	0	0	1.535.000	1.573.375	1.612.709	1.648.189
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	0	0	1.149.726	1.178.469	1.207.931	1.234.505
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	1.283.000	1.315.075	1.347.952	1.374.607
6.81a	Beschermd wonen (WMO)	0	0	105.009	107.660	110.359	112.783
6.82a	Jeugdbescherming	0	0	691.021	712.394	734.223	754.815
6.82b	Jeugdreclassering	0	0	316.021	328.019	340.238	352.163
Totaal lasten		30.877.592	34.801.178	33.136.600	33.770.763	34.367.120	34.982.956

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	209.126	189.549	195.667	201.081	207.409	213.395
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	14.628	0	0	0	0	0
6.3	Inkomensregelingen	6.352.373	7.981.000	7.981.000	7.981.000	7.981.000	7.981.000
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	14.431	9.828	10.317	10.317	10.317	10.317
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	0	0	168.014	172.256	176.574	180.453
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	244.365	160.000	0	0	0	0
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	185.820	0	0	0	0	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	4.861	0	0	0	0	0
Totaal baten		7.025.604	8.340.377	8.354.999	8.364.654	8.375.300	8.385.164

Resultaat voor bestemming	-	-	-	-	-	-	-
	23.851.988	26.460.801	24.781.601	25.406.108	25.991.819	26.597.792	

Reserves	Rekening 2021	Begroting 2022	Actuele		Meerjaren	
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-	-	-	-	-	-	-
	23.851.988	26.460.801	24.781.601	25.406.108	25.991.819	26.597.792	

Met ingang van 2023 zijn gemeenten door het Rijk verplicht een verdere verfijning te hanteren van de taakvelden omtrent WMO en Jeugd. De door het Rijk opgedragen taakvelden zijn in de begroting 2023 verwerkt en in bovenstaande tabel zichtbaar

Hoofdstuk 7 || Volksgezondheid en milieu

Inleiding

Een goede gezondheid levert veel op. Gezonde mensen hebben in het algemeen een betere kwaliteit van leven, kunnen beter voor zichzelf zorgen en doen minder beroep op zorg. Ook kunnen zij langer en beter participeren in de samenleving. Investeren in gezondheid loont aldus op vele fronten. Voor de uitvoering van ons gezondheidsbeleid richten we ons op positieve gezondheid. Dat is het vermogen van mensen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. Het merendeel van onze inwoners is zelfredzaam en goed opgeleid. We zetten daarom, samen met onze netwerkpartners, prominent in op het ondersteunen van kwetsbare groepen en op preventie, onder meer door de inzet van buurtsportcoaches, het lokaal preventieakkoord en de inzet van AED's.

Wij willen dat de generaties na ons kunnen leven en werken in een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. We zetten ons daarom in voor hergebruik, ontwikkeling van hernieuwbare energie, zuinig omgaan met fossiele brandstoffen maar ook afvalbeheer, waterbeheer en riolering spelen hierin een belangrijke rol. Een onderdeel van deze visie is het ondersteunen in stimuleren van bewonersinitiatieven bij het verduurzamen van woningen in 2023. Tegengaan van energiearmoede maakt hier tevens onderdeel vanuit.

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid

Positieve gezondheid staat aan de basis van ons lokale gezondheidsbeleid. De inzet is gericht op een preventieve aanpak. We willen voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg. Hiermee dragen we bij aan een reductie van de zorgkosten. Dit doen we door samen met onze netwerkpartners in te zetten op een gezonde leefstijl bij de jeugd en kwetsbare inwoners. We willen de gezonde keus makkelijker maken. De gemeente neemt deel aan het lokaal preventieakkoord Tynaarlo en aan het provinciale netwerk 'Drenthe Samen Gezond in Beweging'. Binnen het samenwerkingsverband 'Hartveilig Drenthe' werken we aan een betere dekking van AED's en burgerhulpverleners in Tynaarlo en Drenthe.

Afval gebruiken als grondstof

Hergebruik van grondstoffen vermindert de schaarste en heeft (soms) een economische waarde. In Tynaarlo zien we dat ook. We werken in Drents verband met andere gemeenten in een gemeenschappelijke samenwerking op het gebied van afval en grondstoffen: Markerein. De Drentse gemeenten zetten daarbij gezamenlijk in op het verder terugdringen van het huishoudelijk restafval. We voldoen aan de landelijke doelstelling voor afvalscheiding uit het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG). Dit betekent minimaal 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner. Deze doelstelling hebben we bereikt en we kijken waar we in de komende jaren milieuwinst kunnen behalen. Dat zal geen winst in geld betekenen. Verder scheiden verhoogt enerzijds wel de kosten. Het motto is "Scheiden, tot welk niveau is dat nog haalbaar". Voor chronisch zieke mensen, die zonder dat zij daar invloed op hebben, meer afval leveren dan gezonde mensen stellen we een extra container beschikbaar.

Klimaatbestendige riolering in Tynaarlo

Onze riolering beheren we op een sober en doelmatig niveau. We zien dat het klimaat verandert. Buien worden intensiever, terwijl er ook meer en langere periodes van droogte voorkomen. Op enkele plekken in onze gemeente komt wateroverlast voor. Dit lossen we zoveel mogelijk bovengronds met infrastructuur maatregelen. In sommige gevallen doen we dat samen met andere grondeigenaren omdat de overlast niet vanaf onze eigendommen ontstaat. Eventuele maatregelen nemen we op in ons gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Hierbij zoeken wij aansluiting bij de op te stellen Omgevingsvisie. Eind 2022 zal aan uw raad een geactualiseerd GRP worden gepresenteerd.

Verduurzaming gemeentelijk wagenpark

Wij hebben een duurzaamheidsmissie. In 2030 wil de gemeente een voorbeeld zijn op gebied van duurzame mobiliteit en een volledig fossielvrij wagenpark realiseren. Met dit wagenpark voert gemeente Tynaarlo haar taken uit. Duurzaamheid mag de uitvoering van onze taken niet in de weg staan. Om dit te realiseren hebben we een transitieplan opgesteld.

Warmtetransitie

In juni 2022 is de Transitievisie warmte door de raad vastgesteld. De visie geeft ons richting bij de realisatie van warmtetransitie. In 2022 en 2023 besteden we in het bijzonder aandacht aan de aanpak van energiearmoede, waarvoor extra rijks gelden zijn ontvangen. Daarnaast bestaat onze aanpak uit het ondersteunen en stimuleren van (bestaande en nieuwe) bewonersinitiatieven bij het verduurzamen van woningen. Ook voeren we een aantal haalbaarheidsonderzoeken uit die in de Transitievisie warmte zijn benoemd.

RES en hernieuwbare energie

In 2022 zijn we gestart met de voorbereiding van een programma hernieuwbare energie. Het gaat om de uitwerking van de beleidskaders van de Omgevingsvisie over dit thema. We verwachten dat het programma in de loop van 2023 gereed is.

Programma duurzaamheid

Voor een uitgebreider toelichting op de uitvoering van de vijf pijlers van het programma duurzaamheid verwijzen wij u naar onderdeel 2 (Duurzaamheid) van de begroting.

Wat gaan we ervoor doen

Voor de specifieke informatie en acties met betrekking tot het programma duurzaamheid verwijzen wij u naar de aparte paragraaf duurzaamheid elders in deze begroting.

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Betere dekking AED's en burgerhulpverleners.	Campagne Hartveilig Drenthe, lokaal in Tynaarlo en regionaal in Drenthe.	Betere dekking AED's en burgerhulpverleners.	Stichting Hartveilig Drenthe + werkgroep Hartveilig Drenthe (VDG) en inwoners.	Najaar 2023	
Versterken aanpak lokaal gezondheidsbeleid gericht op gezondheidspreventie.	Bestendigen samenwerking binnen het lokaal preventie-akkoord Tynaarlo.	Voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg.	Buurtsportcoaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend	
Bovenlokale samenwerking op gezondheidspreventie.	Samen met de Drentse partners uitvoering geven aan het integraal meerjarenplan 'Drenthe Samen gezond in beweging'. Aandachtspunt en 2022 zijn gericht op gezond gewicht, verantwoord middelengebruik, mentaal welbevinden en 'een leven lang bewegen'.	Bovenlokale samenwerking om lokale ambities te versterken.	Provincie, gemeenten en een breed scala aan samenwerkingspartners in de provincie Drenthe binnen het samenwerkingsverband 'Drenthe Samen Gezond in Beweging'.	Doorlopend	
Verduurzamen gemeentelijk wagenpark.	Zoveel mogelijk het wagenpark verduurzamen.	Op termijn realiseren van een volledig fossielvrij wagenpark	Gemeente	2030	
Inzamelen afval chronisch zieken.	Samen lasten dragen.	Compenseren meerkosten extra afval chronisch zieken.	Gemeente	2023	

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	94,00	N.n.b.	N.n.b.
Hernieuwbare elektriciteit	%	42,6%	N.n.b.	N.n.b.

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
7.1	Volksgezondheid	1.367.001	1.400.346	1.565.224	1.544.054	1.591.197	1.636.813
7.2	Riolering	2.205.064	2.109.546	2.010.221	2.543.267	2.807.529	3.043.280
7.3	Afval	2.265.611	2.387.928	2.356.219	2.755.551	2.801.689	2.856.053
7.4	Milieubeheer	840.306	1.270.485	1.131.651	1.185.543	1.336.070	1.366.518
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	399.294	488.624	473.747	478.224	489.172	499.682
Totaal lasten		7.077.277	7.656.930	7.537.063	8.506.639	9.025.657	9.402.346

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
7.1	Volksgezondheid	29.600	0	0	0	0	0
7.2	Riolering	2.824.820	2.810.243	2.811.533	3.353.601	3.641.003	3.881.264
7.3	Afval	2.916.576	3.159.533	3.143.809	3.555.097	3.610.213	3.670.173
7.4	Milieubeheer	-105.110	25.785	0	0	0	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	337.443	379.629	402.944	418.101	430.109	440.941
Totaal baten		6.003.329	6.375.190	6.358.285	7.326.800	7.681.325	7.992.378

Resultaat voor bestemming	-1.073.948	-1.281.740	-1.178.778	-1.179.840	-1.344.332	-1.409.969
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

	Rekening 2021	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Reserves						
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-1.073.948	-1.281.740	-1.178.778	-1.179.840	-1.344.332	-1.409.969
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 8 || Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Inleiding

Tynaarlo is een gemeente waar het prettig wonen is. Zo scoort onze gemeente al jarenlang hoog in onderzoeken naar de “beste woongemeente”. Wij zijn trots op die hoge waardering voor ons woon- en leefklimaat. Wij werken er met onze ondernemers, corporaties en inwoners hard aan om ook in de toekomst een prettige woon- en leefomgeving te bieden aan onze inwoners.

Om Tynaarlo levendig te houden is het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft voor jongeren, ouderen, starters en bijzondere doelgroepen. Vraag en aanbod dienen daarvoor zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd. We constateren dat het aantal sociale woningen onder druk staat. Wij voeren actief het gesprek met corporaties om de sociale woningvoorraad uit te breiden en daarnaast een verduurzaming van in elk geval de bestaande woningvoorraad te bewerkstelligen. Dit vertalen we in prestatieafspraken. Voorts zetten we in 2023 actief in op de verdere realisatie van woningbouwlocaties.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek. Daarin opteren wij nog altijd voor een vorm van kleinschalige opvang. Samen en in afstemming met corporaties zorgen we eveneens voor adequate huisvesting van statushouders. Voor opvang van Oekraïners en enkele andere doelgroepen werken wij aan realisatie van tijdelijke huisvesting voor middellange termijn vanaf 2023.

Wat willen we bereiken

Regiovisie Groningen-Assen

Wij werken binnen Regio Groningen Assen (RGA) samen op het gebied van wonen en het versterken van ruimtelijke kwaliteit. We zetten in op het uitwerken van de Verstedelijkingsstrategie in uitvoeringsafspraken in het nog te sluiten verstedelijkingsakkoord tussen Rijk en regio.

Omgevingswet

De inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt verwacht op 1 januari 2023. In het jaar 2023 bekwaamen we ons verder in het gebruik van de nieuwe digitale systemen voor VTH, RO, etc. en onze werkprocessen, die afgestemd zijn op de Omgevingswet. Dat geldt ook voor de samenwerking met onze ketenpartners. Ons handboek Omgevingsplan, dat naar verwachting in 2022 gereed is, geeft richting bij het opstellen van (deel-)omgevingsplannen. In de loop van de komende jaren vormen we onze bestemmings- en beheersplannen om tot Omgevingsplannen. Deze omvorming moet binnen 7 jaar na inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn afgerond. De in de Omgevingsvisie vastgelegde ruimtelijke visie en beleidsmatige keuzes worden in de Omgevingsplannen uitgewerkt en juridisch verankerd.

Volkshuisvesting

Wij willen een gemeente zijn die ruimte biedt aan iedereen, dus ook aan mensen met een minder budget. Wij vinden het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft voor starters, jongeren, ouderen en bijzondere doelgroepen. Vraag en aanbod dienen zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd. De (nog vast te stellen) Woonvisie en de Omgevingsvisie zijn daarbij leidend. Met de woningcorporaties Stichting Woonborg en Stichting Eelder Woningbouw en hun huurdersorganisaties maken wij Prestatieafspraken op zeven thema's: beschikbaarheid, betaalbaarheid, duurzaamheid, bijzondere doelgroepen, wonen en zorg, kleine kernen en leefbaarheid. Sociale huurwoningen bouwen we naar behoefte. Bij nieuwbouw projecten bepalen we een percentage sociale huur/ koop naar de behoefte. We vinden dat het aantal sociale huurwoningen vergroot moet worden. Wij voeren daarom actief het gesprek met woningcorporaties om de sociale woningvoorraad uit te breiden zodat goed kan worden ingespeeld op de woonbehoefte. Daarnaast willen wij verdere verduurzaming van de bestaande woningvoorraad, ook door de woningcorporaties, bewerkstelligen.

Wij zetten actief in op de verdere realisatie van Vries Zuid en Ter Borch, realisatie van de wijk Laarhove en de ontwikkeling van vrijkomende locaties in Eelde-Paterswolde. Bij die planontwikkeling en -realisatie hebben wij oog voor doelgroepen als senioren en starters. We bieden ruimte voor het bouwen van 450 woningen in de periode 2020 t/m 2025, zoals ook opgenomen in het verstedelijkingsakkoord. Wij stimuleren kwalitatief hoogwaardige, functioneel gedifferentieerde en

duurzame bouw. Dat betekent dat wij hier zelf in onze planontwikkeling op inspelen en onze woningcorporaties en initiatiefnemers vragen hierin investeringen te doen.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek via huisvesting in het tijdelijk AZC in de Bladergroenschoollocatie en de zgn. Tuvo. Samen met de woningcorporaties zorgen we voor adequate huisvesting van statushouders. Het is op dit moment lastig om binnen de bestaande afspraken met corporaties aan de taakstelling van huisvesting te voldoen, gezien de hoge taakstelling. Voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne en andere doelgroepen waaronder statushouders werken wij aan realisatie van tijdelijke huisvesting voor de middellange termijn. Het is een uitdaging voor nieuwkomers om te integreren in de buurt, op school en passend werk te vinden. We hebben een rol in het zien, erkennen, ruimte geven en ondersteunen van initiatieven die hierbij helpen. In de actualisatie van de prestatieafspraken met corporaties zijn decentralisaties van beschermd wonen en maatschappelijke opvang onderwerp van gesprek..

Cultuurhistorie

Onze gemeente kent tal van rijks- en provinciale monumenten en enkele beschermde dorpsgezichten. Het behouden en versterken van deze cultuurhistorische waarden vinden wij belangrijk. Bij planinitiatieven en andere ruimtelijke keuzes toetsen wij aan dit uitgangspunt.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Implementatie Omgevingswet	Opstellen en uitvoeren uitvoeringsplan voor omzetting beheersverordeningen en bestemmingsplannen naar Omgevingsplannen de komende jaren.	Voldoen aan de uit de Omgevingswet voortvloeiende wet en regelgeving en juridisch verankeren van de ruimtelijke visie en beleidskaders uit o.a. de Omgevingsvisie.	Gemeente	Meerjarig maar voor 2029	Ja, beschikbaar stellen krediet voor opstellen Omgevingsplannen.
Kwantitatief uitbreiden en kwalitatief op peil houden danwel verbeteren van de sociale volkshuisvesting / woningvoorraad door onder andere jaarlijks de prestatieafspraken te herzien.	Maken van nieuwe prestatieafspraken.	De beschikbaarheid van sociale huurwoningen voldoende waarborgen en een kwaliteitsverbetering van de woningen te bevorderen.	Corporaties, huurdersverenigingen en gemeente.	Eind 2023	

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Op basis Omgevingsvisie nieuwe woningbouw mogelijkheden onderzoeken.	Haalbaarheid / uitvoerbaarheid diverse locaties verkennen (bijv. Zeijen en Tynaarlo) via ofwel actieve grondpolitiek, ofwel ruimtelijke- en doelgroepen kaders voor initiefnemers.	Inspelen op woningbehoefte	Gemeente	Start 2023, meerjarig	
Opvang bijzondere doelgroepen.	Eén of meerdere locaties aanwijzen voor flexwonen.	Ruimtelijk de mogelijkheid bieden voor het realiseren van flex woonunits voor het tijdelijk huisvesten van onder meer spoedzoekers.	Gemeente (mogelijk) i.c.m. corporaties en het Rijk/COA.	2023	Ja, kredietvoting
Verdere planrealisatie Ter Borch en Vries Zuid.	Verdere gronduitgiftes.	Woningbouw-ontwikkeling	Gemeente	Meerjarig project	
Plan-ontwikkeling Laarhove en diverse vrijkomende locaties Eelde Paterswolde.	Uitwerken SpvE Laarhove, Starten Omgevings-planprocedure.	Komen tot planrealisatie.	Gemeente	Meerjarig	Ja, kredietvoting en vaststelling omgevingsplan en grond-exploitaties.

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2020	2021	2022
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	€ 286	€ 307	N.n.b.
Demografische druk	%	89,9%	91,1%	91,5%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens	In Euro's	€ 601	€ 621	€ 690
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	In Euro's	€ 647	€ 652	€ 726

Meetdatum 25-08-2022

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.797.088	1.051.006	787.296	816.373	859.214	885.313
8.2	Grondexploitatie (niet- bedrijventerreinen)	7.208.344	5.164.382	7.523.445	7.705.524	7.889.988	8.056.266
8.3	Wonen en bouwen	1.506.933	1.741.608	1.542.152	1.568.327	1.597.277	1.625.126
Totaal lasten		10.512.364	7.956.996	9.852.893	10.090.224	10.346.479	10.566.705

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
8.1	Ruimte en leefomgeving	460.142	19.007	19.007	19.007	19.007	19.007
8.2	Grondexploitatie (niet- bedrijventerreinen)	9.748.832	5.153.428	7.183.188	7.364.934	7.549.058	7.715.022
8.3	Wonen en bouwen	1.545.127	933.624	1.194.789	1.195.123	1.195.464	1.195.771
Totaal baten		11.754.101	6.106.059	8.396.984	8.579.065	8.763.530	8.929.800

Resultaat voor bestemming	1.241.737	-1.850.937	-1.455.910	-1.511.160	-1.582.949	-1.636.905
----------------------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2021	Actuele			Meerjaren	
		Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	1.241.737	-1.850.937	-1.455.910	-1.511.160	-1.582.949	-1.636.905
------------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

2. Duurzaamheid

Wij streven ernaar Tynaarlo te verduurzamen. Dit brede maatschappelijke thema staat hoog op de maatschappelijke en gemeentelijke agenda. In veel beleidsvelden komt de aandacht voor duurzaamheid aan bod, of het nu gaat om woningbouw en gebouwen, verkeer en vervoer, economie, water en groenbeheer.

Planvorming Programma Duurzaamheid

In het duurzaamheidsprogramma 2020-2030 hebben we de opgaven beschreven en onze ambities bepaald. We zien de gemeente als één van de partijen die bijdraagt aan de duurzaamheidsopgave. We werken daarom niet alleen. Samen met inwoners, bedrijven, kennisinstellingen en (maatschappelijke) organisaties zijn we aan de slag. De ene keer als aanjager, de andere keer als ondersteuner, dan weer als verbinder. Ieder thema en elk project vraagt om maatwerk. Welke rol we als gemeente oppakken, bekijken we dan ook per onderwerp. Zo spelen we in op dat wat nodig is. Daarbij gaan we uit van onze leidende principes: (1) lokale kracht, (2) gemeente als voorbeeld en (3) kennis delen.

De stip op de horizon

Onze ambitie is kort maar krachtig: In Tynaarlo realiseren we in 2030 een CO₂-reductie van 49% en in 2050 een reductie van 95% ten opzichte van 1990. Daarmee zetten we een duidelijke stip op de horizon. We willen CO₂ reduceren en bewegen in die richting door in te zetten op vijf pijlers. Bij alle activiteiten die we ondernemen, vragen we ons af welke CO₂-effecten die hebben. We proberen daarbij zo goed mogelijk in beeld te brengen wat die effecten zijn en welke keuzes er te maken zijn.

De vijf pijlers voor de visie zijn:

- Pijler 1: 'Hernieuwbare energie'
- Pijler 2: 'Woningen en gebouwen'
- Pijler 3: 'Mobiliteit'
- Pijler 4: 'Circulaire economie'
- Pijler 5: 'Natuur en Milieu'

Monitoring

Jaarlijkse monitoring van de CO₂-reductie, die wordt betrokken bij de reguliere Planning&Control cyclus. We zijn in de loop van 2021 begonnen met het ontwikkelen van een gemeentelijke CO₂-monitor. De eerste versie is in 2022 gereed gekomen. Jaarlijks wordt de CO₂-monitor geactualiseerd. Daarnaast wordt in Drenth ook een CO₂-monitor ontwikkeld. Tweejaarlijks worden de duurzaamheidsdoelen en ambities in de raad geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. In 2023 wordt het programma duurzaamheid geëvalueerd.

Regionale Energiestrategie

Er ligt een sterke relatie tussen het Programma duurzaamheid en de Regionale Energie Strategie. Drenthe is één van de dertig regio's in Nederland die een Regionale Energie Strategie (RES) heeft ontwikkeld. Hierin wordt beschreven welke bijdrage de regio levert aan het behalen van de doelstellingen uit het Nationaal Klimaatakkoord. In de RES maken we afspraken welke energiemaatregelen we in onze regio nemen op het gebied van hernieuwbare energie, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag- en energie-infrastructuur.

De ambities binnen onze pijler hernieuwbare energie en hoe we die willen bereiken, geven ons richting om onze bijdrage in de RES inhoud te kunnen geven. De Regionale Energie Strategie 1.0 Drenthe is in 2021 vastgesteld. Tweejaarlijks krijgt deze RES een update en de versie 2.0 is in de eerste helft 2023 gereed. De versie 2.0 is gericht op de voortgang en de uitvoering van de versie 1.0. Er is geen sprake van bijstelling van ambities of het opnemen van additionele opgaven. Begin 2023 zal ook de routekaart elektriciteit gereed zijn. Het is een "routekaart" waarin planning en programmering tussen netinvesteringen en realisatie van hernieuwbare elektriciteitsopwekking op elkaar zijn afgestemd om de RES-bijdrage richting 2030 te realiseren. Ook wordt de routekaart warmtebronnen ontwikkeld. Het doel van de regionale routekaart RES-regio Drenthe is om de inzet van duurzame warmtebronnen regionaal af te stemmen en de transitie naar aardgasvrij in Drenthe zo

efficiënt mogelijk te laten verlopen. De routekaart wordt opgesteld in nauwe samenhang met de Transitievisies Warmte van de gemeenten.

In de gemeentelijke Omgevingsvisie wordt op hoofdlijnen beschreven hoe hernieuwbare energie een plek kan krijgen in onze gemeente. Bekeken wordt in welke mate dit beleid verder uitgewerkt wordt in een programma hernieuwbare energie. De raad heeft eerder gevraagd om daarbij een burgerforum te betrekken. In Drents verband werken we mee aan de voorbereiding van een meerjarenprogramma zon op dak. Daarbij worden de ervaringen betrokken van Drentse pilots met op zon op dak. Naar verwachting kan het programma in 2023 in uitvoering worden gebracht.

Warmtetransitie

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten een Transitievisie Warmte opstellen. De Transitievisie Warmte is een plan voor de overstap van aardgas naar duurzame warmte. Er is een participatief traject afgerond met stakeholders, inwoners en een klankbordgroep om tot onze Transitievisie Warmte te komen. De raads werkgroep duurzaamheid is ook nauw betrokken geweest. De visie is in juni 2022 door de raad vastgesteld. De aanpak zoals beschreven in de visie zal zich vooral richten op het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. In 2023 willen we de samenwerking tussen woningcorporaties, netbeheerder en gemeente verder verstevigen om samenloop en samenwerkingskansen goed in beeld te houden en te verzilveren. Ook zullen in 2023 een aantal verduurzamingskansen op haalbaarheid worden onderzocht. Voor 2022 en 2023 zijn inmiddels rijksmiddelen beschikbaar gesteld die voor een belangrijk deel bedoeld zijn voor de aanpak van energiearmoede. Ook voor de periode vanaf 2023 worden rijksmiddelen verwacht. Daarvan is de hoogte nog niet bekend. Onze inzet is om de Transitievisie warmte minimaal volgens scenario 2 uit te voeren (zie paragraaf 7.3 van de Transitievisie warmte).

Drents Energieloket

We helpen inwoners en organisaties om stappen te zetten naar verduurzaming van hun woning. Daarvoor werken we in Drenthe samen binnen het Drents Energieloket. Daar kunnen inwoners terecht voor onafhankelijk advies over maatregelen en financiering. Tynaarlo zal blijven samenwerken in het Drents Energieloket en de verwachting is dat het loket zich verder zal uitbouwen, gezien de huidige energieontwikkelingen. De samenwerking en activiteiten zullen we zodanig met de andere deelnemers afstemmen zodat die nog beter bijdragen aan de realisatie van onze doelen.

Lokale kracht

Inwoners, verenigingen en buurten die samen aan de slag willen of al bezig zijn, wil de gemeente op weg helpen en ondersteunen. Zo worden krachten gebundeld en werken we samen aan de warmtetransitie. Bewonersinitiatieven kunnen daarbij onder andere gebruik maken van de subsidieregeling ondersteuning duurzame bewonersinitiatieven. Ook ondersteunen wij Buurteam De Fledders en Energiecoöperatie Drentse Aa bij een onderzoek naar een wijkenergieplan voor de buurt de Fledders te Vries. De uitvoering van het plan zal worden doorgezet in 2023. We zien dit als een kennis- en leertraject waarvan de lessen ook in andere wijken kunnen worden toegepast.

Energiearmoede

In 2022 heeft gemeente Tynaarlo een specifieke uitkering van het Rijk ontvangen waarmee kwetsbare huishoudens in huur- en koopwoningen ondersteund kunnen worden bij het nemen van energiebesparende maatregelen om op korte termijn de energierekening te verlagen. In het najaar van 2022 willen we de eerste activiteiten in gemeente Tynaarlo uitvoeren. De uitvoering loopt door tot eind 2023. Daarnaast werken we samen in het Drentse Isolatieprogramma, waarbij o.a. woningeigenaren die een inkomen hebben tot 130% van het sociaal minimum, in aanmerking komen voor subsidie voor het aanbrengen van spouwmuur- en vloerisolatie. Voor de uitvoering van de aanpak van energiearmoede ontvangen wij € 578.563,- die te besteden is tot 31 december 2023.

Energieneutrale bedrijventerreinen

Er is aangesloten bij het provinciale project Energieneutrale Bedrijventerreinen. Bedrijventerrein De Punt is één van de pilotprojecten, waarbij in 2022 is onderzocht welke (collectieve) verduurzamingskansen er zijn voor bedrijven op het bedrijventerrein. In 2023 wordt het traject op het bedrijventerrein voortgezet. Door een op te zetten ondernemersvereniging wordt uitgewerkt met welke projecten de ondernemers gezamenlijk als eerste aan de slag gaan om concrete verduurzamingsstappen te zetten.

Duurzame openbare verlichting

Donker waar het kan, voldoende licht waar nodig is. Dat is het uitgangspunt voor de openbare verlichting in onze gemeente. Als lampen vervangen worden, wordt ledverlichting aangebracht. In het buitengebied zoeken we naar alternatieven, zoals werken met reflecterende onderdelen of nachtdier vriendelijke verlichting. Bij ingrijpende werkzaamheden wordt de buurt vooraf altijd geïnformeerd. In Oudemolen wordt een proef met straatverlichting uitgevoerd. Hierbij is gedimde, amberkleurige LED-verlichting toegepast, vriendelijker voor mens én natuur.

Meer Jaren Duurzaamheids Plan (MJDP) gemeentelijke gebouwen 2021-2040

Bij het vervangen van lichtbronnen door LED hebben we vertraging opgelopen door leveringsproblemen. De vervanging zetten we in 2023 voort. Vanaf 2022 is krediet beschikbaar voor het aanbrengen van PV panelen op verschillende gebouwen. Het jaar 2022 is gebruikt om de benodigde onderzoeken uit te voeren, onder meer om de capaciteit te bepalen. Voor de MFA's en het gemeentehuis geldt dat eerst een aantal onderhoudswerkzaamheden gereed moeten zijn alvorens te verduurzamen. Voor alle werkzaamheden, zowel onderhoud als verduurzaming wordt per gebouw een project gemaakt. Zo wordt bijvoorbeeld voor MFA Borchkwartier het aanbrengen van PV panelen gecombineerd met het vervangen van de dakbedekking en het aanbrengen van een groendak (onder voorbehoud van de draagkracht). De initiatieffase van de projecten is gestart vanaf het vaststellen van de voorjaarsnota in juli 2022. De doorlooptijden van de projecten zijn nog niet bekend.

Bevorderen biodiversiteit en klimaatadaptatie

De openbare ruimte beheren we op een duurzame manier. Zo wordt er al 20 jaar geen gebruik meer gemaakt van chemische middelen voor onkruidbestrijding. Daarnaast worden bij herstelwerkzaamheden aan bermen, deze niet meer ingezaaid met de standaard grasmengsels maar met wilde bloemenmengsels. Deze wilde bloemenmengsels bestaan uit diverse soorten die hier van oorsprong voorkomen of voorkwamen.

Om invulling te geven aan het vastgestelde beleidsplan 'bevorderen biodiversiteit in de gemeentelijke openbare ruimte' is sinds 2021 structureel € 35.000,- beschikbaar gesteld voor de uitvoering. Vorig jaar is op meerdere locaties gestart om invulling te geven aan deze opdracht. Ook dit jaar wordt er volop aan gewerkt om meerdere locaties om te vormen met als doel meer biodiversiteit te realiseren. Meerdere langdurige onderhoudscontracten lopen af en de voorgestelde beheermaatregelen ter bevordering van de biodiversiteit, zoals beschreven in het beleidsplan, worden verwerkt in de nieuwe onderhoudscontracten.

De kansen die zich voordoen om biodiversiteit te bevorderen bij nieuwe ruimtelijke plannen benutten wij volop. Daarnaast werken wij ook mee aan diverse (particuliere) gebiedsprojecten waar biodiversiteit vaak een rol speelt.

Regionale Adaptatie Strategie (RAS)

De Nederlandse overheden hebben in 2018 met het bestuursakkoord Klimaatadaptatie afgesproken dat we ons de komende jaren voorbereiden op deze klimaatveranderingen. Het hoofddoel daarvan is dat Nederland 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Met het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA), een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het rijk, geven wij hier uitvoering aan. In de regio willen we leren van elkaars aanpak, samen efficiënter werken aan klimaatadaptatie en vooral zorgen voor goede afstemming tussen organisaties, die werken aan de kwaliteit van de leefomgeving. In de Regionale samenwerking Strategie (RAS) is in 2022 gereed gekomen. Daarin beschrijven we hoe we samenwerken aan een klimaatadaptieve leefomgeving. Deze strategie werken we in 2023 uit tot de Lokale Adaptatie Strategie (LAS) met een lokale uitvoeringsagenda. Eventueel benodigd budget voor de uitvoering van dit beleidsplan klimaatadaptatie wordt aangevraagd bij de begroting van 2024.

Klimaatstresstesten

In de regio laten de klimaatstresstesten zien dat ons gebied vooral kwetsbaar is bij hitte, droogte en hevige neerslag en dat overstromingsrisico's een bedreiging vormen. De uitwerking naar oplossingen zijn maatwerk. In het proces van de stresstesten staan we in stap 2, de Interne dialoog. De uitkomsten helpen ons om te bepalen welke maatregelen wij uit moeten voeren.

Klimaatweek

Ook dit jaar doen we weer mee aan de Nationale Klimaatweek. Daarbij wordt aandacht besteed aan een diversiteit aan activiteiten en projecten in de gemeente op het gebied van klimaatadaptatie.

Goed omgaan met invasieve exoten

Onze natuur houdt geen rekening met landsgrenzen. Steeds vaker zien we nieuwe dieren of planten Nederland binnenkomen. Soms hebben ze meerwaarde, soms zijn het ook plagen die moeilijk te bestrijden zijn. In 2020 is het beleid invasieve exoten vastgesteld. Dit beleid beschrijft welke invasieve exoten we in Tynaarlo hebben of kunnen krijgen en wat de beste manier is om beheren en te beheersen. Hierbij wordt met name aansluiting gezocht bij de wettelijke taken van de gemeente.

Mobiliteit

Het Regionaal Mobiliteitsplan Drenthe (RMP) is een verplichting vanuit het klimaatakkoord en is in 2021 met provincie en gemeenten opgesteld. Het doel ervan is om via beleid en maatregelen CO2 te reduceren in de Drentse mobiliteit. Onderdeel hiervan is een laadvisie met plaatsingsbeleid, die in afstemming met bewoners wordt opgesteld. Door de krachten te bundelen bij het opstellen en het uitvoeren van het RMP is een hoger rendement te behalen. Het onderzoek naar de verduurzaming van het eigen wagenpark is uitgevoerd. Dit vormt de onderbouwing om goede keuzes te maken op weg naar een duurzaam wagenpark.

Circulaire economie

De ontwikkeling van gescheiden huisvuilinzameling van luiers wordt gevolgd. Als er goede recycling-mogelijkheden zijn, wordt daarover een definitieve afweging gemaakt. Er vindt een doorstart plaats van de voorlichtingscampagne 'Drenthe geeft door'. Deze is gericht op het stimuleren van afvalscheiding en afvalpreventie door Drentse inwoners.

Gebouw 't Punthoes is volgens aanbesteding circulair gesloopt, waarbij minimaal 75.1% hergebruik van vrijkomende materialen is voorgeschreven.

Ambitie/ accenten	Actie 2023	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Klimaat- bestendig Tynaarlo		Klimaat- bestendig	Gemeente	2023	Ja
Regionale Energie- strategie regio Drenthe.	Routekaart versterken netwerken en voorbereiden RES 2.0.	Vergroten aandeel hernieuwbare energie en verminderen CO2-uitstoot.	Gemeente, RES-regio Drenthe	2023	Nee
Kaders hernieuwbare energie.	Ontwikkelen Beleidskader hernieuwbare energie (zon, wind etc.).	Kaders die helpen om hernieuwbare energie maatschappelijk en ruimtelijk goed in te passen.	Gemeente	Q2 2023	Ja
Uitvoering Transitievisie Warmte.	Aanpak energie- armoede, ondersteunen initiatieven, communicatie en voorlichting, Drents isolatie- programma.	Verduurzamen woningen en gebouwen, richting aardgasloos wonen.	Gemeente, stakeholders en inwoners.	Uitvoering doorlopend	nee
Programma duurzaamheid	Evaluatie programma duurzaamheid.	Voortgang, doelstellingen en ambities evalueren.	Gemeente	2023	Ja
Eigen vastgoed verduurzamen.	Aanbrengen LED-verlichting.	Duurzame gemeentelijke gebouwen.	Gemeente	Doorlopend	Nee
Duurzame mobiliteit	Plaatsen openbare laadpalen.	Verminderen uitstoot CO2	Gemeente	Doorlopend	Nee
Duurzame mobiliteit	Opstellen laadvisie	Kaders voor plaatsen laadpalen.	Gemeente met inwoners	2022	Nee
Duurzame openbare verlichting.	Sox-lampen vervangen door LEDS-lampen.	Minder energieverbruik en CO2- uitstoot.	Gemeente	Doorlopend	Nee
Circulaire economie	Apart inzamelen luiers.	Minder CO2- uitstoot	Gemeente en recycler	Als er een goede recycling- mogelijkheid is.	Nee
Circulaire economie	Doorstart voorlichtingsca mpagne Drenthe geeft door / Geef het door.	Verbeteren broninzameling afval en daarmee recycling- mogelijkheden afvalstromen.	Alle gemeenten in Drenthe	Doorlopend	Nee

3. Resultaat

Rekening houdend met de ontwikkelingen van de algemene uitkering, bijstellingen van de begroting t.o.v. 2022, de Integrale voortgangsrapportage 2022 en totaal van voorstellen structureel nieuw beleid, ziet de ontwikkeling van het begrotingsresultaat 2023 – 2026 er als volgt uit:

Omschrijving		2023	2024	2025	2026
1	Begrotingsresultaat (int. voortgangsrapportage 2022)	2.899	3.453	4.077	-650
Bijstellingen					
2	Indexeringen en doorrekening begroting	910	661	137	96
3	Septemercirculaire	675	754	796	2.261
Primitief begrotingsresultaat 2023		4.484	4.868	5.010	1.707
4	Arbitragecommissie Jeugd		295	-227	-346
5	Maatregelen Rijk Sociaal Domein		122	611	611
6	Structureel effect najaarsbrief 2022	-750	-750	-750	-750
7	Structureel nieuw beleid najaarsbrief 2022	-214	-228	-257	-269
8	Incidenteel nieuw beleid	-883	-91	-46	
8	Dekking incidenteel nieuw beleid uit reserves	883	91	46	
9	Structureel nieuw beleid	-1.423	-1.483	-1.481	-1.413
10	Ambities coalitieakkoord		PM	PM	
11	Verlagen inkomsten OZB	-195	-195	-195	-195
12	Ophogen schommelfonds	-250	-250	-250	-250
13	Instellen reserve grote projecten	-1.000			
14	Instellen crisisfonds	-500			
Resultaat begroting 2023 inclusief bijstellingen		152	2.379	2.461	-905

Toelichting op de voornoemde onderdelen:

- Deze regel geeft het begrotingsresultaat weer zoals vermeld in de Integrale voortgangsrapportage 2022.
- Deze regel bevat de optelsom van diverse wijzigingen als gevolg van bijvoorbeeld ontwikkelingen in rente, indexatie conform de laatste circulaire, leges en kapitaallasten.
- Deze regel geeft de effecten van de septemercirculaire 2022 op de algemene dienst weer voor de gemeente Tynaarlo voor de jaarschijven 2023 – 2026. Conform de financiële uitgangspunten zijn decentralisatie-uitkeringen budgetneutraal verwerkt.
- Bij de Integrale voortgangsrapportage 2022 zijn, op basis van uitspraken van het Rijk en richtlijnen van de provincie, bedragen opgenomen voor de effecten van de uitspraken van de arbitragecommissie Jeugd. Gezien de onzekerheid die destijds wegen het uitblijven van een nieuw kabinet heerste omtrent de jaarschijven 2023 e.v. mocht enkel een deel van de bedragen waar wij recht op zouden hebben opgenomen worden. Het nieuwe kabinet heeft deze onzekerheid weggenomen waardoor wij het restant van deze bedragen mogen opnemen in onze begroting. Dat enkele van deze bedragen negatief zijn wordt toegelicht bij regel 5.
- Het Rijk heeft aangekondigd maatregelen te introduceren binnen het sociaal domein waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waardoor alternatieve inkomsten worden genereerd. De provincie heeft toegezegd dat wij de voordelen die hieruit voortvloeien onderdeel

mogen laten uitmaken van onze begroting. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat dit bedrag direct gekort wordt op de middelen die wij ontvangen n.a.v. de uitspraak van de arbitragecommissie Jeugd (regel 4). Dit is ook de reden dat enkele van de bij regel 4 genoemde bedragen negatief zijn.

6. Dit is het structurele effect van de najaarsbrief 2022.
7. Deze regel geeft het structureel nieuw beleid weer dat aanvullend in de najaarsbrief 2022 wordt aangevraagd ten opzichte van de Integrale voortgangsrapportage 2022. Voor een inhoudelijke toelichting verwijzen wij naar de najaarsbrief 2022.
8. Deze regels geven het incidenteel nieuw beleid weer dat aanvullend wordt aangevraagd ten opzichte van de Integrale voortgangsrapportage 2022. Voor een inhoudelijke toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk 'Aanvragen nieuw beleid'. Per saldo hebben de voorstellen voor incidenteel nieuw beleid geen effect op het begrotingsresultaat aangezien deze vanuit diverse reserves, waaronder de ARGI, worden gedekt.
9. Deze regel geeft het structureel nieuw beleid weer dat aanvullend wordt aangevraagd ten opzichte van de Integrale voortgangsrapportage 2022. Voor een inhoudelijke toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk 'Aanvragen nieuw beleid'. In 2023 worden diverse kredieten verstrekt, de bijbehorende kapitaallasten worden pas zichtbaar in de jaren 2024 en verder. Dit is de reden dat de bedragen voor die jaren hoger liggen dan in 2023.
10. In de begrotingen voor 2024 en 2025 zal verdere invulling gegeven worden aan de ambities uit het coalitieakkoord 2022-2026. De ambities die al in 2023 gerealiseerd of in gang gezet kunnen worden, zijn terug te vinden in deze begroting. De vertaling van ambities voor latere jaren vindt u in het overzicht vertaling ambities coalitieakkoord dat tegelijkertijd met deze begroting openbaar is gemaakt.
11. Middels een amendement bij de begroting 2022 zijn de OZB-opbrengsten met € 195.000 opgehoogd om enkele incidentele onderwerpen structureel te dekken. Op dit moment biedt de begroting 2023 voldoende ruimte om deze stijging structureel terug te draaien.
12. Jaarlijks is een bedrag gereserveerd voor het opvangen van schommelingen in de algemene uitkering. Waar de situatie in het verleden ruimte gaf om deze te halveren, zien wij ons nu wegens onzekerheden zoals het ravijnjaar 2026 genoodzaakt om deze weer op het oorspronkelijke niveau te brengen. Overigens levert niet alleen het ravijnjaar onzekerheid op, maar is er al enkele jaren een trend zichtbaar dat de voorspelbaarheid van onze uitkering uit het gemeentefonds steeds kleiner wordt. Waar vorig jaar de financiën er nog erg somber uit zagen voor 2023. Is er nu plotseling voor drie opvolgende jaren voldoende ruimte voor zelfs nieuw beleid. En ook dit beeld kan volgend jaar ineens weer anders zijn. Om deze effecten enigszins te kunnen dempen, hogen we het schommelfonds op.
13. Wij stellen een reserve 'grote projecten' in om de realisatie van diverse grote projecten zoals de ontwikkeling van centrumplannen voor Zuidlaren en Eelde mogelijk te maken.
14. Het huidige financiële klimaat heeft een significante impact op onze inwoners en medewerkers. In september 2022 is een projectgroep door het college ingesteld die maatregelen heeft geïnventariseerd en in gang gezet om de gevolgen van de buitengewone inflatie het hoofd te bieden. In deze begroting stellen wij hiervoor een crisisfonds in.

Structureel en reëel begrotingsevenwicht

Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben in het vastgestelde "Gemeenschappelijk financieel toezichtkader" aangegeven dat de begroting 2023 "structureel en reëel in evenwicht" moet zijn. Dat betekent dat de structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Uit een nadere analyse van de structurele lasten en baten en de incidentele lasten en baten is gebleken dat de begroting voor 2023 materieel sluitend is.

In bijlagen 1 en 2 is een uitgebreide becijfering van incidentele baten en lasten en de structurele en incidentele toevoegingen en onttrekking aan reserves opgenomen. Gecomprimeerd ziet het beeld er voor 2023 als volgt uit:

Presentatie van het structurele begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo baten en lasten	3.616	4.108	4.352	1.161
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	868	760	658	546
Primitief begrotingssaldo na bestemming	4.484	4.868	5.010	1.707
Waarvan incidentele baten en lasten (bijlage 1)	683	768	871	-422
Structureel primitief begrotingssaldo	5.167	5.636	5.881	1.285
Voorgestelde structurele bijstellingen begroting 2023				
Arbitragecommissie Jeugd		295	-227	-346
Maatregelen Rijk Sociaal Domein		122	611	611
Structurele effecten najaarsbrief 2022	-963	-977	-1.005	-1.005
Structureel nieuw beleid	-1.674	-1.733	-1.732	-1.663
Verlagen inkomsten OZB	-195	-195	-195	-195
Structureel begrotingssaldo na vaststelling begroting	2.335	3.148	3.333	-1.313

Verwerking taakstelling Sociaal Domein

In de begroting 2022 is met ingang van 2023 een taakstelling voor het sociaal domein aangekondigd van € 1.655.000. Bij het vrijgeven van de Integrale voortgangsrapportage 2022 heeft uw raad het Implementatieplan Mens & Maatschappij ontvangen waarin het plan om deze taakstelling te realiseren wordt uiteengezet. De taakstelling wordt voor de jaren 2023 conform dit plan in de begroting verwerkt, dit wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Maatregel	Taakstelling	Verwerkt in taakveld	Bedrag	
1	Inkoop via NMD	50.000	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	12.500
			6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	12.500
			6.72b Jeugdhulp behandeling	12.500
			6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	12.500
2	Terugdringen IO's	75.000	6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	37.500
			6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	37.500
3	Beschermd Wonen	p.m.		
4	Inkoopondersteuning	500.000	6.72b Jeugdhulp behandeling	250.000
			6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	250.000
5	Huishoudelijke Hulp	40.000	6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	40.000
6	Interne Processen	250.000	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	62.500
			6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	62.500
			6.72b Jeugdhulp behandeling	62.500
			6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	62.500
7	Opstaptarief Publiek Vervoer en Eigen bijdrage Leerlingenvervoer	40.000	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	40.000
8	Individuele begeleiding (WMO)	100.000	6.71b Begeleiding (WMO)	100.000
9	Woonplaatsbeginsel	500.000	6.73b Gezinsgericht	500.000
10	POH's	50.000	6.72b Jeugdhulp behandeling	16.667
			6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	16.667
			6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	16.667
11	Woningaanpassingen	50.000	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	50.000
	Totaal	1.655.000		1.655.000

4. Meerjarenbegroting + balans meerjarig

	2023			2024			2025			2026		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0: Bestuur en ondersteuning	846	2.407	-1.561	855	2.355	-1.500	864	2.370	-1.506	873	2.440	-1.567
1: Veiligheid	29	2.541	-2.512	29	2.626	-2.597	29	2.716	-2.687	29	2.802	-2.773
2: Verkeer en vervoer en waterstaat	100	4.542	-4.442	102	4.637	-4.535	104	4.775	-4.671	106	4.863	-4.757
3: Economie	2.144	2.841	-697	2.192	2.907	-715	2.240	2.975	-735	2.284	3.037	-753
4: Onderwijs	123	4.454	-4.331	125	4.568	-4.443	127	4.634	-4.507	128	4.694	-4.566
5: Sport, cultuur en recreatie	731	8.054	-7.323	749	8.269	-7.521	767	8.510	-7.743	783	8.716	-7.933
6: Sociaal domein	8.355	33.137	-24.782	8.365	33.771	-25.406	8.375	34.367	-25.992	8.385	34.983	-26.598
7: Volksgezondheid en milieu	6.358	7.537	-1.179	7.327	8.507	-1.180	7.681	9.026	-1.344	7.992	9.402	-1.410
8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	8.397	9.853	-1.456	8.579	10.090	-1.511	8.764	10.346	-1.583	8.930	10.567	-1.637
Algemene dekkingsmiddelen	64.654	1.522	63.132	67.098	1.898	65.200	69.484	2.093	67.391	67.895	2.130	65.765
Overhead	1.090	12.226	-11.136	1.116	12.701	-11.584	1.143	13.313	-12.169	1.171	13.678	-12.507
Heffing VPB	0	65	-65	0	66	-66	0	68	-68	0	69	-69
Bedrag onvoorzien	0	34	-34	0	34	-34	0	34	-34	0	34	-34
Saldo van baten en lasten	92.828	89.212	3.616	96.537	92.429	4.108	99.579	95.227	4.352	98.576	97.415	1.161
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	2.224	1.356	868	2.229	1.469	760	2.268	1.610	658	2.267	1.721	546
Resultaat			4.484			4.868			5.010			1.707

Toelichting meerjarenraming

In dit hoofdstuk presenteren we de financiële begroting 2023-2026. Daarbij gaan we in op de financiële kaders van de begroting, de geprognostiseerde balans en het EMU-saldo.

Baten en lasten

Een overzicht van baten en lasten per taakveld, per hoofdstuk vindt u in hoofdstuk 1 van deze begroting.

Overzicht van incidentele baten en lasten

In de begroting zijn naast structurele gelden ook incidentele gelden opgenomen.

In hoofdstuk 5 incidenteel nieuw beleid is een voorstel opgenomen voor de inzet van de middelen voor incidenteel nieuw beleid voor 2023. In bijlage 1 van deze begroting staat een overzicht van de incidentele baten en lasten uit de begroting 2023 inclusief de meerjarenraming.

De uitgangspunten waarop de ramingen zijn gebaseerd

Algemeen

De basis voor de begroting is vastgesteld beleid. Dit zijn de vastgestelde begroting 2022, en alle structurele effecten uit besluitvorming door de raad tot en met 31 juli 2022. De uitkomsten van de najaarsbrief zijn niet in de begroting verwerkt, maar wel meegenomen in de tabel met het resultaat in hoofdstuk 2. Voor de prijsindex en de index op de loonkosten is aangesloten bij de september-circulaire. De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva zijn ongewijzigd en conform de grondslagen zoals die in de jaarrekening 2021 zijn gehanteerd.

De volgende algemene uitgangspunten worden gehanteerd, zoals door de raad vastgesteld bij de perspectievennota 2023:

- Incidentele mee- en tegenvallers die gedurende het jaar kunnen ontstaan en die geen directe bestemming hebben voegen we toe, of onttrekken we aan de Algemene Reserve Grote Investerings (ARGI);
- Geen nieuw beleid zonder financiële dekking, waarbij structurele lasten worden gedekt door structurele baten;
- Er is sprake van structureel en reëel begrotingsevenwicht, conform de eisen die door de toezichthouder (provincie) aan de (meerjaren)begroting worden gesteld;
- De reservepositie moet ons voldoende weerstandsvermogen garanderen en aan het einde van de huidige bestuursperiode voldoende ruimte bieden aan een nieuw bestuur om keuzes te maken;
- De prijsindex 2022 en verder voor kosten, overgedragen budgetten en voor subsidies aan derden stellen we vast conform de prijsindexeringen per jaarschijf zoals opgenomen in de tabel 'indexeringen'. Deze percentages zijn conform de prijsindex die door het rijk in de meicirculaire 2022 zijn opgenomen.
- Ten aanzien van mutaties in de algemene uitkering worden alleen mutaties in decentralisatie- en integratie-uitkeringen budgettair neutraal verwerkt. Hierbij wordt de uitkering in principe taakstellend voor de taak opgenomen. Voor overige wijzigingen in de algemene uitkering die het gevolg zijn van taakmutaties geldt dat deze als mutatie van de algemene uitkering (algemene dekkingsmiddelen) worden opgenomen;
- Voor het bepalen van de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds wordt het advies van het rijk overgenomen waarbij een raming wordt opgenomen die maximaal gebaseerd is op de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het plafond.
- We hanteren de genoemde indexeringen zoals opgenomen in de tabel Indexeringen;

Indexeringen

We stellen de meerjarenbegroting op basis van de huidige inzichten en verwachtingen en aannames voor de komende jaren op. De belangrijkste indexeringen en uitgangspunten voor de meerjarenbegroting sommen we hieronder op. In de eerste kolom staat aangegeven wat de indexatie in de begroting 2022 is geweest, in de kolommen daarna geven we aan welke indices tot en met 2026 zijn opgenomen.

Indexeringen	Opgenomen in begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Prijnsindex	1,80%	4,90%	2,50%	2,50%	2,20%
Loonkosten (cao, structureel)	2,50%	3,30%	4,20%	4,10%	3,90%
Interne rente	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente lang geld op te nemen	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
Rente kort geld op te nemen	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente kort geld uit te zetten	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Personeelskosten

De in de begroting opgenomen loonsommen zijn geïndexeerd op basis van bovenstaande percentages. De huidige CAO loopt tot en met december 2022. .

Renteontwikkelingen en treasury

** Interne rente*

De omslagrente (gewogen gemiddelde rente op in- en externe financieringsmiddelen) is berekend op 1,00%. Deze interne rente geldt voor de kapitaallasten. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa.

Indien de werkelijke rentelasten in euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten in euro's die op basis van de (voor)gecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, dan kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

Voor het grondbedrijf wordt voor 2023 een percentage gehanteerd van 1,20%. Dit is het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.

** Rente vast geld op te nemen*

In de begroting 2023 is voor de 'rente vast geld op te nemen' een rentepercentage van 2% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag en is onderdeel van het rentepercentage van 2%.

** Rente kort geld op te nemen*

In de begroting 2023 is voor de 'rente kort geld op te nemen' een rentepercentage van 1% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag en is onderdeel van het rentepercentage van 1%.

** Rente kort geld uit te zetten*

In de begroting 2022 is voor de 'rente kort uit te zetten geld' een percentage van 0% gehanteerd. Het uitzetten van kort geld komt eigenlijk niet meer voor sinds de invoering van het schatkistbankieren. Over middelen die wij aanhouden in de 'schatkist' wordt nagenoeg geen rente ontvangen.

Financiële positie

Investerings

In hoofdstuk 7 van deze begroting is een investeringsplanning opgenomen.

Met de kennis die we op dit moment hebben van de verwachte investeringen in de komende jaren is in hoofdstuk 7 onder andere een overzicht opgenomen van de verwachte investeringen in de periode 2023 – 2026, inclusief de verwachte omvang van de investering.

Arbeidskosten

De loonsom voor de hele interne organisatie in de begroting 2023 is € 20.232.625. Dit is exclusief de loonsom van het college van B&W en de vergoeding voor raadsleden. Het verloop van deze kosten is in een aantal jaren als volgt:

2023	20.232.625
2024	21.080.897
2025	21.943.748
2026	22.798.162

Mutatie met reserves

De mutaties met de reserves zijn gebaseerd op bestaand beleid en bestaan voornamelijk uit:

- 1) onttrekken van gelden uit de reserves voor incidenteel beleid;
- 2) het onttrekken van gelden uit de reserves ter dekking van kapitaallasten.

In bijlage 2 is aangegeven welke mutaties in de reserves een incidenteel karakter hebben.

Kapitaallasten

Afschrijvingslasten worden, met inachtneming van de afschrijvingstermijnen uit de financiële verordening, berekend op basis van de staat van vaste activa. De boekwaarden per 1-1 vormen de grondslag voor de berekening.

Algemene uitkering

De omvang van de algemene uitkering wordt berekend op basis van de meest recente circulaire (september-circulaire).

Geprognotiseerde balans

Onderstaande balans is opgesteld vanuit de geprognotiseerde staat van vaste activa (staat C), staat van reserves en voorzieningen (staat D), het verloop van boekwaardes van het grondbedrijf en de staat van langlopende leningen (staat E) inclusief de financieringsbehoefte die ontstaat uit voorgaande staten.

Activa x 1.000	JR 31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
(im) Materiële vaste Activa	106.319	112.291	130.380	143.405	150.067	152.876
Financiële vaste activa kapitaalverstrekkingen	412	412	412	412	412	412
Financiële vaste activa leningen	7.456	6.976	6.497	6.017	5.537	5.058
Totaal vaste activa	114.187	119.679	137.289	149.834	156.016	158.346
Voorraden gronden in exploitatie	10.640	12.064	11.064	9.680	8.704	7.935
Uitzettingen < 1 jaar	8.814	6.500	6.500	6.500	6.500	6.500
Liquide middelen	82	0	0	0	0	0
Overlopende activa	5.916	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Totaal Vlottende Activa	25.452	23.564	22.564	21.180	20.204	19.435
Totaal Activa	139.639	143.243	159.853	171.014	176.220	177.781
Passiva x 1.000	JR 31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Eigen vermogen	62.364	60.055	58.084	56.398	55.758	55.682
Voorzieningen	10.742	10.923	10.714	9.661	9.380	9.404
Vaste schulden	53.174	52.374	46.563	54.738	73.900	68.047
Totaal Vaste Passiva	126.280	123.352	115.361	120.797	139.038	133.133
Vlottende schuld	5.310	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Overlopende Passiva	8.049	9.891	34.492	40.217	27.182	34.648
Totaal Vlottende Passiva	13.359	19.891	44.492	50.217	37.182	44.648
	139.639	143.243	159.853	171.014	176.220	177.781

EMU-saldo

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Tynaarlo voor 2023 komt uit op € 7,8 miljoen (tekort). Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 7,8 miljoen euro hoger zijn dan de inkomsten. Voor 2023 is de individuele referentiewaarde voor de gemeente Tynaarlo vastgesteld op € 3,5 miljoen.

			2022	2023	2024	2025	2026
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	-480	-479	-480	-480	-479
		Uitzettingen	0	0	0	0	0
	Vlottende activa	Uitzettingen	-2.314	0	0	0	0
		Liquide middelen	-82	0	0	0	0
		Overlopende Activa	-916	0	0	0	0
Passiva	Vaste Passiva	Vaste schuld	-800	-5.811	8.175	19.162	-5.853
	Vlottende passiva	Vlottende schuld	4.690	0	0	0	0
		Overlopende passiva	1.842	24.601	5.725	-13.035	7.4666
EMU-saldo			-7.800	-19.270	-14.380	-6.606	-2.092
EMU-saldo referentiewaarde			-2.995	-3.515	-3.515	-3.515	-3.515
Verschil EMU-saldo & referentiewaarde			-4.805	-15.755	-10.865	-3.091	1.423

5. Algemene dekkingsmiddelen

In het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen wordt een verantwoording aangegeven op de volgende onderdelen

- Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is
- Algemene uitkeringen
- Dividend
- Saldo van de financieringsfunctie

Algemene dekkingsmiddelen	Raming begrotingsjaar (x 1.000)
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	6.897
Algemene uitkeringen	56.951
Dividend	275
Saldo van de financieringsfunctie*	-991
Totaal	63.132

- * Het saldo van de financieringsfunctie is het saldo van (a) de betaalde rente (last) over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening courant en (b) de ontvangen rente (baat) over de uitzettingen.

6. Aanvragen nieuw beleid

In dit hoofdstuk leggen wij de voorstellen voor incidenteel en structureel nieuw beleid aan u voor. In onderstaande tabel en bijbehorende toelichtingen zijn de aanvragen voor incidenteel en structureel nieuw beleid 2023 opgenomen. Voor de voorstellen voor incidenteel nieuw beleid geldt dat indien geen alternatieve dekking is aangegeven we de bedragen ten laste van de ARG (Algemene Reserve Grote Investerings) brengen. Voor de aanvragen voor structureel nieuw beleid geldt dat ze ten laste van het begrotingsresultaat worden gebracht, tenzij anders aangegeven.

Incidenteel nieuw beleid		2023	2024	2025	2026
1	Verduurzaming brandstof wagenpark gemeente Tynaarlo	-37.622	-35.743	-35.743	PM
2	Ophoging maatschappelijk krediet Omgevingswet	-420.000			
2	Dekking: bestemmingsreserve Omgevingswet	420.000			
3	Projectgelden digitale weerbaarheid	-10.000	-10.000	-10.000	
4	Verplaatsing waterscouts Zuidlaardermeer	-90.000			
5	(Sport)verhuursysteem	-100.000			
6	Verhogen verkiezingsbudget	-50.000			
6	Dekking: bestemmingsreserve verkiezingen	50.000			
7	Dorpsraden	-25.000	PM	PM	PM
8	Beweegparken	-45.000	-45.000		
9	Externe ondersteuning transformatie Toegang	-50.000			
10	Versnelling ruimtelijke ontwikkeling	-500.000			
11	Viering 25-jarig bestaan Tynaarlo	-25.000			
12	Ambities collegeprogramma		PM	PM	
13	Instellen reserve grote projecten	-1.000.000			
14	Instellen crisisfonds	-500.000			
	Totaal incidenteel nieuw beleid	-2.382.622	-90.743	-45.743	

Structureel nieuw beleid		2023	2024	2025	2026
15	Vervangen Openbare Verlichting		-18.622	-36.029	-36.029
16	Vervanging betonnen bruggen		-59.700	-59.700	-59.700
17	Inzamelen afval chronisch zieken	-6.800	-6.800	-6.800	-6.800
18	Waterplanten Ter Borch	-65.000	-65.000	-65.000	-65.000
19	Natuur en Landschap / Vitaal Platteland	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
20	Herontwikkeling met woningbouw van vrijkomende locaties De Kooi, Punthoes en Bladergroenschool in Eelde-Paterswolde	PM			
21	Ophoging structurele bijdrage huisvesting VRD	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
22	Vervanging netwerkcomponenten	-5.000	-20.600	-20.600	-20.600
23	Vervanging WiFi-netwerk	-2.000	-15.000	-15.000	-15.000
24	HR21	-4.200	-4.200	-4.200	-4.200
25	Implementatie nieuw financieel systeem	PM	PM	PM	PM
26	Extra middelen investeringsplanning sport en welzijn	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
27	Jongerenraad	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
28	Ontwikkelen groepsgerichte interventies	-82.000	-82.000	-82.000	-82.000

Structureel nieuw beleid		2023	2024	2025	2026
	bij PdW				
29	Laaggeletterdheid en Taalhuis	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
30	Verdubbeling Cultuurfonds	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
31	Ophogen budget POH	-32.000	-32.000	-32.000	-32.000
32	Onderhoud dashboard SD en gemeentezorgspiegel	-40.000	-15.000	-15.000	-15.000
33	Publiek Vervoer	-47.000	-47.000	-47.000	-47.000
34	Formatieaanvragen	-859.093	- 814.456	- 746.619	- 674.441
35	Verduurzamen (waar mogelijk) vervangingsinvesteringen tractie + laadpaal		-4.531	-6.131	-9.436
36	Extra wagen BOA's		-4.583	-4.583	-4.583
37	Verduurzamen extra wagen BOA's		-917	-917	-917
38	Ophoging krediet Westlaren		-12.441	-59.858	-59.858
39	Ophogen schommelfonds	-250.000	-250.000	-250.000	-250.000
Totaal structureel nieuw beleid		-1.673.693	-1.732.850	-1.731.437	-1.662.564

Toelichtingen incidenteel nieuw beleid begroting 2023

1. Verduurzaming brandstof wagenpark gemeente Tynaarlo

In het kader van het verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark wordt overgestapt van GTL-brandstoffen naar HVO-brandstof. Hiermee wordt meegewerkt aan de mondiale reductie van de uitstoot van CO₂. De extra kosten nemen in 2024 en 2025 enigszins af doordat in de voorgaande jaren een aantal lichte bedrijfswagens worden vervangen door batterij-elektrische voertuigen.

2. Ophoging maatschappelijk krediet Omgevingswet

De ophoging van het maatschappelijk krediet is vooral nodig voor het ombouwen van bestemmingsplannen naar (deel)omgevingsplannen. Het zal daarbij gaan om kosten van stedenbouwkundige bureau's die helpen om de (deel)omgevingsplannen te maken en wellicht ook om kosten voor het opvangen van reguliere taken van medewerkers die intensiever betrokken worden bij het onderwerp. De kosten van deze ophoging worden gedekt uit de middelen die hiervoor beschikbaar zijn gesteld bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 middels het creëren van een bestemmingsreserve.

3. Projectgelden digitale weerbaarheid

Middels dit budget zijn wij in staat om jaarlijks projecten te initiëren die op dat moment aansluiten bij de steeds veranderende behoefte op het gebied van digitale weerbaarheid. Op die manier blijven wij flexibel en zijn wij in staat om kansen optimaal te benutten.

4. Verplaatsing waterscouts Zuidlaardermeer

De gemeenteraad heeft krediet beschikbaar gesteld voor herinrichting van het gebied rondom het surfstrand aan het Zuidlaardermeer naar aanleiding van initiatieven van Waterscouting Nicolaasgroep en Het Drents Landschap. Het proces om te komen tot een herinrichting bestaat uit verschillende acties die over meerdere jaren plaatsvinden. Al bij de aanvraag van het krediet was duidelijk dat dit een meerjarig proces zou zijn. Voor de herinrichting moet een planologische procedure worden doorlopen en moeten kosten worden gemaakt voor herinrichting van het terrein. De terreininrichting is uitgewerkt in een schetsontwerp waarbij de gebouwen van de waterscouting zijn ingepast in het terrein. Hierbij heeft overleg plaats gevonden met diverse belanghebbende partijen. Het proces is inmiddels zo ver dat de afspraken omtrent grondverkoop en onderhoud van het terrein kunnen worden vastgelegd in diverse overeenkomsten en dat de planologische procedure vervolgens kunnen worden opgestart. Na het doorlopen daarvan kan de herinrichting van het terrein plaatsvinden. De daadwerkelijke verplaatsing van de Waterscouts en het inzetten van deze bijdrage daaraan vindt pas aan het einde van dit meerjarig proces plaats. Om de plannen te kunnen realiseren blijft dit bedrag benodigd. Derhalve wordt voorgesteld om opnieuw een bedrag van € 90.000 voor verplaatsing van de Waterscouts bij het Zuidlaardermeer ter beschikking te stellen.

5. (Sport)verhuursysteem

Het sportverhuursysteem wordt met ingang van 2024 niet meer ondersteund. Dit systeem is essentieel in onze bedrijfsvoering van de exploitatie van onze binnensportaccommodaties. In 2023 zal dan ook een nieuw reserveringssysteem geïmplementeerd moeten worden met minimaal dezelfde functionaliteiten als de oude. Hierbij zien wij de kans om de verhuur van o.a. de dorpshuisruimtes aan dit systeem toe te voegen.

6. Verhogen verkiezingsbudget

Het budget is voor het veilig kunnen organiseren van de verkiezingen met inachtneming van de dan mogelijk geldende covid-19 maatregelen. De huidig beschikbare middelen zijn hiervoor niet toereikend. Dekking vindt plaats vanuit de bestemmingsreserve verkiezingen.

7. Dorpsraden

Budget voor visie- en planontwikkeling samen met een aantal dorpsraden. Op basis van de te ontwikkelen visie wordt in 2024 budget voor de uitvoering aangevraagd.

8. Beweegparken

Hiermee wordt de aanleg van beweegparken en aanverwante beweegaanleidingen in de openbare ruimte, gericht op de doelgroep volwassenen/senioren, gerealiseerd. De uitvoering wordt vraaggericht opgepakt, hierbij wordt aansluiting gezocht bij initiatieven uit de gehele gemeente.

9. Externe ondersteuning transformatie Toegang

Vanaf de decentralisatie is de inrichting van Toegang niet gewijzigd. Anno 2023 worden er andere vormen van communicatie en informatie richting onze inwoners gevraagd. Er is externe expertise nodig om Toegang toekomstbestendig te maken. Eind 2022 presenteren we het plan Vakmanschap in Mens en Maatschappij welke samen met de medewerkers wordt geschreven. Om dit verder te brengen hebben we expertise nodig op het gebied van ICT, Wmo-processen, etc.

10. Versnelling ruimtelijke ontwikkeling

Voor de versnelling van processen in ruimtelijke ontwikkeling is voor komend jaar €500.000 gereserveerd. Dit stelt ons in staat om tijdelijk extra personeel in te zetten op de beoordeling van initiatieven en de voortgang van projecten. Op die manier kunnen er sneller ruimtelijke initiatieven (vooral woningbouw) worden beoordeeld en gerealiseerd en kunnen we snellere stappen zetten bij o.a. centrumontwikkelingen.

11. Viering 25-jarig bestaan Tynaarlo

In 2023 bestaat gemeente Tynaarlo 25 jaar. Dit zal op een voor iedereen toegankelijke wijze worden gevierd. We willen de samenleving zelf vragen met ideeën te komen om op allerlei manieren in de hele gemeente aandacht te kunnen besteden aan ons gezamenlijk jubileum. Het gevraagde bedrag willen we gebruiken om deze ideeën een duwtje in de rug te geven.

12. Ambities collegeprogramma

In de begrotingen voor 2024 en 2025 zal verdere invulling gegeven worden aan de ambities uit het coalitieakkoord 2022-2026. De ambities die al in 2023 gerealiseerd of in gang gezet kunnen worden, zijn terug te vinden in deze begroting. De vertaling van ambities voor latere jaren vindt u in het overzicht vertaling ambities coalitieakkoord dat tegelijkertijd met deze begroting openbaar is gemaakt.

13. Instellen reserve grote projecten

Wij stellen een reserve 'grote projecten' in om de realisatie van diverse grote projecten zoals de ontwikkeling van centrumplannen voor Zuidlaren en Eelde mogelijk te maken.

14. Instellen crisisfonds

Het huidige financiële klimaat heeft een significante impact op onze inwoners en medewerkers. In september 2022 is een projectgroep door het college ingesteld die maatregelen heeft geïnventariseerd en in gang gezet om de gevolgen van de buitengewone inflatie het hoofd te bieden. In deze begroting stellen wij hiervoor een crisisfonds in.

Toelichtingen structureel nieuw beleid begroting 2023

15. Vervangen Openbare Verlichting

Openbare verlichting wordt vervangen op basis van het vervangingsplan 2020-2024.

16. Vervanging betonnen bruggen

Een zestal bruggen dienen op korte termijn te worden vervangen, dit om te voldoen aan de strenge eisen die gelden omtrent draagkracht. Bij de Integrale voortgangsrapportage 2022 is krediet beschikbaar gesteld voor de vervanging van Brug Nieuwe Dijk en start van de vervanging van brug De Knijpe. Het nu opgenomen krediet is bedoeld voor de vervanging van bruggen Oude Dijk, Zwetdijk, Kibbelslaglaan en Bunnerveenseweg.

17. Inzamelen afval chronisch zieken

Chronisch zieke inwoners leveren, zonder dat zij daar iets aan kunnen veranderen (invloed op hebben), meer afval aan dan gezonde mensen. De extra kosten die dit voor de chronisch zieke inwoners veroorzaakt, gaan wij vergoeden.

18. Waterplanten Ter Borch

In de Waterwijk in Eelderwolde is in het water sprake van overlast van agressief groeiende invasieve soorten. Jaarlijks harken we de bodem om deze woekerende plant te verwijderen, maar dit blijkt niet voldoende voor het open houden van het water voor kleine bootjes van aanwonenden. Om het probleem beheersbaar te houden willen wij twee maal per jaar de bodem gaan harken, dit levert echter extra kosten op. Daarnaast dienen er voor het hele onderhoud, ook het jaarlijks harken, nog structurele kosten worden opgenomen in de begroting. Voorheen werden de kosten van dit onderhoud uit de Grex betaald, maar dat is niet meer mogelijk omdat de aanleg en bouw van de Waterwijk inmiddels is afgerond.

19. Natuur en Landschap / Vitaal Platteland

Jaarlijks is €10.000 benodigd voor uitvoering van de wettelijke taak (natuurbeschermingswet, natuuronderzoeken). De resterende € 65.000 is vooral bestemd voor cofinanciering voor breedgedragen initiatieven en projecten van derden, zoals overheden, particulieren, (dorps)belangen en verenigingen. Projecten zorgen voor een duurzame, toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling met leefbare dorpen en een vitaal platteland.

20. Herontwikkeling met woningbouw van vrijkomende locaties De Kooi, Punthoes en Bladergroenschool in Eelde-Paterswolde

Oorspronkelijk was de insteek dat een ontwikkelende, kopende, partij het gehele ontwikkelproces zou verzorgen. Inmiddels is duidelijk dat een één op één verkoop aan een niet toegelaten instelling (woningcorporatie) niet meer mogelijk is en dat woningcorporaties geen grondexploitatie gaan voeren. Om die reden wordt nu een plankostenscan / grondexploitatieverkenning opgesteld aan de hand van één of meerdere woningbouwprogramma's. Zodra deze uitkomst bekend is, is duidelijk wat het verwachte exploitatieresultaat bij verschillende scenario's is (dit kan ook negatief zijn) en kunnen definitieve bestuurlijke keuzes over locatieontwikkeling gemaakt worden. Bij een keuze voor ontwikkeling is ook duidelijk welke plankosten en andere middelen / kredieten (voor het bouw- en woonrijp maken) benodigd zijn. Op dat moment zal de PM-post vervangen kunnen worden door een concreet bedrag.

21. Ophoging structurele bijdrage huisvesting VRD

De kosten voor de nieuwbouw van de brandweerposten vallen hoger uit dan verwacht. Om dit alsnog mogelijk te maken, wordt de structurele bijdrage aan de VRD tot het vereiste niveau opgehoogd.

22. Vervanging netwerkcomponenten

De netwerkcomponenten, ook wel switches genoemd, vormen samen met de serverhardware het hart van de ICT-infrastructuur. Inmiddels zijn de netwerkcomponenten negen jaar oud, en worden niet meer ondersteund door de leverancier. Het risico op uitval van componenten is hiermee enorm, bij uitval zal dit zeker leiden tot verstoringen in productie. Daarnaast zal segmentatie van de verschillende netwerkdonderdelen moeten worden ingericht, om de informatieveiligheid te vergroten en impact van aanvallen door kwaadwillenden zoveel mogelijk te beperken. Hiermee wordt voldaan aan één van de maatregelen van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO).

23. Vervanging WiFi-netwerk

Afgelopen jaar heeft het WiFi-netwerk een aantal storingen gehad. Dit heeft onder andere tot problemen geleid bij de raadsvergadering. Uit onderzoek naar aanleiding van deze storingen is gebleken dat de apparatuur, waaruit het WiFi-netwerk van het gemeentehuis in Vries bestaat, verouderd is en niet meer ondersteund wordt door de leverancier. Daarnaast is de ondersteuning van verouderde WiFi-netwerkprotocollen ook steeds minder bij nieuwe devices. Met de vervanging van de werkplekken wordt ook steeds meer gebruik gemaakt van draadloze communicatie, inclusief videobellen. Om de continuïteit en capaciteit van het WiFi-netwerk te kunnen borgen is vervanging noodzakelijk.

24. HR21

De gemeente Tynaarlo wil graag aansluiten bij HR21. HR21 is het functiewaarderingssysteem dat door BuitenhekPlus en Leeuwendaal is ontwikkeld in opdracht van de VNG. HR21 is een makkelijke en toegankelijke manier om een generiek functieboek op te bouwen. Daarnaast vormt HR21 een integrale HR-benadering, gepresenteerd via een digitale webapplicatie, waarmee gemeentelijke organisaties een slag kunnen maken in de ontwikkeling en verbinding van hun HR-beleid.

25. Implementatie nieuw financieel systeem

De systemen waar we mee werken voor onze financiële administratie, informatievoorziening en P&C-cyclus zijn niet up-to-date en niet gekoppeld. In het gebruik levert dit veel inefficiency op, de mogelijkheden voor een adequate informatievoorziening zijn matig en in het gebruik voor de P&C-cyclus is veel verbetering mogelijk. Implementatie van een financieel systeem waarin op solide en efficiënte wijze wordt geadmistreerd, een effectieve informatievoorziening kan plaatsvinden en de P&C-cyclus wordt gefaciliteerd helpt de organisatie in haar professionalisering.

26. Extra middelen investeringsplanning sport en welzijn

In 2017 is € 200.000 beschikbaar gesteld voor de investeringsplanning sport en welzijn, welke na een besparingsronde in 2020 is bijgesteld naar € 175.000. Dit budget komt onder druk te staan, o.m. wegens de uitbreiding van sportaccommodatiesubsidies (b.v. padel) en hogere kosten van zowel lopende als toekomstige subsidietrajecten als gevolg van meer dan trendmatige prijsstijgingen. Ook welzijnsaccommodaties willen we meer dan voorheen een plaats geven binnen het accommodatiebeleid. Dat betekent ook een groter beroep op de subsidies die vanuit de Investeringsplanning Sport en Welzijn beschikbaar kunnen worden gesteld.

27. Jongerenraad

Er wordt structureel € 5.000 beschikbaar gesteld voor de Jongerenraad.

28. Ontwikkelen groepsgerichte interventies bij PdW

We willen minder zorg, meer welzijn en we willen minder individueel, meer groepsgericht. Oftewel: we willen bij sociale problematiek zoveel mogelijk inzetten op vroeg signaleren en vroegtijdig oplossen met aandacht via maatschappelijke netwerken. Pas wanneer dit niet mogelijk is, kijken we naar duurdere (individuele) zorgtrajecten. Plaats de Wereld vervult in onze gemeente al langere tijd een functie in zowel het weghouden van problemen uit de formele zorg als de groepsgerichte aanpak van problemen. Zij doen dit door mensen laagdrempelig en in groepsverband een plek te geven om mee te doen in de samenleving ondanks eventuele sociale problematiek. Plaats de Wereld wordt daarvoor al meerdere jaren gesubsidieerd op verschillende titels. Met dit voorstel wordt mogelijk gemaakt de subsidie structureel te maken. Daarnaast proberen we voor deze ambitie extra middelen binnen te halen, zodat ook buiten Plaats de Wereld deze aanpak kan worden aangejaagd.

29. Laaggeletterdheid en Taalhuis

We hebben sinds 2017 een taalhuis. Door de coronacrisis is de doorontwikkeling bemoeilijkt. Dit wordt nu weer opgepakt. Er zijn tot nu toe relatief veel allochtone deelnemers die hun taalvaardigheden op deze manier verbeteren. Voor het bereiken van de autochtone laaggeletterden zetten we in op samenwerking met de WPDA. Een pilot heeft veelbelovende resultaten opgeleverd. Dit willen we de komende 4 jaren continueren omdat we verwachten dat laaggeletterden met hulp van het taalhuis zelfredzamer worden en betere mogelijkheden krijgen op werk en/of participatie. We hebben hiervoor een professionele taalhuis coördinator voor 8 uur per week nodig.

30. Verdubbeling Cultuurfonds

Het cultuurfonds draagt bij aan de versterking en de doorontwikkeling van het culturele leven in de gemeente voor alle doelgroepen. Cultuur draagt bij aan een gezonde samenleving. Met het verdubbelen van het budget voor het Cultuurfonds kunnen meer culturele initiatieven ondersteund en ontwikkeld worden. Om meer doelgericht op cultuur in te kunnen zetten, ontwikkelt de gemeente een nieuwe brede cultuurvisie.

31. Ophogen budget POH

Deze middelen zijn voor extra ureninzet POH Jeugd. Dit is conform de afspraak dat uitbreiding van de uren bespreekbaar is indien uit de monitor blijkt dat er sprake is van een toename van aanmeldingen en (lange) wachtlijsten. Bovendien is er sprake van overbruggingszorg die de POH Jeugd moet leveren als gevolg van wachtlijsten bij de aanbieders.

32. Onderhoud dashboard SD en gemeentezorgspiegel

Het dashboard Sociaal Domein is in 2021 opgeleverd en voorziet de gemeente van data op het gebied van maatwerkvoorzieningen Sociaal Domein. Deze data dragen bij aan de onderbouwing van de transformatie en het sturen op de uitgaven. Wijzigingen in onze basissystemen moeten ook worden doorgevoerd in de BI-tool (basis van ons dashboard), deze werkzaamheden zijn niet begroot.

De gemeentezorgspiegel is een datasysteem dat op landelijk niveau gegevens bijhoudt over de geïndiceerde en verleende zorg en ondersteuning op basis van de Wmo, Wlz, ZVW en de jeugdwet. De VNG financiert het lidmaatschap vanaf 2022 voor alle gemeenten. Het probleem in Tynaarlo is dat wij om technische redenen niet kunnen aansluiten op de gemeentezorgspiegel. Dit vraagt om een technische aanpassing.

33. Publiek Vervoer

Het Publiek Vervoer en Connexxion hebben aangegeven dat in 2023 rekening moet worden gehouden met een aanvraag voor extra middelen vanwege de hoge brandstofkosten, hogere personele kosten en toename van (duurdere) indicaties. Daarnaast wordt nu (na de coronapandemie) gestart met het Klanttevredenheidsonderzoek. Landelijk zijn afspraken gemaakt over de instelling van een landelijk platform als gesprekspartner voor Rijk en Vervoerders. De hoogte van dit bedrag kan nog neerwaarts worden bijgesteld als gevolg van lopend onderzoek.

34. Formatieaanvragen

In deze begroting zit een uitbreiding van de bestaande formatie. Met deze uitbreiding willen we de organisatie op vier punten versterken. Allereerst maken we een inhaalslag in het toevoegen van formatie vanwege nieuwe taken die de gemeenten in hun takenpakket hebben gekregen en lossen daarmee knelpunten op. Daarnaast creëren we meer ruimte voor tijdelijke vervanging en tijdelijke dubbele bezetting van functies zodat vertrekkend personeel kennis kan overdragen op nieuw personeel. Ook creëren we ruimte om kennis en expertise in huis te halen of te houden die nodig is voor de uitvoering van ons takenpakket waardoor we minder afhankelijk zijn van externe inhuur. Tot slot willen we met deze uitbreiding een algemene kwaliteitsslag maken.

35. Verduurzamen (waar mogelijk) vervangingsinvesteringen tractie + laadpaal

Regelmatig vinden er vervangingsinvesteringen plaats. Middels dit budget is het mogelijk om de vervangingsinvesteringen die naar verwachting tot 2026 gaan plaatsvinden, waar mogelijk, te verduurzamen. Dit betekent dat in die gevallen de overstap wordt gemaakt van verbrandings- naar elektrische motoren. Om deze voertuigen van stroom te kunnen voorzien zal er een laadpaal worden geplaatst op de gemeentewerf.

36. Extra wagen BOA's

Daarnaast wordt er een extra voertuig aangeschaft voor de inzet van onze BOA's en AOV'ers. Op dit moment is het niet mogelijk om twee diensten tegelijk te draaien met onze boa's. Er wordt zo gepland dat alle diensten geen overlap hebben. Voor grote evenementen zoals de jaarwisseling, het corso en Zuidlaardermarkt is dit niet werkbaar. Tevens huren we op deze dagen nog extra boa's in die ook geen voertuig tot hun beschikking hebben. Ook heeft het meerwaarde om, indien nodig, dubbele bezetting te kunnen draaien mocht problematiek daar aanleiding toe geven.

37. Verduurzamen extra wagen BOA's

Middels dit budget wordt het mogelijk om de voorziene aanschaf van een extra wagen voor de BOA's te verduurzamen. Dit betekent dat de wagen voorzien wordt van een elektrische motor.

38. Ophoging krediet Westlaren

Er zijn diverse kredieten verstrekt voor aanpassing van de openbare ruimte (riolering, straatlantaarns, straatmeubilair en groen) in Westlaren. Wegens significant gestegen materiaalprijzen zijn de destijds verstrekte kredieten niet meer toereikend waardoor een verhoging van deze kredieten vereist is om het plan te kunnen realiseren.

39. Ophoging schommelfonds

Jaarlijks is een bedrag gereserveerd voor het opvangen van schommelingen in de algemene uitkering. Waar de situatie in het verleden ruimte gaf om deze te halveren, zien wij ons nu wegens onzekerheden zoals het ravijnjaar 2026 genoodzaakt om deze weer op het oorspronkelijke niveau te brengen. Overigens levert niet alleen het ravijnjaar onzekerheid op, maar is er al enkele jaren een trend zichtbaar dat de voorspelbaarheid van onze uitkering uit het gemeentefonds steeds kleiner wordt. Waar vorig jaar de financiën er nog erg somber uit zagen voor 2023. Is er nu plotseling voor drie opvolgende jaren voldoende ruimte voor zelfs nieuw beleid. En ook dit beeld kan volgend jaar ineens weer anders zijn. Om deze effecten enigszins te kunnen dempen, hogen we het schommelfonds op.

7. Onvoorzien

In het overzicht van onvoorzien wordt een verantwoording gegeven op het gebruik van het geraamde bedrag voor onvoorzien. De post onvoorzien is als een post in de begroting opgenomen en dient als dekking voor incidentele lasten en structurele lasten voortvloeiend uit nieuw beleid. Onvoorzien wordt verantwoord onder taakveld 0.8: Financiering.

Bestaand beleid is, dat een bedrag van € 34.000 voor incidenteel onvoorzien wordt begroot.

Gedurende het boekjaar worden de stand en het verloop van deze onvoorzien posten iedere twee weken aan de gemeenteraad gerapporteerd, als daar door begrotingswijzigingen aanleiding toe is.

Onvoorzien incidenteel algemeen	€
<i>(kostenplaats 4008300 / 4380100)</i>	
Beschikbaar geraamd 2023	34.000

8. Kredietaanvragen

In dit hoofdstuk wordt o.a. een opsomming gegeven van de voorgestelde investeringen en de bijbehorende kapitaallasten. In het overzicht 'overzicht aan te vragen kredieten 2023 e.v.' zijn de kredieten opgenomen, waarvoor wij nu, bij het vaststellen van de begroting, aan de gemeenteraad vragen de kredieten beschikbaar te stellen, inclusief de kapitaallasten met bijbehorende dekking. De kapitaallasten komen in principe in het jaar volgend op het beschikbaar stellen van het krediet als last in de begroting, tenzij anders beschreven.

Ruimtelijke ordening

1. Ophoging maatschappelijk krediet Omgevingswet

De ophoging van het maatschappelijk krediet is vooral nodig voor het ombouwen van bestemmingsplannen naar (deel)omgevingsplannen. Het zal daarbij gaan om kosten van stedenbouwkundige bureau's die helpen om de (deel)omgevingsplannen te maken en wellicht ook om kosten voor het opvangen van reguliere taken van medewerkers die intensiever betrokken worden bij het onderwerp. De kosten van deze ophoging worden gedekt uit de middelen die hiervoor beschikbaar zijn gesteld bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 middels het creëren van een bestemmingsreserve.

2. Versnelling ruimtelijke ontwikkeling

Voor de versnelling van processen in ruimtelijke ontwikkeling is voor komend jaar €500.000 extra gereserveerd. Dit stelt ons in staat om tijdelijk extra personeel in te zetten op de beoordeling van initiatieven en de voortgang van projecten. Op die manier kunnen er sneller nieuwe woningen worden gebouwd en kunnen we snellere stappen zetten bij bijvoorbeeld de centrumontwikkelingsprojecten voor Zuidlaren en Eelde. Met deze verhoogde inzet hebben we een dubbel doel voor ogen: enerzijds voldoende woningen en anderzijds bruisende dorpscentra, samen moeten die ervoor zorgen dat onze gemeente ook voor de lange termijn aantrekkelijk blijft om in te wonen en te verblijven.

Accommodatiebeleid

3. Implementatie (sport)verhuursysteem

Het sportverhuursysteem wordt met ingang van 2024 niet meer ondersteund. Dit systeem is essentieel in onze bedrijfsvoering van de exploitatie van onze binnensportaccommodaties. In 2023 zal dan ook een nieuw reserveringssysteem geïmplementeerd moeten worden met minimaal dezelfde functionaliteiten als de oude. Hierbij zien wij de kans om de verhuur van o.a. de dorpshuisruimtes aan dit systeem toe te voegen.

Openbare verlichting

4. Vervangen Openbare Verlichting

Openbare verlichting wordt vervangen op basis van het vervangingsplan 2020-2024.

Verkeer, wegen en water

5. Vervanging betonnen bruggen

Een zestal bruggen dienen op korte termijn te worden vervangen, dit om te voldoen aan de strenge eisen die gelden omtrent draagkracht. Bij de Integrale voortgangsrapportage 2022 is krediet beschikbaar gesteld voor de vervanging van Brug Nieuwe Dijk en start van de vervanging van brug De Knijpe. Dit krediet is beschikbaar voor de vervanging van bruggen Oude Dijk, Zwetdijk, Kibbelslaglaan en Bunnerveenseweg.

6. Ophoging krediet Westlaren

Er zijn diverse kredieten verstrekt voor aanpassing van de openbare ruimte (riolering, straatlantaarns, straatmeubilair en groen) in Westlaren. Wegens significant gestegen materiaalprijzen zijn de destijds verstrekte kredieten niet meer toereikend waardoor een verhoging van deze kredieten vereist is om het plan te kunnen realiseren.

Bedrijfsvoering

7. Vervanging netwerkcomponenten

De netwerkcomponenten, ook wel switches genoemd, vormen samen met de serverhardware het hart van de ICT-infrastructuur. Inmiddels zijn de netwerkcomponenten negen jaar oud, en worden niet meer ondersteund door de leverancier. Het risico op uitval van componenten is hiermee enorm, bij uitval zal dit zeker leiden tot verstoringen in productie. Daarnaast zal segmentatie van de verschillende netwerkdelen moeten worden ingericht, om de informatieveiligheid te vergroten en impact van aanvallen door kwaadwillenden zoveel mogelijk te beperken. Hiermee wordt ook weer voldaan aan één van de maatregelen van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO).

8. Vervanging WiFi-netwerk

Afgelopen jaar heeft het WiFi-netwerk een aantal storingen gehad. Uit onderzoek naar aanleiding van deze storingen is gebleken dat de apparatuur, waaruit het WiFi-netwerk van het gemeentehuis in Vries bestaat, verouderd is en niet meer ondersteund wordt door de leverancier. Daarnaast is de ondersteuning van verouderde WiFi-netwerkprotocollen ook steeds minder bij nieuwe devices. Met de vervanging van de werkplekken wordt ook steeds meer gebruik gemaakt van draadloze communicatie, inclusief videobellen. Om de continuïteit en capaciteit van het WiFi-netwerk te kunnen borgen is vervanging noodzakelijk.

Duurzaamheid

9. Verduurzamen (waar mogelijk) vervangingsinvesteringen tractie + laadpaal

Regelmatig vinden er vervangingsinvesteringen plaats. Middels dit budget is het mogelijk om de vervangingsinvesteringen die naar verwachting tot 2026 gaan plaatsvinden, waar mogelijk, te verduurzamen. Dit betekent dat in die gevallen de overstap wordt gemaakt van verbrandings- naar elektrische motoren. Om deze voertuigen van stroom te kunnen voorzien zal er een laadpaal worden geplaatst op de gemeentewerf.

10. Verduurzamen extra wagen BOA's

Middels dit budget wordt het mogelijk om de voorziene aanschaf van een extra wagen voor de BOA's te verduurzamen. Dit betekent dat de wagen voorzien wordt van een elektrische motor.

Openbare orde en veiligheid

11. Extra wagen BOA's

Daarnaast wordt er een extra voertuig aangeschaft voor de inzet van onze BOA's en AOV'ers. Op dit moment is het niet mogelijk om twee diensten tegelijk te draaien met onze BOA's. Er wordt zo gepland dat alle diensten geen overlap hebben. Voor grote evenementen zoals de jaarwisseling, het corso en Zuidlaardermarkt is dit niet werkbaar. Tevens huren we op deze dagen nog extra BOA's in die ook geen voertuig tot hun beschikking hebben. Ook heeft het meerwaarde om, indien nodig, dubbele bezetting te kunnen draaien mocht problematiek daar aanleiding toe geven.

Overzicht aan te vragen kredieten 2023 (e.v.).

Taakveld	Omschrijving	Gevraagd krediet	Bijdrage van derden	Type investering	Type krediet	Afschrijvings- termijn (jaren)	Rest-waarde	Kapitaal-last structureel	Kapitaal-last incidenteel	Dekking	Vorming bestemmings-reserve	Bron
Ruimtelijke ordening												
1 8.1 Ruimtelijke ordening	Ophoging maatschappelijk krediet omgevingswet /-visie	420.000		n.v.t.	Maatschappelijk	n.v.t.			420.000	Bestemmingsreserve omgeving swet	Reeds aanwezig	Inc. nieuw beleid
2 8.1 Ruimtelijke ordening	Versnelling ruimtelijke ontwikkeling	500.000		n.v.t.	Maatschappelijk	n.v.t.			500.000	Begroting resultaat		Inc. nieuw beleid
Accommodatiebeleid												
3 Divers	Implementatie (sport)verhuur systeem	100.000		n.v.t.	Maatschappelijk	n.v.t.			100.000	Begroting resultaat		Inc. nieuw beleid
Openbare verlichting												
4 2.1 Verkeer, wegen en water	Vervangen Openbare verlichting	720.575		Vervanging	Economisch	25	0%	36.029		Begroting resultaat		Str. nieuw beleid
Verkeer, wegen en water												
5 2.1 Verkeer, wegen en water	Vervanging betonnen bruggen	1.990.000		Vervanging	Economisch	50	0%	59.700		Begroting resultaat		Str. nieuw beleid
6 2.1 Verkeer, wegen en water	Ophoging krediet Westlaren	1.995.262		Vervanging	Economisch	50	0%	59.858		Begroting resultaat		Str. nieuw beleid

Overzicht aan te vragen kredieten 2023 (e.v.).

Taakveld	Omschrijving	Gevraagd krediet	Bijdrage van derden	Type investering	Type krediet	Afschrijvings- termijn (jaren)	Rest- waarde	Kapitaal- last structureel	Kapitaal- last incidenteel	Dekking	Vorming bestem- mings- reserve	Bron
Bedrijfsvoering												
7 0.4 Overhead	Vervanging netwerkcompo- nenten	60.000		Vervanging	Economi- sch	4	0%	15.600		Begroting sresultaat		Str. nieuw beleid
8 0.4 Overhead	Vervanging WiFi-netwerk	50.000		Vervanging	Economi- sch	4	0%	13.000		Begroting sresultaat		Str. nieuw beleid
Duurzaamheid												
9 Divers	Verduurzame- n (waar mogelijk) vervangingsin- vesteringen tractie+laadpa- al	93.354		Nieuw	Economi- sch	Divers	Divers	9.436		Begroting sresultaat		Str. nieuw beleid
10 Divers	Verduurzame- n extra wagen BOA's	8.333		Nieuw	Economi- sch	10	0%	917		Begroting sresultaat		Str. nieuw beleid
Openbare orde en veiligheid												
11 1.2 Openbare orde en veiligheid	Extra wagen BOA's	41.667		Nieuw	Economi- sch	10	0%	4.583		Begroting sresultaat		Str. nieuw beleid

9. Subsidieplafonds 2023

Volgens de Algemene Subsidieverordening (Asv) van de gemeente Tynaarlo kan de raad voor een bepaalde uitvoeringsregeling een subsidieplafond instellen. Een subsidieplafond kan wenselijk zijn om te voorkomen dat we meer subsidie moeten verstrekken dan er middelen beschikbaar zijn. Met het instemmen met deze begroting stemt de gemeenteraad ook in met de voorgestelde subsidieplafonds.

Ook moet bij de vaststelling van een subsidieplafond worden aangegeven op welke wijze het beschikbare bedrag wordt verdeeld. De wijze van verdeling vindt plaats conform de vastgestelde bijbehorende uitvoeringsregelingen (op volgorde van binnenkomst).

Na het instemmen met deze begroting moeten de subsidieplafonds gepubliceerd worden op de elektronische gemeentepagina (www.officielebekendmakingen.nl)

Subsidieplafonds 2023

	Plafond 2022	Plafond 2023
Uitvoeringsregeling kunst & cultuur		
Subsidies kunst en cultuur	10.980	11.516
Cultuurfonds	20.000	* 20.000
Uitvoeringsregeling maatschappelijke activiteiten		
Activiteiten internationale bewustwording	6.428	6.805
Subsidies maatschappelijke ondersteuning	55.000	57.695
Preventiefonds	73.146	75.300
Uitvoeringsregeling hartveilig Tynaarlo		
Projecten preventie	3.000	3.145
Uitvoeringsregeling sport		
Subsidiëring aan verenigingen	11.451	11.980
Uitvoeringsregeling ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid		
Investeren in een duurzame leefomgeving	9.000	15.000
Uitvoeringsregeling leefbaarheidsfonds		
Subsidies leefbaarheidsfonds	15.855	16.630
Algemene subsidieverordening		
Subsidies respijtzorg mantelzorgers	20.000	20.980
Stimuleringsregeling vergroten toegankelijkheid		
Subsidies toegankelijkheid	20.000	20.980
Uitvoeringsregeling ondersteuning huurkosten jeugdsoos accommodaties		
Ondersteuning jeugdsozen	27.108	28.099
*= wordt € 40.000 indien gemeenteraad instemt met nieuw beleid bij begroting 2023		

De subsidieplafonds zijn vastgesteld op basis van de subsidiebudgetten die in de begroting 2023 ter vaststelling aan de gemeenteraad zijn voorgelegd. Mochten er nog wijzigingen volgen bij deze vaststelling, dan wordt het subsidieplafond in overeenstemming aangepast.

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van het budgetplafond in het vorige jaar (2022):

In algemene zin zijn de budgetten in 2023 verhoogd met een indexatie van 4,9 %.

De uitvoeringsregeling ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid is in april 2022 gewijzigd. Voorstel is om vanaf 1 januari 2023 een subsidieplafond in te stellen van maximaal € 15.000.

10. Reserves en voorzieningen

10.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een geactualiseerd beeld van de reserves en voorzieningen gegeven naar de stand van 1 januari 2023. In bijlage 2 bij deze begroting is een overzicht opgenomen van de incidentele en structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

10.2 Wettelijk kader

Het wettelijk kader is neergelegd in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording). Het gemeentelijk beleid is opgenomen in de Nota Reserves en Voorzieningen 2020 en de Financiële verordening gemeente Tynaarlo 2020.

10.3 Omvang van de reserves en voorzieningen per 1 januari 2023

Totaaloverzicht

De reservepositie per 1-1-2023 wordt als volgt gecompriemd weergegeven:

Reserves en voorzieningen	Stand per 1 januari 2023
Arca	7.897.398
Argi	15.572.300
Bestemmingsreserves (totaal)*	36.585.423
Totaal reserves	60.055.121
Voorzieningen (totaal)	23.579.384
Totaal Reserves en voorzieningen	83.634.505

* Exclusief reservemutaties uit de Najaarsbrief 2022

Algemene reserve calamiteiten (Arca)

De Arca dient als weerstandsvermogen voor de opvang van de gevolgen van calamiteiten en risico's. In de nota weerstandsvermogen 2014 (raad 28 oktober 2014) is dit beleid verwoord. Per 31 december 2023 is de stand, wat in de Arca beschikbaar is voor risicoafdekking, € 7.897.398

Hieronder is het verloop van de Arca voor de komende jaren opgenomen:

Geprognostiseerd verloop van de Arca van 1-1-2022 t/m 31-12-2026					
	2022	2023	2024	2025	2026
Stand op 1 januari	7.897.398	7.897.398	7.897.398	7.897.398	7.897.398
Mutaties	0	0	0	0	0
Stand op 31 december	7.897.398	7.897.398	7.897.398	7.897.398	7.897.398

Algemene reserve grote investeringen (Argi)

De Argi is bedoeld als:

- Buffer voor opvang van risico's. Dit betekent een onderdeel van het weerstandsvermogen;
- Buffer voor de opvang van tegenvallers in de lopende exploitatie (voor- en najaarsnota en jaarrekening);
- Goed rentmeesterschap t.b.v. de toekomst/nieuw bestuur in 2026;
- Budget voor het realiseren van wensen.

Geprognoseerd verloop van de Argi van 1-1-2022 t/m 31-12-2026					
	2022	2023	2024	2025	2026
Stand op 1 januari	7.671.857	15.572.667	17.575.484	19.515.017	21.484.693
<i>Begrotingswijzigingen</i>					
Nr 4. 2020 Resultaat voorjaarsbrief 2020	-10.000				
Incidenteel nieuw beleid 2022	-118.434				
Resultaatbestemming JR 2021	3.343.429				
Nieuw beleid voorjaarsbrief		-62.000	-62.000	-64.300	-64.300
Resultaat voorjaarsbrief	640.000				
Kapitaallasten dekking uit Argi	-58.000	-87.800	-87.000	-31.900	-31.500
	3.796.995	-149.800	-149.000	-96.200	-95.800
<i>Thema: Accommodatiebeleid</i>	600.000	1.143.971	1.066.539	939.348	792.791
<i>Thema: Beheer en onderhoud wegen</i>	407.685	358.646	279.383	274.889	274.889
<i>Toevoeging vrijval kapitaallasten algemeen</i>	481.352	650.000	742.611	851.639	952.388
Subtotaal themaboekje en activabeleid	1.489.037	2.152.617	2.088.533	2.065.876	2.020.068
Stand op 31 december	12.957.889	17.575.484	19.515.017	21.484.693	23.408.961

Verwachtingen ten aanzien van de reserves

Zoals reeds aangegeven wordt verwacht dat voor de ontwikkeling van een aantal belangrijke thema's onttrekkingen aan de Argi de komende jaren noodzakelijk zijn. Onderstaand wordt inzicht gegeven in de verwachte mutaties op de Argi, zodat een beeld wordt geschetst welke mogelijkheden de Argi biedt voor nieuwe ontwikkelingen.

Stand op 31 december	12.957.889	17.575.484	19.515.017	21.484.693	23.408.961
Verwachtingen mutaties Argi	2022	2023	2024	2025	2026
Verwachte mutaties 2022 en verder					
Thema: Accommodatiebeleid Zuidlaren	-789.222				
Resultaten grondexploitaties	Pm	pm	pm	Pm	Pm
Vrijval diverse reserves	520.000				
Vrijval reserve gebouwenonderhoud	2.884.000				
Verwachte mutaties	2.614.778	0	0	0	0
Verwachte stand ultimo	15.572.667	17.575.484	19.515.017	21.484.693	23.408.961

De Argi is de reserve die wordt gebruikt in directe relatie met de exploitatie. Incidentele meevallers die gedurende het jaar ontstaan worden toegevoegd aan deze reserve en incidentele tegenvallers worden onttrokken. Per 1 januari 2023 is de verwachte stand van de Argi € 15.572.667. De financiële ruimte in de Argi bepaalt de ruimte die beschikbaar is voor de invulling van incidenteel nieuw beleid. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de weerstandsratio. Het college streeft naar een risicoafdekking van minimaal 100%.

Bestemmingsreserves

In bijlage 2 van deze begroting is een overzicht opgenomen van de bestemmingsreserves.

Paragrafen

11. Financiering

Inleiding

Deze paragraaf behandelt onderwerpen die behoren tot het treasurybeleid van onze gemeente. Treasury kan worden omschreven als het inzichtelijk hebben van de in- en uitgaande geldstromen en de beheersing van de hieraan verbonden risico's en het rapporteren hierover. De uitvoering van de treasuryfunctie dient op een prudente wijze de publieke taak en vindt plaats binnen de wettelijke kaders, zoals die in de wet Fido (Financiering decentrale overheden) zijn vastgelegd. In deze wet staan transparantie en risicobeheersing centraal.

Algemene ontwikkelingen

Liquiditeitenplanning

Aan de hand van de voorliggende begroting stellen we de meerjarige liquiditeitsplanning op, waarin dan ook de investeringsplanning en het nieuwe beleid uit deze begroting wordt meegenomen. Dit inzicht is nodig om de financieringsbehoefte zo goed mogelijk te kunnen bepalen.

Renteverwachtingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Naast het beleid van de ECB zijn ook andere macro-economische effecten van belang voor de renteontwikkeling. Zoals de oorlog in Oekraïne.

De rentemarkt wordt vaak opgedeeld in de geldmarkt (geldmarktrente) en de kapitaalmarkt (kapitaalmarktrente). Hierbij wordt onder de geldmarktrente de korte rente verstaan en onder de kapitaalmarktrente de lange rente (met een looptijd vanaf 2 jaar).

Sinds begin dit jaar zijn de kapitaalmarktrentes vanaf hun zeer lage niveaus flink opgeveerd. Hogere inflatieverwachtingen in het eurogebied, zeker sinds de oorlog in Oekraïne, zijn een belangrijke oorzaak. Ook is de Europese Centrale Bank (ECB) gestopt met het (netto) opkopen van obligaties en heeft ze verdere renteverhogingen aangekondigd om de hoge inflatie tegen te gaan. De recent verslechterde groeivoorzichten voor de economie remmen de stijging van de kapitaalmarktrentes wat af.

Op grond hiervan is bij het opstellen van de begroting 2023 uitgegaan van dezelfde rentepercentages als bij de perspectievennota. Er is rekening gehouden met een kort geld rente van 1% en van 2% voor lang geld rente. De verwachting is dat er in 2023 geen nieuwe leningen hoeven worden aangetrokken. Leningen die in 2024 moeten worden aangetrokken zullen afhankelijk van de rentepercentages eerst kortlopend worden aangetrokken om de rente zo laag mogelijk te houden.

Treasurybeheer

Renterisicobeheer

In de wet Fido is een kasgeldlimiet en een renterisiconorm gegeven om de invloed van (externe) rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente te beperken.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is opgenomen om een grens te stellen aan de korte financiering. Dit is financiering met een looptijd van één jaar en korter.

De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. Voor 2023 zijn de jaarlasten, voor mutaties met reserves, begroot op 89 miljoen.

Berekening kasgeldlimiet Begroting 2023

Begrotingstotaal € 89.000.000

Vastgesteld % 8,5%

Kasgeldlimiet € 7.565.000

We verwachten in 2023 binnen de kasgeldlimiet te blijven. Indien de kasgeldlimiet gedurende 3 kwartalen wordt overschreden, zal een langlopende lening moeten worden aangetrokken. Hieronder wordt een prognose gegeven voor de kasgeldlimiet per kwartaal.

Bedragen X 1.000		1e kw 2023	2e kw 2023	3e kw 2023	4e kw 2023
1	saldo vlottende passiva	14.000	14.000	14.000	14.000
2	saldo vlottende activa	8.000	8.000	8.000	8.000
3	Verschil (2-1)	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
4	Toegestane kasgeldlimiet	7.565	7.565	7.565	7.565
	ruimte (4-3)	1.565	1.565	1.565	1.565

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft tot doel het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (schuld met een rente typische looptijd van één jaar of langer) door o.a. het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille. De gemeente loopt risico als nieuwe leningen worden aangetrokken, of als een renteherziening van toepassing is. De norm wordt berekend door een in de uitvoeringsregeling Fido vastgesteld rente-percentages van 20% te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal.

In de volgende tabel wordt het renterisico voor de komende vier jaren bepaald, terwijl de renterisiconorm betrekking heeft op het jaar 2023.

Renterisico	2023	2024	2025	2026
Renteherziening	0	0	0	0
Betaalde aflossingen	5.812.000	12.825.000	838.000	5.852.000
Renterisico	5.812.000	12.825.000	838.000	5.852.000
Renterisiconorm:				
Begrotingstotaal per 1-1	89.000.000			
Door ministerie vastgesteld percentage	20%			
Renterisiconorm	17.800.000			
Onderschrijding	11.988.000			

Uit bovenstaande tabel blijkt dat onze gemeente voor 2023 binnen de renterisiconorm blijft.

Kredietrisicobeheer

De kredietrisico's doen zich voor bij de verstrekte geldleningen. In onderstaande tabel is aangegeven aan welke risicogroep leningen zijn verstrekt en welke zekerheden zijn overeengekomen.

Risicogroep	Met/zonder hypothecaire zekerheid	Restantschuld X € 1.000,--	%
Stichting Eelder Woningbouw	Zonder	5.298	84,8
Sport en overig	Zonder	702	11,2
Lening Glasvezel	Zonder	252	4,0
Totaal		6.252	100,0

Gemeentefinanciering

Schatkistbankieren

In februari 2013 heeft het kabinet het voorstel 'Wijziging van de wet financiering decentrale overheden (Fido) in verband met het rentedragend aanhouden van liquide middelen in 's Rijks schatkist' bij de Tweede Kamer ingediend. Het wetsvoorstel verplicht alle decentrale overheden om hun overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist. Het woord 'overtollig' verwijst naar alle middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Geld en vermogen mogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist worden aangehouden. Dagelijks wordt het saldo op de bankrekeningen boven de € 500.000 afgestort naar de schatkist. Daardoor blijft de Gemeente Tynaarlo altijd onder het drempelbedrag.

De hoogte van het drempelbedrag is per 1 juli 2021 aangepast. De drempel is afhankelijk van de financiële omvang van een decentrale overheid, afgemeten aan de omvang van de begroting. De drempel is voor Tynaarlo betreft 2% van het begrotingstotaal maar minimaal € 1.000.000. Voor de Gemeente Tynaarlo geldt voor 2023 een drempel van € 1.780.000.

Financiering

De financiering van gemeentelijke activiteiten is gebaseerd op integrale financiering. De totale financieringsbehoefte van de gemeente is de graadmeter. Bij de huidige renteontwikkeling wordt eerst de ruimte die de kasgeldlimiet geeft optimaal benut om kort geld aan te trekken voor o.a. voorfinanciering van investeringen. Het moment van consolidatie van kort geld naar lang geld hangt onder meer af van de renteontwikkelingen op de korte en lange termijn en de ruimte binnen de kasgeldlimiet.

De looptijd van de geldlening wordt bepaald door de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende termijnen van de leningen. Bij het aantrekken van geldleningen wordt bij tenminste 2 financiële instellingen een offerte gevraagd.

Relatiebeheer

Het totale betalingsverkeer vindt plaats via de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Rabobank. Het betalingsverkeer tussen het rijk en de gemeente en de betalingen aan derden vindt geheel plaats via de BNG.

Saldi- en Kasbeheer

Elke dag worden de saldi van bankrekeningen geraadpleegd en indien nodig worden de saldi van de overige rekeningen afgeroomd ten gunste van de BNG rekening.

Daarnaast wordt debet-saldi bij de BNG weggewerkt middels het aantrekken van kasgeld. Uitgangspunt daarbij is het minimaliseren van de rentekosten en het maximaliseren van de rente-opbrengsten. Geldkassen worden aangetroffen bij de afdeling Publiekszaken, de sporthalen en bij de Zuidlaardermarkt. De gemeente voert een actief debiteuren- en crediteurenbeheer, gericht op het snel incasseren van vorderingen en een correct betalingsgedrag door het betalen op de uiterste vervaldag.

Informatievoorziening

In de jaarrekening wordt verslag gedaan van de treasuryfunctie.

De in deze Financieringsparagraaf aangehouden indeling zal hierbij worden aangehouden.

Toerekening van rente

Onderstaande overzicht geeft aan hoe het saldo van betaalde rente over externe financiering en ontvangen rente over externe financiering wordt toegerekend aan de grondexploitaties en de taakvelden.

<u>Geen rente over het eigen vermogen</u>	
Renteschema (x 1.000)	
Externe rentelasten over korte en lange financiering	€ 1.008.499
Externe rentebaten	€ -16.834
Totaal door te rekenen externe rente	€ 991.665
Rente die aan grondexploitaties moet worden doorberekend	€ -144.723
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld toegerekend moet worden	€ -265.853
Rentebaat van doorverstrekte leningen indien daarvoor een specifieke lening is aangetrokken	€ 265.853
	€ -144.723
Saldo door te rekenen externe rente	€ 846.942
Rente over eigen vermogen	€ -
Rente over voorzieningen	€ -
	€ -
De aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 846.942
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	€ 1.048.450
Rente resultaat op taakveld treasury	€ -201.508

Bestaande opgenomen geldleningen

Staat van opgenomen geldleningen per 31 december 2023

Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Datum raadsbesluit	Lening nummer	O S R	Jaar van laatste aflossing	Rente percentage	Restantbedrag van de geldlening per 1/1/2023	Opgenomen geldleningen 2023	Rente 2023	Aflossing 2023	Restantbedrag van de geldlening per 31/12/2023
FINANCIERING ALGEMEEN										
794.115	27-07-93	BNG 80897	s	2033	2.620	359.992		9.121	28.661	331.331
15.000.000	B&W25-02-03	BNG 96734	s	2053	4.860	12.918.997		620.197	176.080	12.742.917
4.000.000	B&W29-11-05	BNG101002	s	2030	3.820	1.280.000		47.992	160.000	1.120.000
777.434		BNG 400090747		2029	5.940	517.055	0	27.791	61.712	455.343
20.571.549	Totaal					15.076.044		705.100	426.453	14.649.591
FINANCIERING WONINGBOUW										
11.560.187	B&W25-07-06	BNG 102047	s	2036	5.110	5.298.419		263.365	385.340	4.913.079
11.560.187	Totaal					5.298.419	0	263.365	385.340	4.913.079
FINANCIERING GRONDEXPLOITATIE										
6.000.000		bng 40108818		2024	2.750	6.000.000		165.000	0	6.000.000
6.000.000		bng.40109497		2024	1.290	6.000.000		77.400	0	6.000.000
5.000.000		bng 40112077		2028	990	5.000.000		49.500	0	5.000.000
5.000.000		bng 40112076		2023	290	5.000.000		14.499	5.000.000	0
5.000.000				2026	-150	5.000.000		-7.500	0	5.000.000
5.000.000				2029	90	5.000.000		4.500	0	5.000.000
32.000.000	Totaal					32.000.000	0	303.400	5.000.000	27.000.000
64.131.737	ALGEHEEL TOTAAL					52.374.463	0	1.271.864	5.811.792	46.562.671

12. Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf gaat over de gemeentelijke belastingen, retributies/bestemmingsheffingen en het kwijtscheldingsbeleid.

De lokale heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het rijk en de algemene uitkering van het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. De lokale heffingen vallen in twee groepen uiteen: belastingen en retributies/bestemmingsheffingen.

Belastingen

Kenmerkend aan belastingen is dat er geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat. Met andere woorden: de inwoner draagt bij aan de algemene middelen van de gemeente, waaruit een gedeelte van de uitgaven wordt betaald.

Retributies en bestemmingsheffingen

Bij retributies en bestemmingsheffingen is wel sprake van een indirecte relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor de uitoefening van de taak van de gemeente. Voorbeelden van retributies zijn: leges, marktgelden, standplaatsgelden, begraafrechten en voor een deel van de gemeente (Bosgebied Zeegse) reinigingsrecht. Voorbeelden van bestemmingsheffingen zijn: de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Besluit begroting en verantwoording

Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) stelt eisen aan de inrichting van de paragraaf lokale heffingen. In het BBV is opgenomen dat wordt ingegaan op:

1. De geraamde inkomsten;
2. Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
3. Een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van de tarieven en heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan de berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
4. Een aanduiding van de lokale lastendruk;
5. Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Met de informatie in deze paragraaf wordt voldaan aan de eisen van het BBV.

Inkomsten

Omschrijving	Geraamde inkomsten 2023
OZB woningen	€ 4.889.826
OZB niet-woningen	€ 1.521.047
Afvalstoffenheffing	€ 2.810.505
Rioolheffing	€ 2.784.353
Forensenbelasting	€ 69.875
Toeristenbelasting	€ 416.732
Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)	€ 466.782
Omgevingsvergunningen	€ 1.086.420

Beleidsuitgangspunten

In het coalitieakkoord “Iedereen hoort erbij en doet ertoe!” zijn de hoofdlijnen van het beleid voor de periode 2022 tot en met 2026 uiteengezet. Ten aanzien van de verschillende heffingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- OZB: het streven is de lasten voor inwoners en ondernemers niet meer dan trendmatig te laten stijgen;
- Afvalstoffen- en rioolheffing: kostendekkend niveau;
- Leges: in principe kostendekkend;
- Heffingskorting gemeentelijke belastingen: er zal nagegaan worden of dit instrument, dat momenteel in 5 gemeenten wordt toegepast, ook voor onze gemeente ingevoerd kan worden.

Met de Integrale voortgangsrapportage 2022 zijn de volgende uitgangspunten voor de lokale heffingen in de begroting 2023 vastgelegd:

Omschrijving	Uitgangspunten 2023 en verder:
OZB tarief woningen	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB tarief eigenaar niet-woning	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB tarief gebruiker niet-woning	Trendmatige aanpassing van 2%
Forensenbelasting	Trendmatige aanpassing van 2%
Toeristenbelasting	Op basis van het advies van het Recreatieschap zijn de tarieven voor 2023 vastgesteld op: € 1,15 voor overnachtingen bij campings en groepsaccommodaties € 1,50 voor overige overnachtingen
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Rioolheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Lijkbezorgingsrechten	Tarieven indexeren conform reguliere prijsindexatie gemeentelijke begroting.
Leges	Toewerken naar kostendekkend, consistent met voorgaande jaren, niet-gemaximeerde, niet-kostendekkende tarieven verhogen met 5%.

Bron: Integrale voortgangsrapportage 2022 gemeente Tynaarlo, p. 30.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelasting is de belasting die inwoners betalen over hun eigen woning of over het bedrijfspand dat men huurt of bezit. De belasting geldt ook voor panden in aanbouw en voor (onbebouwde) grond. De inkomsten uit onroerendezaakbelasting gaan naar de algemene middelen van de gemeente en kunnen voor verschillende doeleinden worden gebruikt.

Vergelijking onroerendezaakbelasting gemeenten in Drenthe (op basis van tarieven voor 2022)

Gemeente	Gemiddelde WOZ waarde koopwoningen €	OZB tarief woningen %	OZB tarief eigenaren niet-woningen %	OZB tarief gebruiker niet-woningen %
Aa en Hunze	341.445	0,1056	0,2100	0,1141
Assen	288.290	0,1576	0,4363	0,3527
Borger-Odoorn	288.768	0,1846	0,1846	0,1405
Coevorden	294.888	0,1662	0,2184	0,1820
Emmen	251.776	0,1656	0,3492	0,2888
Hoogeveen	262.570	0,1709	0,3491	0,2680
Meppel	307.440	0,1190	0,4130	0,3010
Midden-Drenthe	311.067	0,1020	0,2270	0,1818
Noordenveld	341.000	0,1043	0,1043	0,1426
Tynaarlo	385.280	0,0965	0,1733	0,1048
Westerveld	358.662	0,1113	0,1835	0,1214
De Wolden	374.195	0,1016	0,2056	0,1768

Bron: www.coelo.nl: Atlas lokale lasten 2022

Leges en heffingen

Onder de naam retributies heft de gemeente tarieven voor diverse vormen van gemeentelijke dienstverlening. Bij retributies is sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor het uitvoeren van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst, dan wel degene voor wie de dienst is verleend. Bij bestemmingsheffingen is de relatie tussen dienst en heffing minder strak.

Gemeenten moeten bij het bepalen van de kostendeckende heffingen voldoen aan het BBV. Van belang is dat het gaat om de ramingen van baten en lasten ten tijde van het vaststellen van de verordeningen. Kruissubsidiëring tussen de verschillende belastbare feiten in de belastingverordening is mogelijk. Het is mogelijk dat de gemeenteraad een bepaald tarief hoger vaststelt dan de gemeentelijke kosten, om daarmee een ander tarief bewust lager te houden dan de gemeentelijke kosten. Een aldus bepaalde tariefstelling mag volgens de wetgever echter niet in strijd komen met algemene rechtsbeginselen en evenmin mag sprake zijn van willekeur of onredelijke heffing.

Daarnaast zijn de bepalingen in de financiële verordening gemeente Tynaarlo 2020 van toepassing. Hierin is opgenomen dat bij de toerekening van overheadkosten aan de leges en heffingen uitgegaan dient te worden van het aandeel in de totale overheadkosten op basis van urenbesteding.

Legesverordening

Het uitgangspunt is dat de tarieven van de gemeentelijke dienstverlening kostendeckend zijn. Er zijn tarieven (veelal burgerzaken) die wettelijk gemaximeerd zijn.

De bij de legesverordening behorende tarieventabel bestaat uit drie titels. Titel 1 omvat de algemene dienstverlening zoals de burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen, opvragen van gegevens uit de basisregistratie of stukken van het gemeentearchief. Titel 2 heeft betrekking op de omgevingsvergunningen. Titel 3 bestaat uit vergunningen die onder de werking van de Europese Dienstenrichtlijn vallen, zoals drank- en horecaverunningen, evenementen, standplaatsen en registratie kinderopvang. Voor de diensten die onder de Europese Dienstenrichtlijn vallen geldt dat ze per hoofdstuk niet meer dan kostendeckend mogen zijn.

De kostendekkendheid van de totale legesverordening is 93,43%. Onderstaand een overzicht van de kostendekkendheid van de verordening en de daarbij behorende titels:

Totale legesverordening	Taakveld	Overhead	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten-dekking
totaal	€ 1.158.988	€ 575.187	€ 1.734.175	€ 1.620.71	93,43%

Titel 1

Per hoofdstuk in titel 1 van de tarieventabel is sprake van de volgende kostendekking:

Titel 1 Algemene dienstverlening	Taakveld	Overhead	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten-dekking
Burgerlijke stand	€ 83.195	€ 29.129	€ 112.324	€ 60.06	53,46%
Reisdocumenten	€ 138.767	€ 31.842	€ 170.609	€ 167.30	98,09%
Rijbewijzen	€ 56.384	€ 17.818	€ 74.202	€ 72.028	97,7%
Basisregistratie personen	€ 6.599	€ 3.381	€ 9.980	€ 10.316	103,37%
Overige publiekszaken	€ 6.509	€ 750	€ 7.259	€ 7.023	96,75%
Gemeentearchief	€ 48	€ 37	€ 85	€ 70	82,35%
Muziek- en collectevergunningen	€ 576	€ 434	€ 1.010	€ 388	38,4%
Kansspelen	€ 807	€ 608	€ 1.415	€ 565	39,93%
Telecommunicatie	€ 16.806	€ 5.079	€ 21.885	€ 21.967	100,37%
Verkeer en vervoer	€ 15.490	€ 6.587	€ 22.077	€ 10.37	46,73%
Diversen	€ 14.254	€ 10.733	€ 24.987	€ 15.246	61,02%
	€ 339.436	€ 106.397	€ 445.833	€ 365.316	81,94%

Titel 2

Bij de omgevingsvergunningen (titel 2) is sprake van de volgende mate van kostendekking:

Titel 2 Leefomgeving	Taakveld	Overhead	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten-dekking
Omgevingsvergunning	€ 751.515	€ 436.228	€ 1.187.743	€ 1.186.554	99,90%
Wijziging omgevingsvergunning	€ 1.457	€ 1.111	€ 2.568	€ 1.367	53,23%
Bestemmingswijzigingen	€ 13.646	€ 5.466	€ 19.112	€ 19.007	99,45%
Makelaarsinformatie	€ 1.592	€ 1.214	€ 2.806	€ 2.883	102,74%
	€ 768.209	€ 444.020	€ 1.212.229	€ 1.209.811	99,80%

De heffingsmaatstaf bouwsom geeft naar onze mening een goede verdeling van de kosten over de aanvragers. Door het hanteren van een percentage van de bouwsom dragen de grote projecten naar verhouding meer bij aan de opbrengsten dan de kleine projecten. Op deze wijze vindt kruissubsidiëring plaats tussen de grote projecten en de kleine verbouwingen. Dat wil zeggen voor de kleine verbouwingen worden niet alle door de gemeente gemaakte kosten doorberekend aan de aanvrager, de grote projecten brengen daarentegen minder kosten met zich mee dan worden doorberekend. Vanwege de onzekerheid omtrent de precieze invoeringsdatum is nog geen rekening gehouden met de invoering van de nieuwe omgevingswet.

Titel 3

Ten aanzien van titel 3 van de tarieventabel is tenslotte sprak van de volgende mate van kostendekking:

Titel 3 Dienstenrichtlijn	Taakveld	Overhead	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten-dekking
Horeca	€ 8.854	€ 6.495	€ 15.349	€ 14.499	94,46%
Organiseren evenementen	€ 18.943	€ 13.897	€ 32.840	€ 14.064	42,83%
Landelijk Register					
Kinderopvang	€ 23.546	€ 4.378	€ 27.924	€ 16.481	59,0%
	€ 51.344	€ 24.769	€ 76.113	€ 45.044	59,18%

Volgens de Europese Diensten Richtlijn (EDR) mogen de baten in dit hoofdstuk niet hoger zijn dan de lasten. Wij voldoen hieraan.

Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)

Het oppervlak van de begraafplaatsen bestaat voor 28% uit graven voor onbepaalde tijd. In de op 11 juni 2019 door de gemeenteraad vastgestelde notitie "Begraven in Tynaarlo" is voorgesteld 28% van de lasten te corrigeren voor graven met rechten voor onbepaalde tijd. Dit percentage wordt iedere vier jaar herijkt.

Na de correctie bedragen de lasten € 483.639 en de baten € 402.947 (inclusief mutatie voorziening), waarmee de kostendeckendheid in 2023 uitkomt op 83%.

BEGRAAFRECHTEN								
	Totale lasten	Overhead	Correctie 28%	Eind totaal lasten	Opbrengsten rechten	Inzet voorziening	Overige opbrengsten	Kosten dekking
Begraafrechten	473.747	197.974	-188.082	483.639	466.782	-65.652	1.817	83%

Rioolheffing

In afwachting van het te actualiseren gemeentelijk rioleringsplan (GRP) wordt in de voorliggende begroting uitgegaan van een ongewijzigd tarief ten opzichte van het voorgaand jaar. Huishoudens betalen € 165,87 per jaar. Dit levert onderstaand beeld op:

RIOOLHEFFING							
	Totale lasten	Overhead	BCF BTW	Opbrengsten heffing	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Kosten dekking
Rioolheffing	2.010.221	456.830	344.481	2.784.353	2.811.532	27.180	100%

De rioolheffing is 100% kostendeckend met inzet van de voorziening riolering voor een bedrag van € 903.300

Het nieuwe GRP wordt naar verwachting eind 2022 ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden. Indien een wijziging van uitgangspunten leidt tot een aanpassing van de raming van toerekenbare kosten, tarieven en heffingsopbrengsten, dan zal het aanbieden van de verordening rioolheffing 2023 vergezeld gaan van een door de raad vast te stellen begrotingswijziging.

Afvalstoffenheffing

Voor 2023 worden de volgende tarieven voorzien:

Inzameling huishoudelijk afval:

- Kilotarief € 0,18 per kilo
- Aanbiedtarief € 3 per keer
- Vastrecht € 117

Ondergrondse containers:

- Kleine inworp (een bak van 30 liter) € 0,54 per keer
- Grote inworp (een bak van 60 liter) € 1,08 per keer
- Vastrecht € 117

Rolcontainers:

- Kilotarief € 0,18 per kilo
- Vastrecht € 117

Milieustraat:

- Kilotarief € 0,18 per kilo

Voor de rolcontainers wordt geen aanbiedtarief in rekening gebracht. Dit vanwege het feit dat de aanbieders in deze containers niet kunnen differentiëren in hun aanbiedgedrag. Het restafval en de GFT-fractie kunnen niet gescheiden aangeboden worden.

In bovenstaande opstellingen blijven de tarieven onveranderd ten opzichte van het vorige jaar. Voor het *vastrecht* wordt in de periode 2019-2023 een tijdelijke korting toegepast die gedekt wordt uit de voorziening reiniging. Deze korting wordt jaarlijks afgebouwd totdat een kostendekkend tarief *zonder* inzet van de voorziening bereikt is. Door de inzet van deze voorziening blijft het vastrecht tarief in 2023 net als in 2022 € 117.

AFVALSTOFFENHEFFING							
	Totale lasten	Overhead	BCF BTW	Opbrengsten heffing	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Kosten dekking
Afvalstoffenheffing	2.356.220	422.527	365.062	2.810.505	3.143.304	333.304	100%

De afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend met inzet van de voorziening reiniging van een bedrag van € 321.917.

Vergelijking woonlasten in de gemeenten in de provincie Drenthe

Heffingen en woonlasten **meerpersoonshuishoudens** 2022 op basis van de gemiddelde woningwaarde van een koopwoning

Gemeente	Afvalstoffenheffing €	Rioolheffing €	Woonlasten €
Aa en Hunze	242	163	766
Assen	253	137	845
Borger-Odoorn	222	268	1.023
Coevorden	296	218	1.004
Emmen	285	216	918
Hoogeveen	287	150	885
Meppel	212	174	752
Midden-Drenthe	207	239	763
Noordenveld	227	256	839
Tynaarlo	189	166	726
Westerveld	239	220	858
De Wolden	189	233	802

Bron: www.coelo.nl: Atlas lokale lasten 2022

Heffingen en woonlasten **éénpersoonshuishoudens** 2022 op basis van de gemiddelde woningwaarde van een koopwoning

Gemeente	Afvalstoffenheffing €	Rioolheffing €	Woonlasten €
Aa en Hunze	182	163	705
Assen	179	137	771
Borger-Odoorn	178	268	980
Coevorden	246	218	954
Emmen	252	216	886
Hoogeveen	204	150	803
Meppel	212	174	752
Midden-Drenthe	162	239	718
Noordenveld	186	256	798
Tynaarlo	153	166	690
Westerveld	159	220	778
De Wolden	134	209	724

Bron: www.coelo.nl: Atlas lokale lasten 2022.

Uit bovenstaande vergelijking kan worden afgeleid dat de woonlasten in de gemeente Tynaarlo tot de laagste in Drenthe behoren.

Kwijtscheldingsbeleid

Belastingplichtigen met een minimuminkomen kunnen kwijtschelding van gemeentelijke afvalstoffenheffing en rioolheffing aanvragen. Ook wordt de onroerendezaakbelasting kwijtgescholden. Door het wegvallen van de gebruikersbelasting voor woningen komt dit laatste maar in een beperkt aantal gevallen voor.

Kwijtschelding afvalstoffenheffing

Geschat wordt dat in 2023 voor € 50.000 aan afvalstoffenheffing wordt kwijtgescholden.

Kwijtschelding rioolheffing

Geschat wordt dat in 2023 voor € 60.000 aan rioolheffing wordt kwijtgescholden.

Kwijtschelding onroerende zaakbelasting

Geschat wordt dat in 2023 voor € 200 aan OZB wordt kwijtgescholden.

13. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij het opstellen van de begroting en jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico's zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- Inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de risico's;
- Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- Een kengetal voor de: netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit;
- Een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Beleid over weerstandsvermogen: weerstandscapaciteit en de risico's

De raad heeft op 28 oktober 2014 de nota weerstandsvermogen en risicomangement vastgesteld. De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij deze begroting is een actualisatie van het inzicht dat in de jaarrekening 2021 is opgenomen.

De uitkomst van de actualisatie geeft een verhouding tussen de geïnventariseerde risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is gebaseerd op de inzichten die bij het opstellen van de begroting beschikbaar zijn.

Conform advies van de accountant richten we ons in de paragraaf weerstandsvermogen op de risico's na correctie met een omvang groter dan € 250.000. De kleinere risico's tellen wel mee voor de totale risico-omvang, maar zijn niet meer toegelicht. Hiermee komt de focus meer te liggen op de risico's die grote gevolgen kunnen hebben voor onze gemeente. De kleinere risico's zijn benoemd en worden intern beoordeeld en besproken.

Voor veel voorzienbare risico's worden beheersmaatregelen getroffen om het effect van het optreden van een risico zo klein of voorspelbaar mogelijk te maken. De bruto risico's worden door het treffen van maatregelen daarom kleinere, zogenaamde "netto risico's". Deze "netto risico's" dienen door het weerstandsvermogen volgens de eerder genoemde verhouding opgevangen te kunnen worden.

De risico's worden tweemaal per jaar doorgerekend, namelijk bij het opstellen van de begroting en van de jaarstukken. Bij de doorrekening geven we op verzoek van de gemeenteraad aan of het risico hoger of lager is geworden ten opzichte van de voorgaande versie.

Weerstandscapaciteit (begroting 2023)

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken.

Deze weerstandscapaciteit bestaat uit een tweetal elementen:

- 1) Weerstandscapaciteit in de exploitatiesfeer
  - onvoorzien incidenteel en structureel;
- 2) onbenutte belastingcapaciteit
- 3) Weerstandscapaciteit in de vermogenssfeer
  - algemene reserve calamiteiten;
  - algemene reserve grote investeringen;
  - reserve inkomensfunctie.

Tabel Weerstandscapaciteit Tynaarlo (bedragen in duizenden euro's)
(standen op basis van inzichten 1-9-2022)

Weerstandscapaciteit exploitatie (x € 1.000)

Onvoorzien		
Onvoorzien incidenteel	34	
Onbenutte belastingcapaciteit *1		
OZB tot normtarief (artikel 12)	4.190	
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie		4.224

Weerstandscapaciteit vermogen (1-9-2022)

Algemene Reserve Calamiteiten	7.897	
Algemene Reserve Grote investeringen	17.575	
Totaal weerstandscapaciteit vermogen		25.472
Totale weerstandscapaciteit		29.696

*1 Het bedrag aan onbenutte belastingcapaciteit is berekend op basis van de tarieven OZB 2021 en de laatst bekende WOZ-waarde afgezet tegen het zogenaamde artikel-12-tarief.

Beoordeling omvang van de risico's

Hoe komen we tot de benodigde weerstandscapaciteit?

Bij iedere begroting en jaarrekening actualiseren wij de risico's. We gaan na of er nieuwe risico's zijn bijgekomen en/of risico's vervallen. Van de risico's die we lopen vindt een inschatting plaats van de omvang en van de kans dat het risico zich voordoet. Bij het bepalen van de omvang is ook van belang of het om een structureel risico gaat of een incidenteel risico. Afhankelijk van de mogelijkheden om de risico's te beheersen vindt vervolgens een correctie naar beneden plaats. Alle risico's na correctie tellen wij op. Dat totaal is de benodigde weerstandscapaciteit.

De risicobeoordeling is gebaseerd op de inzichten die in het najaar van 2022 beschikbaar zijn en al gedane berekeningen bij het opstellen van de jaarrekening 2021. Voor de grondexploitaties maken we jaarlijks een actuele exploitatie opzet, die wordt voorzien van een risicoanalyse, conform het BBV. De informatie die uit deze risicoanalyse per grondexploitatie komt, bevat specifieke informatie per complex en past daardoor minder in de standaardmethode.

Toelichting op risico's (na demping door beheersmaatregelen) groter dan € 250.000

Grondexploitaties € 5.300.000
(risico inschatting is ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2021, voorjaar 2022)

Wij hanteren een methode van risicobeoordeling binnen grondexploitaties. De Commissie BBV heeft enkele jaren geleden ten aanzien van risico-inventarisatie en -afdekking voor grondexploitaties nieuwe richtlijnen opgesteld. Hierbij is het o.m. niet langer toegestaan algemene posten onvoorzien en risico's op te nemen in de grondexploitaties. Daarnaast dient de zogenaamde "percentage of completion-methode" te worden gehanteerd voor het nemen van winsten vanuit grondexploitaties.

Om het juiste bedrag aan te nemen winst te kunnen bepalen dienen de risico's bij deze methode van winstnemen te worden gesplitst in projectgebonden risico's en macro-economische risico's. De te nemen winsten dienen gecorrigeerd te worden met alleen de projectgebonden risico's de macro-economische risico's dienen te worden afgedekt binnen het weerstandstandsvermogen.

Bovenstaande heeft geleid tot het toepassen van een andere methodiek voor risico-inventarisatie en -afdekking voor grondexploitaties.

Vanaf het jaar 2017 hanteren wij de RISMAN-methode voor het bepalen van projectgebonden risico's teneinde op een verantwoorde manier winst te kunnen nemen. De macro-economische risico's worden vanaf dat moment bepaald met behulp van een Monte-Carlosimulatie van de geconsolideerde grondexploitaties.

Bij de oude methodiek van risicoafdekking werd 50% van het totaalbedrag aan berekende risico's (projectgebonden en macro-economisch) afgedekt binnen het weerstandsvermogen. Dit vanwege de veronderstelling dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen gaan voordoen. Daarnaast werden voorziene winsten niet geoormerkt voor andere doeleinden.

Bij de jaarrekening 2021 is een reparatieslag uitgevoerd door vanaf nu de macro-economische risico's niet meer voor 50% maar voor 100% af te gaan dekken binnen het weerstandsvermogen.

Aanvullende bijdrage aan GR-en en samenwerkingsverbanden € 630.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2021, voorjaar 2022)

Het is voorstelbaar en waarschijnlijk dat wij aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden moeten voldoen. Het monitoren van GR-en en samenwerkingsverbanden is een belangrijk instrument om tijdig afwijkingen te signaleren en waar mogelijk bij te sturen. De uitkomsten uit de ontwikkelingen/kaderbrieven van de GR-en zijn verwerkt in de (meerjaren)begroting. De financiële risico's t.a.v. GR-en en samenwerkingsverbanden beperken zich daarmee uitsluitend tot de financiële consequenties van eventuele incidenten die zich kunnen voordoen.

Decentralisaties sociale domein € 1.042.650
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2021, voorjaar 2022)

Algemeen geldt dat een openeinderegeling kan leiden tot een overschrijding van het begrote budget. Voor 2023 spelen op het gebied van de Wmo de volgende ontwikkelingen die mogelijk kunnen leiden tot een financiële afwijking:

1. De dubbele vergrijzing: Er is een toename van het aantal ouderen >65 jaar en tegelijkertijd een stijging van de gemiddelde leeftijd. Meer mensen doen dus langer een beroep op ondersteuning via de Wmo.
2. Prijsstijging als gevolg van de stijging van de lonen door de druk op de arbeidsmarkt (personeelstekorten).
3. Prijsstijgingen als gevolg van hogere kosten door bv. energiecrisis en inflatie.
Tot op heden blijkt uit de monitor Sociaal Domein voor wat betreft de Wmo nog geen corona effect op het aantal aanvragen.
4. Het tekort aan geschikte woningen belemmert de doorstroom en leidt tot het langer/te lang ondersteunen van mensen en kans op escalatie van de problematiek bij mensen op de wachtlijst. Dit leidt in beide gevallen tot een toename op het beroep op ondersteuning en een stijging van de kosten.

Het domein Jeugd is landelijk volop in ontwikkeling. Waar de komende periode rekening mee gehouden dient te worden zijn de volgende ontwikkelingen:

1. De Hervormingsagenda Jeugd die naar verwachting eind 2022 definitief wordt zal behoorlijk invloed gaan hebben op de transformatie in het Jeugddomein. Dat zal lokaal o.a. tot uiting zal komen in de doorontwikkeling van de gemeentelijke toegang en een veranderende inrichting van de jeugdhulp voor de meest complexe (gezins)situaties.
2. Ook de landelijke gewenste afbouw van gesloten Jeugdzorg zal invloed gaan hebben. Te denken valt aan extra kosten voor jeugdhulp in de school en onderwijszorgarrangementen en andere vormen van specialistische jeugdhulpverlening die tot hoge kosten voor een gemeente kunnen leiden.
3. Door de inzet van POH Jeugd zijn in 2021 circa honderd verwijzingen naar de tweede lijn voorkomen. Tegelijk is een toename te zien van het aantal aanmeldingen en de ernst van de aanmeldproblematiek. Ook leidt het probleem van de wachtlijsten bij zorgaanbieders tot een langere begeleidingsduur van de POH Jeugd.

Met ingang van begrotingsjaar 2021 zijn we overgegaan van budget neutraal begroten naar realistisch begroten. Er wordt dan ook gepoogd om bovenstaande ontwikkelingen zo goed mogelijk mee te nemen om de meest actuele en best mogelijke raming voor de te verwachten uitgaven voor zorg op te stellen.

Voor 2023 en verder is sprake van een taakstelling van 1,65 miljoen. Hierbij heerst, o.m. wegens voorgenoemde redenen, het risico dat deze niet volledig wordt gerealiseerd. Dit heeft grote aandacht binnen het sociaal domein.

Gevolgen van een lokale ramp € 250.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. begroting 2022, najaar 2021)

De kans op een lokale ramp is klein, maar kan wel grote gevolgen hebben. Het risico na correctie is niet gewijzigd en blijft € 250.000. Overigens is dit een zo specifiek en vaak uniek risico dat de daadwerkelijke omvang veel groter kan zijn en dat in die situaties bezien moet en kan worden of ook op landelijke fondsen of steun gerekend kan worden.

Grondbedrijf/accommodatiebeleid € 630.000
(risico inschatting is gestegen t.o.v. jaarrekening 2021, voorjaar 2022)

Bij de Integrale Voortgangsrapportage 2022 is geconstateerd dat de kredieten die voor het accommodatiebeleid Zuidlaren beschikbaar zijn gesteld niet meer toereikend zijn wegens significant gestegen materiaalprijzen. Deze kredieten zijn dan ook opgehoogd. Ook bij andere projecten speelt het risico van stijgende kosten voor materiaal en energiekosten. Ook is er sprake van onzekerheid van het effect van stikstofmaatregelen op de weg-, water-, huizen/overige gebouwen-bouw en rentestijgingen waardoor de huizenmarkt beïnvloed kan worden en opbrengstenramingen en uitgifteplanningen moeten worden bijgesteld.

De lopende projecten van het grondbedrijf (locatieontwikkelingen met bijbehorende grondexploitatie) kennen momenteel, op het project centrumontwikkeling Zuidlaren na, een goede bemensing/bezetting van de voor realisatie van het project benodigde disciplines. Voor diverse verwachte/beoogde locatieontwikkelingen (bijv. herontwikkeling Bladergroenschoollocatie) en andere, niet tot het grondbedrijf/grondexploitaties horende (fysieke) projecten is de invulling van het projectteam een risico. Zonder andere taken en werkzaamheden te stoppen is het niet/ nauwelijks mogelijk voor de meeste disciplines die bij de projecten betrokken zijn interne capaciteit hiervoor beschikbaar te stellen. De marktomstandigheden zijn momenteel zodanig dat het ook een risico is dat die invulling via detachering plaats kan vinden. Dit kan betekenen dat het langer duurt voordat dit geregeld is, waardoor projectuitvoering vertraagd. Daarnaast gaat dit gepaard met hogere kosten voor inhuur. Bij Grondbedrijf projecten (grondexploitaties) geldt dat in de ramingen (kredietaanvragen / grondexploitaties) ook de benodigde capaciteitsinzet op basis van marktconforme tarieven wordt meegenomen. Voor een aantal fysieke projecten waaronder het Accommodatiebeleid Zuidlaren geldt dat er sprake is van investeringen en dat daarbij ons uitgangspunt is dat er geen uren aan investeringen worden toegerekend. De beperkt aanwezige vacatureruimte binnen de bij dit project betrokken afdelingen biedt onvoldoende dekkingsmogelijkheden voor het dekken van de kosten van inzet. In 2023 e.v. zal bij dergelijke projecten worden bekeken of de post "onvoorzien" hiervoor opgehoogd en ingezet kan worden.

Voor diverse onderdelen van de centrumontwikkeling Zuidlaren (o.a. herinrichting openbaar gebied, instellen verplaatsings- en gevelsubsidiefonds) is een subsidiebeschikking afgegeven door de Provincie Drenthe van in totaal € 1.000.000. Het betreft nagenoeg volledig onderdelen van het project welke niet behoren tot de herontwikkeling van de voorzijde van de PBH-locatie, deze projectkosten kunnen niet worden geactiveerd. Inmiddels is het eerste deel van de subsidie, ter hoogte van € 300.000 uitbetaald, dit bedrag is toegevoegd aan het werkkrediet voor het project. Mochten de onderdelen van het project niet of anders worden gerealiseerd dan zoals opgenomen in de subsidiebeschikking, dan is het risico dat het bedrag geheel of gedeeltelijk zal moeten worden terugbetaald.

Schade ten gevolgen datalekken en cyber risico's € 450.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2021, voorjaar 2022)

Datalekken

Een relatief nieuw risico is de aansprakelijkheid die gemeenten hebben als het gaat om het beheer van (persoons) gegevens. De wet Datalekken is per 1 januari 2016 ingegaan. Vanuit de Wet Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG), ingegaan op 1 mei 2018, kunnen door de Autoriteit persoonsgegevens forse boetes worden opgelegd als persoonsgegevens "op straat komen te liggen". Om dat te beheersen worden intern de standaarden van de BIO, de Baseline Informatiebeveiliging Overheden, gehanteerd. Het risico van datalekken kan leiden tot omvangrijke boetes.

Cyber risico's

Het kan gaan om schades door operationele systeemstoringen, maar ook om verlies van data, aansprakelijkheid en cybercrime door hacking, systeeminbraak, gegevensdiefstal en DDoS-aanvallen. Financiële gevolgen daarvan kunnen bijvoorbeeld extra kosten voor herstel, aansprakelijkheid en boetes zijn.

Samen met de functionarissen voor Informatiebeveiliging en Privacy worden de risico's en de beheersmaatregelen telkens tegen elkaar afgewogen.

Covid-19 virus – Het Coronavirus € P.M.
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2021, voorjaar 2022)

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijk maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie.

Onderstaand volgt een – niet-limitatieve - opsomming van een aantal mogelijke gevolgen voor onze gemeente:

- Lagere opbrengsten, bijvoorbeeld leges i.v.m. het afgelasten van evenementen.
- Minder inkomsten door uitstel en kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en heffingen.
- Minder aanvragen omgevingsvergunningen en daardoor minder legesopbrengsten.
- Lagere huurinkomsten gemeentelijke gebouwen doordat verenigingen en instellingen de huren niet kunnen blijven betalen doordat hun exploitatie is verslechterd of omdat de eigen inkomsten achter blijven.
- Geen volledige financiële compensatie vanuit het Rijk voor uitvoering van Rijksmaatregelen dan wel risico dat op onderdelen geen (volledige) financiële compensatie zal plaatsvinden vanuit het Rijk en sprake is van cruciale voorzieningen.
- Meerkosten jeugdhulp en Wmo.
- Stijging kosten inkomensvoorzieningen.
- Vertraging van werkzaamheden en overige ontwikkelingen waarmee besparingen zijn beoogd.
- Gewijzigde bedrijfsvoering, thuiswerken lijkt een meer structurele vorm aan te gaan nemen.

We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen. We constateren ook dat de meeste extra werkzaamheden en eventuele extra kosten en of minder opbrengsten in de reguliere exploitatie worden opgelost.

In de jaarrekening wordt in een separate paragraaf de impact van corona beschreven en zo mogelijk gekwantificeerd. De ontvangen en eventueel nog te ontvangen gelden voor corona compensatie worden in een bestemmingsreserve bewaard.

Het is reëel te veronderstellen dat de huidige situatie van invloed is op een aantal van de geïnventariseerde risico's in deze weerstandsparagraaf. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gelden voor de risico's m.b.t. de gemeenschappelijke regelingen (Verbonden Partijen) en de kosten in het sociaal domein. Voor de andere risico's zal de impact naar verwachting beperkter zijn. Gelet op de hoogte van het beschikbare weerstandsvermogen, zijn deze risico's op te vangen binnen het beschikbare weerstandsvermogen.

Omvang weerstandsvermogen

De omvang van het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Ratio's kunnen beschouwd worden als indicatie.

De ratio voor het weerstandsvermogen wordt aldus berekend:

		Beschikbare weerstandscapaciteit	29.696.000
Ratio van het weerstandsvermogen	=	Benodigde weerstandscapaciteit	9.744.650
			oftewel:

De ratio van het weerstandsvermogen is 304%.

Het verloop van het weerstandsvermogen ziet er als volgt uit:

Verloop weerstandsvermogen Bedragen in € 1.000	B 2021	JR 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
Stand Argi op 31-12	3.995	7.672	11.757	17.575	19.514	21.484	23.408
Stand Arca op 31-12	7.974	7.897	7.897	7.897	7.897	7.897	7.897
Onvoorzien incidenteel	33	11	33	34	34	34	34
Onbenutte belastingcapaciteit	3.286	3.608	3.608	4.190	4.190	4.190	4.190
Weerstandscapaciteit	15.288	19.188	23.295	29.696	31.635	33.605	35.529
Benodigde capaciteit	7.974	9.785	6.205	9.744	9.744	9.744	9.744
Ratio	192%	196%	375%	304%	324%	344%	364%
Ratio excl. onb. Belastingcap.	151%	159%	317%	261%	281%	301%	321%

De waarderingstabel uit de nota weerstandsvermogen en risicomanagement bedraagt als volgt:

Ratio	Betekenis
>200%	Uitstekend
140%-200%	Ruim voldoende
100%-140%	Voldoende
80%-100%	Matig
60%-80%	Onvoldoende
<60%	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen in deze begroting heeft een ratio van 304%. In deze berekening is het risico m.b.t. Covid-19 virus als 'p.m.' opgenomen en telt daardoor dus niet mee. Inbegrepen in deze berekeningsmethodiek is het meetellen van de onbenutte belastingcapaciteit, zijnde 4,19 miljoen euro, terwijl de totale OZB opbrengsten in de huidige situatie ongeveer 6,41. miljoen bedraagt. Concreet gaat het dan dus om een verhoging van OZB van 65%. Het effectueren van deze ruimte is bovendien niet op korte termijn te realiseren. De ratio weerstandsvermogen zonder rekening te houden met de onbenutte belastingcapaciteit bedraagt 261%. In alle gevallen vallen wij volgens onze waarderingstabel in de categorie 'Uitstekend'.

De ratio's en kengetallen geven een sterk fluctuerend beeld tussen recente begrotingen en jaarrekeningen, hetgeen te verklaren is uit de grote verschillen tussen bijvoorbeeld de begroting 2021, waarbij wel gerekend is met een significante geplande onttrekking uit de reserves, terwijl nog geen rekening werd gehouden met overschotten en winstnemingen vanuit de grondexploitaties die gedurende het jaar aan de reserves werden toegevoegd.

Aanvullend constateren wij dat niet alleen bij het accommodatiebeleid sprake is van gestegen kosten, wereldwijd heerst een tendens van stijgende inkooprijzen, onder meer ingegeven door globale schaarste. De Russische invasie van Oekraïne in februari 2022 werkt hierbij als versterkende factor.

Het is de vraag in welke mate dit financiële gevolgen voor ons heeft, wij zullen dit gedurende 2023 monitoren.

Tot slot zien we ons ook geconfronteerd met risico's die we nog niet gekwantificeerd hebben maar die mogelijk wel financiële gevolgen met zich meebrengen. Juridische procedures die lopen zoals het entree gebied Ter Borch zijn een (groot) risico met (zoals het nu lijkt) structurele gevolgen.

*Naast de grotere risico's zoals eerder in deze paragraaf benoemd, is er ook nog een bedrag meegenomen voor kleinere risico's (< € 250.000). Samen zijn dit ongeveer een 20-tal risico's die zijn ingeschat op € 1,4 miljoen.

Kengetallen

We zijn verplicht tot het opnemen van een zestal kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en deze kengetallen te beoordelen. In onderstaande tabel staan de kengetallen:

Kengetallen	B 2021	JR 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
Netto schuldquote	125%	59%	116%	84%	95%	99%	101%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	118%	53%	109%	79%	91%	94%	98%
Solvabiliteitsratio	29%	45%	30%	36%	33%	32%	31%
Structurele exploitatieruimte	2%	3,9%	0,5%	2,72%	3,03%	3,16%	-1,4%
Grondexploitaties	11%	12%	8%	12%	10%	9%	8%
Belastingcapaciteit	88%	80%	80%	80%	80%	80%	80%

Netto schuldquote

Een goed kengetal om de hoogte van de schuld te beoordelen is de netto schuld als aandeel van de baten; de netto schuldquote. Om goed inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer de schuld lager is dan het begrotingstotaal (<100%) dit als voldoende kan worden bestempeld en boven de 130% als onvoldoende. Onze netto schuldquote valt in deze begroting in de categorie voldoende. Ten opzichte van de verwachting bij de begroting 2022 ligt dit kengetal significant lager. Dit is het gevolg van het scherper plannen van omvangrijke investeringen. Hiermee wordt ook voorkomen dat, zoals in recente jaren, dit kengetal in de jaarrekening significant lager uitvalt t.o.v. de begroting.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee het bezit gefinancierd is met eigen vermogen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit als voldoende kan worden bestempeld en lager dan 20% als onvoldoende. Door het positieve jaarrekeningsaldo 2021, en de toevoeging daarvan aan de ARG1, neemt het eigen vermogen minder snel af dan bij de begroting van 2022 was verwacht.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten met in achtname van beperkingen en verruiming van de exploitatie door dotatie en onttrekking aan reserves. De maatstaf geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Er is geen VNG norm voor het niveau van dit kengetal. Een positief getal geeft aan dat er meer structurele baten dan lasten zijn. Dat duidt op houdbare financiën. Voor de jaren 2023 en 2025 is deze maatstaf positief, maar bij het 'ravijnjaar' 2026 zien wij dat dit negatief wordt.

Grondexploitaties

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie (BIE) in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG norm voor de hoogte van deze ratio. Hoe lager de ratio hoe minder de relevantie van negatieve waardeontwikkeling van NIEGG en BIE voor de begroting en daarmee een lager risico voor de gemeente. Wij hebben met name bij Vries en in Zuidlaren relatief grote grondposities. Dat komt terug in dit percentage.

Belastingcapaciteit

Dit percentage geeft de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden in 2022 uit hoofde van OZB, rioolheffing en reinigingsheffing weer ten opzichte van het landelijk gemiddelde. We zitten onder het landelijke gemiddelde (100%).

Samenhang kengetallen

De relatief grote grondpositie zien we terugkomen in de verschillende kengetallen. We hebben relatief veel vreemd vermogen (leningen) om deze gronden te financieren. Een grote grondpositie maakt ons kwetsbaar voor negatieve waardeontwikkelingen en rentestijgingen. Om nadelige schommelingen op gronden op te vangen, nemen we dan ook een bedrag mee van € 5,3 miljoen in de benodigde weerstandscapaciteit.

Risico's gerangschikt naar invalshoek		Kans	Risico-kans in %	Risico-omvang	Som	Beheersingsmaatregel	Correctiefactor	Risico na correctie (Jaarrekening 2021)	Begroting 2023
Grondexploitaties. Voor een toelichting op deze risico's wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid en de paragraaf Weerstandsvermogen.						Zie tekstuele toelichting. Risico afwijkend bepaald.		5.300.000	5.300.000
Aanvullende bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen en samenwerkingsverbanden*	*	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt.	70%	500.000	1.050.000	Begrotingen van gemeenschappelijke regelingen worden na vaststelling door de raad in de begroting opgenomen. Tussentijds wordt de ontwikkeling van de resultaten van gemeenschappelijke regelingen gemonitord. Bij VJB en NJB worden aanpassingen, indien noodzakelijk, opgevoerd.	40%	630.000	630.000
Decentralisaties in het sociale domein met uitsluitend het risico van het niet realiseren van de taakstelling. Anderzijds de plotseling extra last van nieuwe cliënten met zware zorgvraag kunnen snel leiden tot significante onvoorziene kosten.	*	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt.	70%	1.655.000	3.475.500	We hebben in deze begroting de best mogelijke inschatting gemaakt.	70%	1.042.650	1.042.650
De gevolgen van een lokale ramp.		Ongewoon en komt zelden voor.	10%	2.500.000	250.000		0%	250.000	250.000
Accommodatiebeleid; Toename in bouwkosten door stijgende prijzen.		Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt.	70%	1.500.000	1.050.000	Keuzes te maken en in contracten uitgaan van aanneemsommen.	40%	420.000	630.000

Risico's gerangschikt naar invalshoek		Kans	Risico-kans in %	Risico-omvang	Som	Beheersingsmaatregel	Correctie factor	Risico na correctie (Jaarrekening 2021)	Begroting 2023
Cyber risico's		Mogelijk en voorstelbaar dat dit voorkomt.	30%	2.500.000	750.000	De systemen worden/zijn ingericht volgens uitgangspunten Baseline Informatieveiligheid Overheid en Tynaarlo is aangesloten bij de Informatiebeveiligingsdienst (IBD). Daarbij hebben we met (cloud)leveranciers verwerkersovereenkomsten waarin harde afspraken staan opgenomen hoe veilig met onze gegevens om te gaan. Verder monitoren we diverse processen vanuit ICT, is onze Next-Gen firewall up to date en hebben applicatiebeheerders periodiek overleg met de leveranciers (ook omtrent veiligheid).	40%	450.000	450.000
Overige risico's na correctie met een omvang kleiner dan € 250.000								1.442.000	1.442.000
TOTAAL=benodigde weerstandscapaciteit								9.534.650	9.744.650

* De risico's gemerkt met een * hebben een structureel karakter. Hierbij is het uitgangspunt, dat deze risico's maximaal drie jaar gedekt worden uit het weerstandsvermogen. De berekende risicosom is daarom vermenigvuldigd met de factor 3 (**Risicokans*Risico-omvang**).

14. Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

Zoals in de begroting voor 2022 gemeld, zijn we bezig onze organisatie verder te ontwikkelen om goed in te spelen op ontwikkelingen, kansen en bedreigingen in en voor onze samenleving en daarmee die samenleving nog beter te bedienen. Onze dienstverlening is gericht op onze inwoners, ondernemers en instellingen. Om hen goed te bedienen is het van belang de verantwoordelijkheden laag in de organisatie te beleggen en de regelruimte hier te verruimen. Dit vergroot onze slagvaardigheid. Dit uitgangspunt is de basis voor de verdere ontwikkeling van de organisatie. Na besluitvorming over een nieuw organisatieplan en het inrichten van een nieuwe organisatiestructuur in 2022, gaan in 2023 de effecten daarvan duidelijk worden.

Aan de uitwerking van het organisatieplan ligt een implementatieplan ten grondslag met 22 projecten. Deze projecten zijn ingedeeld in drie categorieën. Allereerst is er de categorie 'Implementatie Organisatiestructuur (IOS)', deze categorie bestaat uit acties waarmee de gewenste structuur in de organisatie wordt ingevoerd, deze acties liggen vooral bij het MT. Voor een belangrijk deel zijn de projecten uit deze categorie uitgevoerd, zo is de indeling van de organisatie opnieuw vastgesteld en is de functie vakmanager toegevoegd aan de organisatiestructuur. Maar ook voor 2023 staan er binnen deze categorie nog projecten op de rol, zoals het voeren van kerntakendiscussies en het opnieuw opzetten van een strategisch personeelsplan. Bovendien zijn er projecten die continu aandacht vragen, zoals het versterken van de verbinding tussen raad, college en organisatie.

De tweede categorie is de 'Actielijst Goed Werkgeverschap (AGW)', deze categorie bevat projecten die tezamen duidelijk maken hoe we willen werken, deze projecten worden vooral uitgevoerd door MT en HRM en in nauwe samenwerking met de rest van de organisatie, waaronder de ondernemingsraad. Ook hier zijn projecten die al voor een groot gedeelte klaar zijn, zoals het herformuleren van de gewenste bedrijfscultuur en het personeelsbeleid. Maar ook in deze categorie gaan we in 2023 verder, bijvoorbeeld met het project Handboek soldaat, dat alle interne werkwijzen en procedures beschrijft en bundelt zodat voor iedere medewerker duidelijk en vindbaar is hoe we bij Tynaarlo ons werk doen. Daarnaast zal in 2023 een intern trainingsprogramma op worden gezet, waarbij we vooral gebruik gaan maken van de expertise die er in het gemeentehuis aanwezig is bij individuele medewerkers en die breder gedeeld zou kunnen worden.

De derde categorie uit het implementatieplan is de 'Werklijst Gewoon Dóen (WGD)', deze categorie bestaat uit een aantal acties en kleinere projecten die moeten worden uitgevoerd en die op diverse plaatsen binnen de organisatie zijn belegd. Dit is een verzameling van soms heel concrete acties zoals het actualiseren van het noodplan BHV tot grotere projecten zoals het opstellen van een organisatiebreed informatiserings- en automatiseringsplan. Deze projecten lopen inmiddels allemaal en komen in 2023 tot een afronding.

Externe ontwikkelingen

Terwijl intern gewerkt wordt aan het optimaal laten functioneren van de gemeentelijke organisatie, volgen extern de ontwikkelingen waarmee we geconfronteerd worden zich in rap tempo op. Na de Coronapandemie kwam de opvang van Oekraïense vluchtelingen, direct gevolgd door de bredere asielproblematiek en de oplopende inflatie waarvoor ook een beroep wordt gedaan op gemeenten.

Tegelijkertijd komen er vanuit de rijksoverheid voortdurend nieuwe taken en wetten op de gemeenten af. Slechts enkele voorbeelden die dit jaar onze inzet zullen vragen, zijn: de nieuwe Wet open overheid, de nieuwe audit Wet politiegegevens, de nieuwe rechtmatigheidsverantwoording en de langverwachte invoering van de Omgevingswet.

Naast deze inhoudelijke ontwikkelingen merken we als gemeente steeds meer dat de nieuwe verhouding tussen overheid en inwoners een ander soort inzet en soms ook meer inzet van onze medewerkers vraagt. Waar ooit het aanleggen van een weg of het onderhoud van het gemeentelijk groen puur technische taken waren, zijn dit nu onderwerpen waarover inwoners graag mee willen praten en denken. Een verandering die past in de tijd en past bij de visie van het college, maar aanpassing vraagt van medewerkers die soms al decennia lang anders gewend zijn. Bij projecten op het terrein van de ruimtelijke ordening is ook al langere tijd een ontwikkeling gaande op dit gebied. Waar eerder de interactie met inwoners vooral verliep via formele juridische lijnen zoals

zienswijzenprocedures, werken we nu steeds meer met informelere participatieve vormen. En ook deze ontwikkeling vraagt aanpassingen van onze medewerkers.

Tot slot hebben we als gemeente een weg te vinden in een sterk veranderende markt. Zowel de arbeidsmarkt als de grotere markt van vraag en aanbod van diensten en goederen staan zwaar onder druk. Dit leidt tot grote kostenstijgingen die op allerlei manieren onze bedrijfsvoering raken. Maar daarnaast kunnen sommige ambities, ook wanneer voldoende geld beschikbaar is, simpelweg niet of niet volgens planning worden uitgevoerd door gebrek aan materialen of mensen. Al met al zijn we als gemeente genoodzaakt vaker onze grenzen aan te geven. Waar onze eerste reactie is dat we alles willen oppakken wat op ons afkomt, moeten we steeds meer en kritischer kijken naar wat we kunnen oppakken en moeten we daarbij van tijd tot tijd ook aangeven dat iets niet lukt, meer gaat kosten of langer gaat duren.

15. Kapitaalgoederen

In deze paragraaf geven wij u inzicht in het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud daarvan is medebepalend voor het voorzieningenniveau en de uitstraling van de gemeente.

Algemene financiële kaders met betrekking tot kapitaalgoederen

Financiële verordening

Op 12 mei 2020 is onze financiële verordening door de raad vastgesteld. In deze verordening gaat artikel 15 specifiek in op kapitaalgoederen. Dit artikel draagt het college op ten minste eens in de vier jaar onderhoudsplannen openbare ruimte en onderhoud gebouwen, en een rioleringsplan aan de gemeenteraad ter vaststelling aan te bieden.

Nota activeren, waarden en afschrijven 2020

De nota activeren, waarden en afschrijven 2020 is vastgesteld door de raad op 12 mei 2020. In deze nota staat hoe we financieel omgaan met investeringen en met onderhoudslasten.

Beheer openbare ruimte (BOR)

De verankering van de kwaliteit vindt plaats in het zogenaamde stuk Beheer Openbare Ruimte (BOR). Dit stuk is in februari 2002 door de raad vastgesteld en in 2015 geactualiseerd. Met de keuze van de raad voor het scenario "sober en degelijk" zijn toen voor de verschillende gebieden in de openbare ruimte kwaliteitsniveaus vastgelegd. Deze niveaus gelden nog steeds, maar worden geüpdatet en verwerkt in beheerplannen.

Jaarlijks wordt de staat van onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte (groen en wegen), door een externe partij, doorgelicht. De algemene conclusie is dat we de buitenruimte wat betreft groen en wegen op een afgesproken basisniveau wordt onderhouden.

Beheerplannen

In 2019 is het proces gestart om te komen tot nieuwe beheerplannen voor de onderdelen, weg- en groenonderhoud, kunstwerken en verlichting. Wij bevinden ons hiervoor in de afrondende fase, wij verwachten deze stukken in de eerste helft van 2023 vast te kunnen laten stellen. Hoewel deze plannen nog niet zijn afgerond en vastgesteld vormen ze met de vastgestelde kwaliteit in de BOR stukken en de bekende hoeveelheden de basis voor de begroting. De beheerplannen geven in hoofdzaak aan, wat beheren we buiten, wat zijn idealiter de beheerkosten per onderdeel en hoeveel budget is er beschikbaar. Dit gezien in een langjarige periode. Daarna worden de plannen jaarlijks herzien en hierover wordt verantwoording afgelegd.

Beleid

Nr.	Onderhouds-activiteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
1.	Wegen	Beheer Openbare Ruimte (BOR)	Wegen Fietspaden, Wegen en Knelpunten plan.	Nee	In 2019 is er een plan opgesteld over hoe om te gaan met fietspaden, wegen en knelpunten. Deze is in 2021 geactualiseerd en voorgelegd aan de raad en fungeert als input voor de begroting. Deze actie pakken we in 2023 ook op.
2.	Openbare verlichting	Licht in de openbare ruimte.		Nee	'Licht in de openbare ruimte' periode 2020-2025
3.	Kunstwerken en beschoeiing.	Beheer Openbare Ruimte (BOR).		Nee	Gereed in 2023 als beheerplan.

Nr.	Onderhouds-activiteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
4.	Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP).	Verbreed gemeentelijk Rioleringsplan Gemeente Tynaarlo.	Ja	Het geactualiseerd GRP eind 2022 aan de raad aan te bieden
5.	Groen	Beheer Openbare Ruimte (BOR) Landschapsontwikkelings plan. Invasieve exoten Biodiversiteit Bomenstructuurplan, Monumentale en herdenkingsbomen, Groene Dorpenplan, Speelruimteplan, Over hoeken (verkoop snippergroen).	FSC Bosplan	Nee	In 2020 is het beleid voor het beheer van invasieve exoten vastgesteld. In 2022 en verder wordt hier uitvoering aan gegeven op basis van beschikbare middelen.
6.	Gebouwen	Sober en doelmatig	Ultimo	Ja	Wordt jaarlijks voor de komende 10 jaar vastgesteld.

Wegbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De lengte van het gemeentelijk wegennet bedraagt ca. 497 km. Het aantal km fietspad bedraagt 109 km. Aan zandwegen is 44 km in onderhoud. De lengte van de te onderhouden voetpaden bedraagt 183 km. Daarnaast zijn er nog 73 vaste bruggen en een sluis.

De verandering van het klimaat en intensiteiten van de regenbuien zijn met name bij de zandpaden zichtbaar. In en na een natte periode is er meer schade (diepe uitspoeling) aan de zandpaden en overlast voor omgeving. Er moet vaker worden hersteld. Als voorbeeld Hunebedpad in Midlaren en Oude Coevorderweg in Zuidlaren. Er wordt in de komende jaren gekeken of het huidige beheer budget toereikend is.

	Km	M ²	Aantal
<i>Asfaltwegen binnen de bebouwde kom</i>	102	517403	676
<i>Asfaltwegen buiten de bebouwde kom</i>	141	569768	297
<i>Fietspaden</i>	109	238637	656
<i>Voetpaden</i>	183	370994	2938
<i>Zandwegen</i>	44	162.246	80
<i>Totaal asfalt</i>	316	1.299644	1373
<i>Totaal elementenverharding</i>	388	1.256750	8370
<i>Lichtmasten</i>			8150

De wegen en voetpaden die onder groen vallen zijn niet in deze tabel opgenomen. Door conversie van BGT en GBI zitten er afwijkingen in t.o.v. de paragraaf kapitaalgoederen in voorgaande begrotingen.

Consequenties voortvloeiende uit het beleidskader

Met de beschikbare middelen voeren we op de meest efficiënte wijze het onderhoud aan de wegen uit. Hierbij kijken we naar functie van het wegvak, type verharding, intensiteiten, enz. De weginspectie (CROW methode) wordt uitgevoerd na de winter door eigen personeel, waarbij er conform de aanbestedingsregels aanbesteed wordt.

Wijziging op beleidskader

Binnen het taakveld 2.1 (hoofdstuk 2) kennen we de onderdelen (onderhoud wegen, bruggen, onkruidbestrijding, openbare verlichting, gladheidbestrijding en vergunningen).

In de huidige systematiek waarop de wijze van het wegbeheer wordt uitgevoerd, wordt in het gekozen niveau (basis) rekening gehouden met verschillende onderdelen. Hierbinnen vallen o.a.: wettelijke kaders, verkeersveiligheid, Klimaat adaptief (RAS) en duurzaamheid, milieu, materiaalkeuzes en financiën. Bekeken zal worden of de aspecten veiligheid, functionaliteit en levensbestendigheid een hogere prioriteit kunnen krijgen.

Fietspaden

We hebben ruim 100 kilometer fietspad in onze gemeente. Dit gaat van doorgaande paden tot aan kleine recreatieve schelpenpaden. In 2019 hebben we onze ambitie in beeld gebracht, dit is geactualiseerd in 2021 in het Fietspaden en Wegen Knelpuntenplan (FWK). Dit plan is samen met onze inwoners opgesteld en aan de raad voorgelegd.

Budgetten wegen

Omschrijving	2021 Rekening	2022 Begroting	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting
Onderhoud wegen	1.867.000	1.716.700	2.041.800	2.074.000	2.115.400	2.155.600
Kapitaallasten wegen	132.600	179.300	230.700	250.600	294.600	292.700
Onderhoud verlichting	139.700	133.400	112.000	114.900	117.800	120.400
Kapitaallasten verlichting	62.700	110.200	133.000	131.800	130.700	129.600
Totaal	2.202.000	2.139.600	2.517.500	2.571.300	2.658.500	2.698.300

Bedragen afgerond op € 1.000

Lichtmasten

Middels het nieuwe technische beheersplan 'Licht in de openbare ruimte' wordt voor de periode 2020-2025 de nieuwe lijn uitgezet hoe technisch om te gaan met verlichting in de openbare ruimte.

Binnen het huidige onderhoudsbudget (hoofdstuk 2.1) worden ook (gedeeltelijke) vervangingen van armaturen/lampen en lichtmasten uitgevoerd. Voor het terugdringen van het energieverbruik zullen er meer grootschalige vervangingen moeten plaats vinden waarbij extra geïnvesteerd zal moeten worden. Hiervoor is een beheerplan opgesteld voor vijf jaar, voor de eerste drie jaar zijn middelen beschikbaar gesteld, daarna moeten er opnieuw middelen worden gevoteerd.

In het kader van 'licht waar het licht moet zijn en donker op plekken waar het kan', worden waar mogelijk lichtmasten verwijderd voor besparingen op energie- en onderhoudskosten. Jaarlijks worden, naast het regulier onderhoud en het oplossen van storingen, lichtmasten vervangen en (verouderde) armaturen met hogere vermogens verwijderd. Als vervanging wordt voor passende, meestal led armaturen gekozen.

Binnen Drenthe en Groningen werd het dagelijks onderhoud en de grote vervangingen gezamenlijk uitgevoerd. Deze samenwerking is tot stand gekomen middels een Europese aanbesteding. Waarbij we hebben overwogen om in 2022 dit weer gezamenlijk op te pakken, maar met onze opgedane kennis door de jaren heen e.e.a. hebben we besloten dit weer zelf te gaan organiseren.

Samen met gemeente Midden Drenthe en gemeente Noordenveld is gezamenlijk een beheercontract opgesteld en daarnaast een bestek vervaardigd voor het dagelijks onderhoud en de grote vervangingen. Deze zijn inmiddels ieder voor zich aanbesteed.

Kunstwerken en beschoeiing

Basisgegevens/uitgangspunten

	Meter	Aantal
Betonbruggen		56
Houten bruggen		17
Sluizen		1
Stalen beschoeiing	1900	
Kunststof beschoeiing	500	
Houten beschoeiing	7700	
Betonnen beschoeiing	100	

Beleidskader

Voor het onderhoud wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld. De gemeenteraad heeft in februari 2002, en dit in 2015 bestendigd, besloten om voor de kunstwerken en beschoeiing uit te gaan van een basis kwaliteitsniveau, inhoudende sober en doelmatig onderhoud. Het reguliere onderhoud bestaat uit het schoonmaken en desgewenst schilderen van de bruggen, vervangen van enkele planken en het repareren van betonerosie.

Wijziging op beleidskader

Geen

Toekomst

Er heeft in 2018, 2019 en 2020 een externe inspectie plaatsgevonden van alle bruggen waarbij zowel het onderhoud op de korte als de middellange termijn inzichtelijk is gemaakt. Uit deze inspectie blijkt dat de huidige budgetten op de korte en middellange termijn (drie jaar) voldoende zijn voor het onderhouden van de bruggen en de beschoeiingen. Onderhoud bestaat uit schilderen, planken vervangen, coaten beton, betonreparatie en incidenteel vervangen van lichte houten beschoeiingen.

Door gewijzigde regelgeving is bij een deel van de bruggen onduidelijkheid of deze voldoen aan de huidige eisen met betrekking tot draagkracht. De afgelopen jaren is er aanvullend onderzoek naar gedaan. Dit zijn kostbare onderzoeken, omdat er van de bestaande bruggen weinig aanleggegevens bekend zijn. Inmiddels zijn 6 betonnen bruggen uit de jaren 50 en 60 doorgerekend. Hieruit bleek de draagkracht niet conform de huidige normen te zijn.

Door het in 2015 beschikbare gestelde budget voor de kapitaallasten voor vervanging van bruggen kan bij geconstateerd schade indien nodig snel een krediet aan de raad gevraagd worden om tot vervanging over te gaan. Uit recentelijke gepubliceerde normen en richtlijnen blijkt dat vervanging na geconstateerde schade niet meer houdbaar is. Er is inmiddels een vervangingsplanning opgesteld voor de bruggen waarvan de draagkracht niet meer voldoet aan de huidige eisen.

Budgetten kunstwerken en beschoeiing

Omschrijving	2021 Rekening	2022 Begroting	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting
Onderhoud	293.500	344.500	360.800	369.900	379.200	388.100
Kapitaallasten	9.000	14.700	79.800	88.000	87.400	86.800
Totaal	302.500	359.200	440.600	457.900	466.600	474.900

Bedragen afgerond op € 1.000

Rioolbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

In de gemeente ligt ruim 331 km vrij vervalriolering, 126 km persleiding, 436 drukunits, 83 rioolgemalen, 7 randvoorzieningen en 7 IBA's (Individuele Behandeling Afvalwater). In totaal zijn 15.358 percelen aangesloten op het gemeentelijk rioelstelsel. In 2022, gaan we weer een aantal riolen, gemalen vervangen dan wel renoveren (jaarlijks terugkerend).

	Km	Aantal
Rioolaansluitingen		15.358
Rioolgemalen		83
Randvoorzieningen		7
Trottoir- en straatkolken		15.900
Vrij vervalriolering	330	
Drukleiding	126	
Individuele Behandeling Afvalwater		7
Drukunits		436

Beleidskader

Het Gemeentelijk Riolerings Plan is de weerslag van de wettelijke verplichting dat de gemeenten een rioleringsnota moeten hebben. Deze nota bepaalt de normen voor de kwaliteit van het milieu en het onderhoud van het rioelstelsel.

Het eerste GRP voor Tynaarlo is vastgesteld op 20 juli 1999. Daarna is het GRP geregeld geactualiseerd. Er wordt nu gewerkt aan een nieuw GRP. Dit document is eind 2022 aan de raad ter besluitvorming voorgelegd. Onderdeel in het GRP is de planning van uitvoering en de hoogte van de heffing. Deze zijn per jaar vastgesteld.

Als de planning van uitvoering wordt bijgesteld, heeft dit gevolgen voor de heffing. Om deze reden wordt sinds 2014 het financiële component daarop afgestemd. Jaarlijks wordt de rioelheffing bepaald en afgestemd op de werkelijke uitgaven.

Het nieuwe GRP zal afgestemd worden op de omgevingswet, stresstesten en klimaatadaptatie.

We voldoen in de hele gemeente op rioleringsgebied aan het waterkwaliteitsspoor dan wel de basisinspanning. Voor 2022 staat er een aantal rioelvervangingen op de planning. Domineeskamp is in dit jaar afgerond. Met betrekking tot de Leenackersweg en Westlaren zijn de voorbereidingen begonnen en wordt gestart met de werkzaamheden in 2023.

Budgetten riolering

Omschrijving	2021 Rekening	2022 Begroting	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting
Onderhoud	616.600	704.600	636.500	612.900	628.200	642.000
Kapitaallasten*	921.600	893.900	1.083.300	1.212.400	1.336.900	1.333.100
Totaal	1.538.200	1.598.500	1.719.800	1.825.300	1.965.100	1.975.100

* excl. nog geplande investeringen GRP

Bedragen afgerond op € 1.000

Groenbeheer

Het totaal te beheren areaal groen is 593 ha, waarbij de volgende onderverdeling van toepassing is:

	Ha	Aantal
Groen in bebouwde kom	278	
Landschappelijk groen	116	
Bermen en singels langs wegen	146	
Begraafplaatsen	20	
Sportvelden	33	
Speelplaatsen		100
Speeltoestellen		437
Sporttoestellen		102
Zandbakken		23

Beleidskader

De verankering van de kwaliteit van het groenbeheer vindt plaats in het zogenaamde stuk Beheer Openbare Ruimte (BOR). Dit stuk is in februari 2002 door de raad vastgesteld en in 2015 geactualiseerd. Met de keuze van de raad voor het scenario "sober en degelijk" zijn toen voor de verschillende gebieden in het groen de kwaliteitsniveaus vastgelegd. Deze niveaus gelden nog steeds, maar worden geüpdatet en verwerkt in beheerplannen.

Het beheerprogramma GBI Groen stelt ons in staat om de planning ten aanzien van groenonderhoud te optimaliseren en te differentiëren, zodat er efficiënter kan worden gewerkt. Hierbij valt te denken aan de uitvoeringsplannen, maar ook het schouwen met betrekking tot de kwaliteitsniveaus. Tevens kunnen voor andere beleidsvelden de kosten voor groenonderhoud worden berekend.

Tynaarlo ligt met 182 m² groen per inwoner ruim boven het landelijk gemiddelde van 47 m². Hierdoor zijn de kosten van onderhoud openbaar groen hoger, maar het vele groen geeft ook de meerwaarde als groene long aan. Tynaarlo kenmerkt zich door een landschap met veel bomen, gras en hagen. Als gemeente hebben we een aantal bossen in ons bezit. De beheerskosten van bossen zijn laag.

BOR

We onderhouden onze buitenruimte op een BOR-basis niveau (gazons worden op een laag niveau beheert), conform de afspraken met de raad. Door mechanisatie en omvormingen kunnen we met minder budget, uitbreidingen arealen en minder eigen personeel het BOR-basis niveau nog steeds halen. In de afgelopen jaren wordt er jaarlijks geschouwd.

Speelvoorzieningen

Op 16 februari 2010 is het Speelruimteplan Gemeente Tynaarlo vastgesteld. Hieruit komt naar voren dat de oppervlakte van de speelplaatsen 357 are beslaat. De eenvoudige speelvoorzieningen als trapveldjes, basketbalveldjes en skatevoorzieningen beslaan een oppervlakte van 208 are. De voorzieningen worden opnieuw op waarde gezet (speelruimteplan). Daar waar we nieuwe speelplaatsen aanleggen of toestellen vervangen wordt dit op een participatieve wijze gedaan. Er is op dit moment meer vraag vanuit de wijken dan dat er budget is.

Biodiversiteit

In de afgelopen jaren hebben we een aantal stappen gezet om te komen tot meer biodiversiteit. O.a. door het aanpassen van het maaien, inzaaien van bloemenmengsels, 20 jaar geleden zijn we gestopt met chemisch onkruidbestrijding. Er zijn nog stappen te maken in het versterken van de biodiversiteit, de te maken keuzes zijn afhankelijk van wat je als gemeente wilt uitstralen en de beschikbare financiële middelen. In 2019 is de huidige stand van zaken geïnventariseerd en dit is samengevoegd in een beleidsstuk wat in 2020 ter kennisgeving aan de raad is voorgelegd.

Invasieve exoten

In 2020 heeft het college het beleid invasieve exoten vastgesteld. In dit document staat beschreven welke invasieve exoten we in Tynaarlo hebben of kunnen krijgen en wat de beste manier is om te bestrijden dan wel te beheersen.

Budgetten groen

Omschrijving	2021 Rekening	2022 Begroting	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting
Onderhoud	935.500	1.083.900	1.137.800	1.165.300	1.193.700	1.219.900
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Totaal	935.500	1.083.900	1.137.800	1.165.300	1.193.700	1.219.900

Bedragen afgerond op € 1.000

Gebouwenbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De totale vastgoedlijst kent 105 registraties in 14 taakvelden. Van deze 105 registraties worden:

- 64 gebouwen niet door de gemeente onderhouden omdat: of de gemeente hier geen eigenaar van is, of de gebouwen en grond is verpacht en daarmee tijdelijk vervreemd, of de gebruiker heeft recht van opstal waarmee de gebruiker de eigenaar van de opstal is, of volgens de overeenkomst tussen de gebruiker en gemeente komt al het onderhoud voor kosten en uitvoering van de gebruiker. Hieronder vallen ook 15 schoolgebouwen waarvoor de schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor het onderhoud;
- 35 gebouwen via de voorziening "onderhoud gebouwen" onderhouden;
- 6 gebouwen hebben we in tijdelijk beheer en onderhoud.

De vastgoedportefeuille van de 41 te onderhouden gebouwen is als volgt verdeelt over de taakvelden

Taakveld	Taakveld omschrijving	Gebouwsort	Aantal
0.3	Beheer overige gebouwen en grond	Woningen en woonwagens	11
0.4	Overhead	Gemeentehuis	1
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Brandweerposten	3
4.2	Onderwijs huisvesting	Multifunctionele accommodaties	3
5.2	Sport	Sportaccommodaties	6
5.5	Cultureel erfgoed	Kerktorens en molens	4
5.6	Media	Bibliotheek	1
5.7	Openbaar groen en recreatie	Toiletgebouw	1
6.1	Samenkracht/burgerparticipatie	Welzijnsaccommodaties	3
7.3	Afval	Gemeentewerf	1
7.5	Begraafplaatsen	Bergingen en aula's	7

NB: deze lijst omvat ook 6 gebouwen die niet worden onderhouden via de voorziening, het onderhoud voor deze gebouwen wordt momenteel betaald uit de post "gebouwen in eigendom en tijdelijk beheer" totdat besluitvorming over de lange termijn van deze gebouwen genomen is.

Beleidskader

Binnen onze vastgoedportefeuille onderscheiden we kernvastgoed en verhandelbaar vastgoed. Onder kernvastgoed wordt verstaan gebouwen die activiteiten huisvesten waarvoor we een wettelijke of beleidsmatige verplichting hebben en huisvesting van het gemeentelijk apparaat.

Kernvastgoed

Deze gebouwen willen we duurzaam (langdurig) in stand houden, hiervoor gebruiken we de voorziening "Onderhoud gebouwen". Vanwege het langdurig in stand houden zullen deze gebouwen verduurzaamd moeten worden volgens wet- en regelgeving, hier voor is het meerjaren duurzaamheidsplan (MJDP) opgesteld. In sommige gevallen is het beter om vervangende nieuwbouw te realiseren dan om te verbouwen en te verduurzamen. Dit geldt voor een aantal binnen sportaccommodaties, via project accommodatiebeleid vormgegeven, en de brandweerposten, middels aparte besluitvorming vastgesteld. Momenteel vallen 19 gebouwen onder kernvastgoed: 3 MFA's, 6 binnensportaccommodaties, 1 gemeentehuis, 1 gemeentewerf, 3 brandweerposten en 5 bergingen op de begraafplaatsen. De toekomstige ontwikkeling in de kernvastgoed portefeuille is dat de 3

brandweerposten worden afgestoten naar de VRD na gereedkomen nieuwbouw, de nieuwe brandweerposten zullen gaan vallen onder toekomstig vastgoed, dit is vastgoed van derden dat bij opheffen van de activiteit van die derde terugkomt naar de gemeente. Hiermee komt het aantal kernvastgoed objecten op termijn op 16 objecten.

Verhandelbaar vastgoed

Verhandelbaar vastgoed zijn gebouwen die activiteiten huisvesten waar we geen wettelijk of beleidsmatige verplichting voor hebben maar die we wel in stad houden. Deze 16 gebouwen zouden we kunnen afstoten. Alvorens dit kan, is de huidige politiek wens, dat activiteiten een ander onderkomen moeten hebben. Daarnaast moet per gebouw bekeken worden of en wanneer deze afgestoten kan worden. Tot die tijd zullen deze gebouwen onderhouden moeten worden dit gebeurt via de voorziening "Onderhoud gebouwen". Ook zullen deze gebouwen, afhankelijk van de instandhoudingstermijn, verduurzaamd moeten worden. Op dit moment bedraagt ons verhandelbaar vastgoed 5 woningen, 1 woonwagen, 2 woonwagenstandplaatsen, 2 kerktorens, 2 molens, 2 aula's en 2 dorpshuizen. Hieraan moet administratief nog worden toegevoegd 1 dorps huis en 1 bibliotheek dit kan zodra de exploitatie van deze gebouwen goed in de begroting is opgenomen. Tot die tijd worden ze onderhouden worden via de post gebouwen tijdelijk in beheer en eigendom. Vorig jaar zouden de 2 aula afgestoten worden dit heeft vertraging op gelopen, het is de bedoeling dat dit nu in 2022 beslag krijgt. Totaal blijft het aantal gebouwen dan 16 stuks verhandelbaar vastgoed dat via de voorziening wordt onderhouden

Gebouwen tijdelijk in beheer en eigendom

Momenteel hebben we 7 gebouwen in tijdelijk beheer, deze worden momenteel gebruikt om pieken in huisvestingsvraag, van bijvoorbeeld onderwijs, op te vangen, of worden gebruikt als tijdelijk huisvesting tijdens nieuwbouw, of zijn in afwachten van ontwikkeling. Deze gebouwen wordt via een aparte post in de begroting onderhouden. Het is de bedoeling de kosten voor zo min mogelijk gebouwen hier zo kortmogelijk uit te dekken.

Onderhoudsniveau

Voor de gebouwen die onderhouden worden via de voorziening is het doel, het in stand houden van de gebouwen zodat een veilige functievervulling in onze gebouwen kan plaatsvinden met zo min mogelijk verstoringen. De uitgangspunten voor het gebouwenonderhoud is eeuwigdurende instandhouding op het niveau "sober en doelmatig". Het vastgoed registratieprogramma Ultimo stelt ons in staat het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen op een doeltreffende wijze te plannen en in een meerjaren onderhoudsplanning te zetten.

Begroting 2023

In de begroting zijn voor gebouwenonderhoud per gebouw in de verschillende hoofdstukken 3 posten opgenomen. Te weten "Toevoeging voorziening" ook wel dotatie voor groot onderhoud genoemd, daarnaast klachten- en serviceonderhoud.

Omschrijving	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting	2027 Begroting
Benodigde Dotaties	948.000	948.000	948.000	948.000	948.000
Structurele verhoging					
Klein onderhoud	625.000	647.000	647.000	647.000	647.000
Structurele verhoging	22.000				

Bedragen afgerond op € 1.000

Ontwikkelingen

Op het gebied van gemeentelijk vastgoed zijn er een aantal ontwikkelingen die invloed gaan hebben op de onderhoudsvoorziening. De mate van invloed kan nu nog niet volledig concreet worden gemaakt qua vertaling naar de onderhoudsvoorziening. Het betreft ontwikkelingen met betrekking tot:

- 1 Het verduurzamen van de vastgoedportefeuille;

Begin 2020 is het "Meerjaren duurzaamheidsplan gemeentelijke gebouwen" vastgesteld, in het kort MJDP genoemd. Dit plan voorziet in het energieneutraal en gasloos maken van gebouwen in eigendom van de gemeente die we duurzaam willen exploiteren. Het plan loopt tot 2037 en

werkzaamheden zijn, behalve het voorzien van LED verlichting en PV panelen, gepland op basis van natuurlijke onderhoudsmomenten van de gebouwen. De planning in het MJDP is om vanaf 2022 projecten te starten voor het aanbrengen van PV panelen. Door het toevoegen van installatie onderdelen aan de gebouwen zal de dotatie omhoog bijgesteld gaan worden na uitvoering.

2 *Wijzigingen in de vastgoedportefeuille*

Het aantal gebouwen in bezit en beheer van de gemeente zal afnemen door uitvoering van het accommodatiebeleid. Verouderde gebouwen worden vervangen door nieuwbouw. Daarnaast zullen oude schoolgebouwen aan de gemeente terugvallen. Hoewel eerst zal worden gekeken of en in welke mate behoud van deze gebouwen in de gemeentelijke vastgoedportefeuille wenselijk is, is de verwachting dat veel van deze locaties zullen worden verkocht al dan niet via herontwikkeling. In het accommodatiebeleid zijn voor onderwijs- en binnensportaccommodaties al uitgangspunten vastgesteld. Voor het project Accommodatiebeleid (Zuidlaren) staat voor een aantal binnensportaccommodaties vervangende nieuwbouw in de planning. Deze nieuwe gebouwen hebben een ander onderhoudsbehoefte, de dotaties zullen na oplevering hierop aangepast worden.

3 Nieuw en geactualiseerd accommodatie beleid;

Het is nog onbekend wat hier uit gaat komen. De verwachting is dat ook dorpshuizen tot het kernvastgoed gaan horen, deze zullen dan opgenomen moeten worden in de onderhoudsvoorzieningen.

4 Ontwikkelingen van prijzen in de bouwsector.

Momenteel is de bouwsector overspannen offertes worden slechts enkel dagen gestand gedaan door de wisselen materiaal en brandstofprijzen. Daarnaast hebben de aannemers te veel werk doordat er krapte op de arbeidsmarkt is. Onze verwachting is dat de prijzen hoog blijven of nog verder stijgen.

Samenvatting

Tynaarlo is al meer dan tien jaar één van de beste woongemeenten van Drenthe. Een titel waar we trots op mogen zijn en die we vast willen houden Dit wordt ingegeven door een hoog aandeel groen per inwoner, de bomen, waaronder monumentale bomen, de hagen en de groenstructuur. Passend hierbij zijn de vele oude gebakken klinkerwegen, zandwegen, oude gebouwen en cultuurhistorie die onze gemeente rijk is.

Al met al wordt er door de werknemers van Tynaarlo hard gewerkt om de buitenruimte aan te laten sluiten bij het met de raad afgesproken BOR-niveau. Maar de uitdaging blijft bestaan.

Riolering technisch heeft de gemeente Tynaarlo e.e.a. goed op orde. Het riooltarief is laag en er zijn minimale rioolknelpunten bij extreme regenval. We voldoen aan de basisinspanning of het waterkwaliteit spoor. Zorgen in de riolering, zitten voornamelijk op financieel gebied. Door vervanging van riolering zullen de kapitaallasten gaan stijgen, waardoor het tarief voor de rioolheffing gaat stijgen. Een onzekere factor zijn de stresstesten en de klimaatadaptaties, vanwege de mogelijke investeringen die voortvloeien uit de resultaten van de testen.

Ook in 2022 zagen we weer een aantal extreme buien over onze gemeenten trekken. O.a. in Zeegse en Zuidlaren. De conclusie is dat dit soort buien niet in buizen op te vangen zijn. Dat betekent dat je naar de omgeving kijkt en het water daar naar toe brengt waar het geen schade aanricht. Overlast is niet te vermijden. Ook onze inwoners kunnen hier hun steentje in bijdragen, door diezelfde steentjes minder aan te brengen dan wel anders aan te brengen. We brengen dit onder de aandacht middels het project "Steenbreek".

We gaan het groenonderhoud blijvend oppakken met de werknemers die eerder bij Alescon in dienst waren en nu via de WPDA in onze eigen onderhoudsteams geplaatst zijn. We geven ze bij Tynaarlo een veilige basis.

Een zorg die we delen met meerderde gemeenten om ons heen, zijn de invasieve exoten, bijvoorbeeld de Japanse duizendknoop. Een lastig te bestrijden exoot. Mogelijk ligt een sleutel tot het bestrijden van de processierups in het verhogen van de biodiversiteit.

We kunnen onze gebouwen nog steeds goed onderhouden ondanks prijsstijgingen veroorzaakt door de coronacrisis. Met de aanpassingen van de administratie voortkomend uit de accountantscontrole zijn we ook op dit gebied weer actueel en toekomstbestendig. Aandachtspunt blijft het op peil houden van de structurele dekking van de onderhoudskosten. Het verduurzamingsplan, MJDP, voor ons vastgoed loopt vertraging op door het niet honoreren van de aanvraag voor het aanbrengen van PV-panelen op de gebouwen. Op termijn heeft dit invloed op het halen op tijd behalen van de wettelijke doelstellingen verduurzamen.

16. Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Drenthe, (~~Eems-Dollard Regio~~), Meerschap Paterswolde, Publiek Vervoer, Recreatieschap Drenthe, Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe, Veiligheidsregio Drenthe (Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe) en Werkplein Drentsche Aa.

Vennootschappen en coöperaties

Groningen Airport Eelde, NV Holding Enexis, Waterleidingmaatschappij Drenthe en Bank Nederlandse Gemeenten.

Verenigingen en stichtingen

Vereniging Drentse Gemeenten, Vereniging Nederlandse Gemeenten en Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN).

Overige verbonden partijen

Vrijwillig samenwerkingsverband Regio Groningen-Assen.

Gerelateerde partijen

Stichting Zwembaden Tynaarlo, Stichting Trias, Stichting Biblionet en Stichting Baasis.

Verbonden partij	Belang Tynaarlo op totale begroting	Bijdrage/ontvangst 2022	Bijdrage/ontvangst 2023
Gemeenschappelijke regelingen			
Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD), exclusief Veilig Thuis Drenthe	7 %	-807.306	-948.107
Veilig Thuis Drenthe (onderdeel GGD)	Zie GGD	-342.934	-350.208
Eems Dollard Regio (EDR)	1,3 %	-4.673	0
Meerschop Paterswolde	14,5 %	-100.162	-102.629
Publiek Vervoer	2,31 %	-20.076	-20.521
Recreatieschap Drenthe	6,25 %	-72.177	-74.136
Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD)	3,3 %	-514.326	-721.708
Veiligheidsregio Drenthe (VRD)	6 %	-1.578.869	-1.640.291
Werkplein Drensche Aa (WPDA)	14,5 %	-2.812.000	-2.752.000
Totaal Gemeenschappelijke regelingen		- € 6.252.523	-6.609.600
Vennootschappen en coöperaties			
NV Groningen Airport Eelde*	4 %	-€ 186.495	-120.000
NV Holding Enexis	0,19 %	€ 161.158	165.000
NV Waterleiding Maatschappij Drenthe	2,31 %	0	0
Bank Nederlandse Gemeenten NV	0,08 %	€ 49.730	96.314
Totaal vennootschappen en coöperaties		€ 24.393	141.314
Stichtingen en verenigingen			
Vereniging van Drentse gemeenten (VDG)	7,5 %	-€ 20.400	-22.425
Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG)	0,08 %	-€ 52.211	-52.250
Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN)	0,19 %	-€ 340	0
Totaal stichtingen en verenigingen		- 72.951	-74.675
Overige verbonden partijen			
Regio Groningen-Assen	4,5 %	-€ 300.003	-300.003
Totaal overige verbonden partijen		-€ 300.003	-300.003
Totale bijdrage		€ 6.601.084	-6.842.964

* Naast ons eigen aandeel van 4% houden wij ook 10% aan aandelen in beheer.

Overzicht gemeenschappelijke regelingen

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 948.107	€ 2.913.000*	€ 2.956.000*	€ 6.672.000*	€ 1.208.000*	€ 108.000*
Doel	Bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Drenthe.				
Bestuurlijk belang	Collegeregeling met afvaardiging van de wethouders van de Drentse gemeenten.				
Financieel belang	Het belang van Tynaarlo in de GGD bedraagt ca. 7%. In 2023 draagt de gemeente € 948.107 bij aan de GGD. Dit is exclusief de bijdrage voor Veilig Thuis Drenthe van € 350.206.				
Ontwikkelingen/risico	De GGD gaat een aantal zaken incidenteel en structureel meer oppakken (zie ook oplegger bij eerder raadsvoorstel). Dit leidt tot een hogere bijdrage van bijna € 104.000 in de begroting 2023. Het resterende verschil ontstaat door loon- en prijscompensatie in 2023.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van de GGD.				

Eems Dollard Regio, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 0					
Doel	Bevordering van de samenwerking tussen Duitsland en Nederland op economisch gebied.				
Bestuurlijk belang	Samenwerkingsverband van gemeenten in Nederland en Duitsland, WGR-regio's en Kamers van Koophandel.				
Financieel belang	De vermogensdelen van de Gemeente Tynaarlo aan de EDR (2022: 4.673 Euro) is in verhouding met de ledenbijdrage van alle EDR-leden voor een jaar (347.463,10 Euro). Het belang van Tynaarlo bedraagt 1,3%.				
Ontwikkelingen/risico	Volgens paragraaf 15 lid 3 Gemeenschappelijke Regeling EDR zijn de deelnemers aan de EDR verplicht om naar rato hun deelnemersbijdrage bij liquidatie als extra bijdrage te verstrekken. De bijdrage aan EDR voor 2022 is de laatste keer.				
Veranderingen in het belang	De deelname aan de Eems Dollard Regio is per 2019 opgezegd. Vanwege de opzegtermijn is de deelname per 31 december 2022 beëindigd.				
Basis van de cijfers	Er zijn geen recente gegevens bekend van de EDR. De gemeente Tynaarlo is per 31 december 2022 uitgetreden.				

Meerschap Paterswolde, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 102.629	€ 661.000*	€ 655.000	€ 2.382.000*	€ 1.98.000*	€ 11.029*
Doel	Behartigen van gemeenschappelijke belangen op het gebied van openlucht recreatie.				
Bestuurlijk belang	Gecombineerde regeling met afvaardiging vanuit de raden en de colleges van de gemeenten Groningen en Tynaarlo.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 14,5% bij aan de begroting in 2023 met € 102.629.				
Ontwikkelingen/risico	Groot onderhoud van de molen, de vuurtoren en kunstwerken.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van het Meerschap Paterswolde.				

Publiek Vervoer, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 20.521	€ 41.000*	€ 165.000*	€ 352.000*	€ 191.000	€ 124.000*
Doel	Vervoer van inwoners met een beperking in Groningen en Drenthe.				
Bestuurlijk belang	Samenwerkingsorganisatie van de gemeenten in de provincies Drenthe en Groningen en het dagelijks bestuur van het OV-bureau Groningen-Drenthe.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 2,31 % bij aan de begroting in 2023 met een bedrag van € 20.521.				
Ontwikkelingen/risico	Publiek vervoer brengt de 'basis op orde'. De afhandeling van klachten, facturering en het leerlingenvervoer worden geoptimaliseerd.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van Publiek Vervoer Groningen – Drenthe.				

Recreatieschap Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 74.136	€ 1.385.757*	€ 1.161.284*	€ 813.512*	€ 1073.010*	€ 0*
Doel	Behartigen van gemeenschappelijke belangen op het gebied van recreatie en toerisme.				
Bestuurlijk belang	Gecombineerde regeling met afvaardiging van raden en colleges van de Drentse gemeenten en Ooststellingwerf.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 6,25% bij aan de begroting in 2023 met een bedrag van € 74.136.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021.				

Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 721.708	€ 91.317*	€ 334.546*	€ 4.432.018	€ 5.213.72*	€ 273.000,- *
Doel	Provinciale samenwerking (gemeente en provincie) ter behartigen van de belangen op het gebied van milieuvorschriften.				
Bestuurlijk belang	College- Statenregeling met afvaardiging van wethouders uit de Drentse gemeenten en de gedeputeerde van de provincie Drenthe.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 3,95% bij aan de begroting via een verwachte jaarlijkse bijdrage voor 2023 ad € 721.708.				
Ontwikkelingen/risico	De bijdrage aan de RUD neemt aanzienlijk toe in 2023. De gemeente Tynaarlo krijgt hier ook meer ureninzet op primaire taken en omgevingsveiligheid voor terug. Ook is sprake van een groeimodel vanwege de herijking Drentse Maat, en extra inzet op asbest- en energietoezicht. Tot slot past ook de RUD indexatie toe op de gemeentelijke bijdrage.				
Veranderingen in het belang	Ja, het belang van de gemeente neemt iets toe (van 3,3 % in 2021, naar 3,6 % in 2022, naar 3,95 % in 2023). Zie ook ontwikkelingen.				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van de RUD.				

Veiligheidsregio Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 1.640.291	€ *	€ 6.418.202*	€ *	€ 25.929.391*	€ 18.585*
Doel	Uitvoeren van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening.				
Bestuurlijk belang	Collegeregeling met afvaardiging van de burgemeesters van de twaalf Drentse gemeenten.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 5,78% bij aan de begroting middels een jaarlijkse bijdrage voor 2023 € 1.640.291.				
Ontwikkelingen/risico	De belangrijkste veroorzaker van een hogere bijdrage zit in loon- en prijscompensatie. De VRD gaat verder meer inzetten op voldoende gekwalificeerde vrijwilligers, datagedreven werken en informatieveiligheid, en op haar rol als expertisepartner in fysieke veiligheid.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van de VRD.				

GR Werkplein Drentsche Aa					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 2.752.000	€ 212.000*	€ 895.000*	€ 14.133.000*	€ 8.375.000*	€ 0*
Doel	Uitvoeren van taken op het gebied van Werk en Inkomen, waaronder de Wet sociale werkvoorziening.				
Bestuurlijk belang	Collegeregeling met afvaardiging van de wethouders van de gemeenten Assen, Aa en Hunze en Tynaarlo.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt in 2023 € 2.752.000 bij. Het belang van de gemeente Tynaarlo in WPDA is 13,85 % van de totale begroting.				
Ontwikkelingen/risico	Maatregelenpakket Sociaal Domein en financiële situatie mededeelnemer(s).				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van de WPDA.				

Overzicht vennootschappen en coöperaties

NV Groningen Airport Eelde					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 120.000	€ 10.471.751*	€ 9.494.012*	€ 3.354.487*	€ 3.572.436*	-€ 1.006.574*
Doel	Uitvoering van een luchtvaartbedrijf.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder				
Financieel belang	De gemeente Tynaarlo bezit 14% van het aandelenkapitaal. De bijdrage voor 2022 bestaat uit € 46.495 overbruggingsfinanciering, € 120.000 Nedab subsidie, en € 20.000 extra bijdrage aan de realisatie van de brandweerkazerne.				
Ontwikkelingen/risico	De luchthaven heeft in de hoofdinfrastructuur toegevoegde waarde voor Noord Nederland. Als aandeelhouder volgen wij nauwlettend welke voorstellen en keuzes er omtrent de exploitatie van de luchthaven worden gemaakt. Wij kijken daarbij nadrukkelijk naar veiligheid, maar ook naar de mogelijke gevolgen van keuzes voor onze inwoners en onze economie. Wij vinden het geen kerntaak van de gemeente om aandeelhouder te zijn.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn ontleend aan het jaarverslag 2021 van Groningen Airport Eelde.				

NV Holding Enexis					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
€ 161.158	€ 4.116.000.000*	€ 4.241.000.000*	€ 4.635.000.000*	€ 5.154.000.000*	€ 199.000.000*
Doel	Netbeheerder voor gas- en elektriciteit.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder				
Financieel belang	0,19% van het aandelenkapitaal (285.485 aandelen). In 2022 zal Tynaarlo € 161.158,- aan dividend van Enexis ontvangen over 2021.				
Ontwikkelingen/risico	De energietransitie heeft gevolgen voor de activiteiten en het investeringsniveau van het bedrijf. Netwerken moeten worden uitgebreid en verzaamd. Enexis heeft door middel van aandeelhoudersleningen haar eigen vermogen versterkt om de uitbreiding van het netwerk voor de energietransitie te kunnen financieren. Onze gemeente heeft daar geen bijdrage aan geleverd.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de gepubliceerde resultaten uit het jaarverslag 2021 van Enexis.				

NV Waterleidingmaatschappij Drenthe					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
€ 0	€ 51.345.000*	€ 61.268.000*	€ 126.913.000*	€ 18.586.000*	€ 9.924.000
Doel	Drinkwatervoorziening voor de inwoners van Drenthe.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. 45 stemmen van de 1946 in totaal. Dus 2,31%.				
Financieel belang	De gemeente Tynaarlo bezit 45 (2,31%) van de in totaal 1946 aandelen. De aandelen hebben een nominale waarde van €2.250.				
Ontwikkelingen/risico	Afgelopen jaren druk bezig geweest met afstoten van niet-drinkwateractiviteiten. Dit is nu bijna in zijn geheel afgerond.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op het jaarverslag 2021 van de WMD.				

Bank Nederlandse Gemeenten NV					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
€ 96.314	€ 5.097.000.000	€ 5.062.000.000*	€ 144.948.000.000*	€ 155.411.000.000*	€ 236.000.000*
Doel	Met gespecialiseerde dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De gemeente Tynaarlo bezit 43.243 aandelen (0,08%). Elk aandeel heeft een nominale waarde van € 2,50 per aandeel.				
Financieel belang	De gemeente Tynaarlo ontvangt dividend naar rato van het aantal aandelen. Over 2021 wordt een bedrag aan dividend verwacht van € 96.314.				
Ontwikkelingen/risico	De BNG heeft in 2021 in meer dan de helft van de kredietvraag in het publiek domein voorzien. Daarnaast heeft ze aandacht voor de maatschappelijke impact, meer specifiek het verlagen van de CO2-emissies van haar kredietportefeuille.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van de BNG.				

Overzicht stichtingen en verenigingen

Vereniging Drentse Gemeenten (VDG)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 22.425	€ 66.176*	€ 134.203*	€ 419.687*	€ 368.336	€ 8.465*
Doel	De Vereniging van Drentse gemeenten (VDG) is een provinciale afdeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en is een belangrijk en gewaardeerd platform met vier functies: kennis en expertise, netwerken en ontmoeten, afstemmen en samenwerken, en interne en externe verbindingen realiseren.				
Bestuurlijk belang	De burgemeesters van de Drentse gemeenten zijn lid van het algemeen bestuur.				
Financieel belang	Voor 2023 draagt de gemeente € 0.655 per inwoner bij aan de VDG. Daarnaast voert de VDG nog andere projecten uit waarvoor ze apart een factuur versturen (o.a. bijdrage jaarlijkse veteranen dag, bijdrage Drentse Onderwijsmonitor, Procesbegeleiding Drents Zorglandschap).				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn afkomstig van de jaarrekening 2019 van de VDG.				

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 52.211	€ 62.379.000*	€ 63.912.000*	€ 94.719.000*	€ 115.955.000*	-€ 53.000*
Doel	De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is de organisatie die alle gemeenten in Nederland en de overzeese gebieden verbindt. De vereniging heeft als doel om de lokale overheid te versterken, zodat gemeenten haar inwoners optimaal kunnen bedienen.				
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft stemrecht in de ledenvergaderingen van de VNG.				
Financieel belang	Voor 2021 wordt € 52.211 bijgedragen aan de VNG.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn ontleend aan het jaarverslag 2021 van de VNG.				

Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 340*	€ 16.663*	onbekend	€ 0*	onbekend	onbekend
Doel	Vertegenwoordigen van de belangen van de (kleine) aandeelhouders van Essent.				
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de algemene ledenvergadering.				
Financieel belang	Het financiële belang in de vereniging is minimaal. In 2021 wordt € 340 contributie aan de Vegann betaald op basis van € 0,01 per inwoner.				
Ontwikkelingen/risico	De vereniging van Gemeentelijke aandeelhouders Noord Nederland (VEGANN) heeft samen met de Vereniging van Gemeentelijke Aandeelhouders Limburg (VEGAL) alle aandelen van Energy Resources Holding (ERH) in handen. ERH is vervolgens voor 30 % eigenaar van NV Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland, naast DELTA. .				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn ontleend aan de begroting 2021 van de Vegann.				

Overzicht overige verbonden partijen

Convenant Regio Groningen-Assen					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 300.003	€ 7.147.310*	€ 4.726.459*	€ 4.050.305*	€ 1.870.818*	- *
Doel	Deelnemers onderschrijven de inzet op integrale ontwikkeling en versterking van de regio via inzet op de pijlers: Economie, Mobiliteit en Wonen.				
Bestuurlijk belang	Stuurgroep met bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit de provincies en deelnemende gemeenten.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 4 % bij aan de begroting in 2023 € 300.003.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van Regio Groningen – Assen.				

17. Grondbeleid

17.1 Algemeen

De paragraaf grondbeleid vormt een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus van de gemeente. In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan haar te voeren grondbeleid. Het kader voor deze paragraaf vormt de nota grondbeleid tezamen met de wettelijke voorschriften zoals opgenomen in het BBV en de Wro. Dit betreffen voornamelijk beleidsregels m.b.t. risicomanagement, waarderingsgrondslagen, resultaatbepaling, het instellen dan wel liquideren van complexen.

17.2 Ontwikkelingen woningmarkt en bedrijfshuisvesting

De Nederlandse woningmarkt is nog steeds volop in beweging, zowel aan de vraagzijde als aanbodzijde. Landelijk loopt de woningproductie achter op de vraag naar woningen. De markt laat nog steeds stijgende woningprijzen zien in combinatie met sterk gestegen bouwkosten.

De woningprijzen ligt op een hoger niveau dan eind 2021. De woningbouwkosten zijn in het tweede kwartaal 2022 verder gestegen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door aanhoudende materiaaltekorten en hoge energieprijzen. De markt voor gebiedsontwikkeling is voortdurend aan fluctuaties onderhevig. Na een lange periode van woningprijsstijgingen zijn de eerste signalen van prijsstabilisatie zichtbaar uit de markt. Niet alleen de bouwkosten maar ook de GWW-kosten en plankosten blijven stijgen. Deze ontwikkelingen zetten de haalbaarheid van grondexploitaties onder druk.

De gemiddelde verkoopprijs van nieuwbouwwoningen is in het eerste kwartaal van 2022 gestegen tot € 466.500, -

De cijfers van zowel bestaande als nieuwbouwwoningen tonen dat de woningmarkt nog steeds krap is. Het aanbod is klein en de prijzen blijven stijgen.

In Noord-Drenthe bedroeg de gemiddelde transactieprijs in het tweede kwartaal van 2022 € 403.000. Ten opzichte van een jaar eerder een stijging van 15% (NVM)

In het tweede kwartaal van 2022 is de opname van bedrijfshuisvesting 15% lager dan in het voorgaande kwartaal (NVM) De voornaamste oorzaak is de dat de bouw van nieuwe bedrijfsruimten achterloopt op de vraag. Dit komt door personeelstekorten in de bouwsector, toenemende bouwkosten, een gebrek aan grond en capaciteitstekorten op het elektriciteitsnet waardoor nieuwe panden geen aansluiting kunnen krijgen.

De hypotheekrente is in het tweede kwartaal toegenomen met 1,43 procentpunt naar 2,96%. Ten opzichte van een jaar eerder is de hypotheekrente toegenomen met 1,96 procentpunt (Hypotheekshop). De 10-jarige hypotheekrente is in de eerste helft van 2022, na een lange periode van dalingen, weer gestegen. Verwacht wordt dat de stijging aan het einde van dit jaar begint af te zwakken als gevolg van een lagere economische groei (ABN AMRO).

Een hogere hypotheekrente betekent voor consumenten dat zij hogere maandlasten krijgen waardoor zij een lagere hypotheek kunnen krijgen. Dit zorgt uiteindelijk, met enige vertraging, weer voor een neerwaartse druk op de woningprijzen.

Ook is er nog geen duidelijkheid in welke mate het PFAS en stikstof dossier nog invloed heeft op de mogelijkheden van ver- en nieuwbouw.

Tynaarlo biedt een kwalitatief goede en gewilde leefomgeving. Binnen Tynaarlo zien wij een grote vraag naar woningbouw kavels. In de bestaande woningmarkt is sprake van een grotere vraag dan dat er aan aanbod is. Nieuwbouw vult dit gat voor een deel. Particuliere kaveluitgifte wordt in vrijwel alle gevallen overschreven en voor projectmatige woningbouw kavels is veel interesse. Hoewel er sprake is van veel onzekere factoren verwachten wij, omdat de vraag naar woningen onverminderd groot blijft dat deze situatie zich in Tynaarlo ook in 2023 zal voortzetten.

Wij houden de ontwikkelingen zoals hiervoor beschreven nauwlettend in de gaten. Op dit moment geven deze ontwikkelingen geen aanleiding om de lopende alsook de in voorbereiding zijnde gemeentelijk woningbouwplannen zoals Laarhove en enkele vrijkomende locaties in Eelde, alsmede de in uitgifte zijnde plannen Ter Borch en Vries Zuid bij te stellen. Datzelfde geldt voor de realisatie van de bedrijvenlocaties Businesspark Ter Borch en Vriezerbrug.

Zoals bekend hanteren wij vanwege de aangepaste regelgeving in het BBV nu de RISMAN-methode. Voor het bepalen van de risico's binnen onze grondexploitaties. Macro-economische risico's worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen en projectgebonden risico's worden in mindering gebracht op de bepaalde tussentijdse winstnemingen.

Sinds december 2018 ligt er een vaststellingsovereenkomst (VSO) voor gemeentelijke grondexploitaties. De VSO ziet op de invulling van de belastingplicht voor de vennootschapsbelasting ten aanzien van grondexploitaties. De inhoud van deze VSO is niet landelijk bekend gemaakt. De VSO geeft handvatten en enkele uitgangspunten bij het berekenen van de openingsbalanswaarde en de berekening van de fiscale jaarwinst. De VSO-methodiek gaat in principe uit van een verdeling van de kosten van het jaarlijkse verloop van de m2 in een project.

De voorbereiding op de komst van de Omgevingswet is in volle gang. Deze wet bundelt alle regels op het gebied van RO, bouwen, milieu, water, bodem en lucht, veiligheid, gezondheid en infrastructuur. Deze transitie is een grote en complexe operatie die we projectmatig oppakken. Mede vanwege de Coronacrisis en zorgvuldige invoering van het digitale stelsel hierbij is de invoeringsdatum verschoven naar 1 januari 2023.

17.3 Grondprijzenbeleid

Marktconformiteit is het uniforme uitgangspunt bij het bepalen van (grond)prijzen. Veelal bepalen wij dit aan de hand van advisering waarin de residuele berekeningsmethode is toegepast. De uitgifteprijsberekeningen worden direct voorafgaand aan de daadwerkelijke uitgifte toegepast.

Voor sociale huurwoning kavels voor onze corporaties houden we rekening met het feit dat de woningen langjarig als huurwoning worden ingezet en hanteren we voor het bepalen van de marktconformiteit niet langer de residuele rekenmethode (met een hogere kavelprijs uitkomst), maar baseren wij ons op de DCF-methode, waarmee wij de ondergrens van marktconformiteit opzoeken.

Alleen voor zogenoemd "snippergroen" (voor particuliere tuinuitbreiding) en voor kavels binnen een ontwikkellocatie bestemd voor realisatie van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, wordt een uitzondering op het principe van marktconformiteit gemaakt. Voor snippergroen geldt, bijzondere omstandigheden daargelaten, een vaste verkoopprijs van € 50,- per m². Voor grond voor maatschappelijk vastgoed binnen een grondexploitatie wordt de kostprijs gehanteerd (momenteel bepaald op € 110,- per m² excl. BTW).

17.4 Voortgang beleidsuitvoering

Doordat de markt nog verder aantrekt zien we ook in 2022 het aantal verzoeken voor de bouw van een of meer woningen onverminderd hoog is gebleven. Het gebrek aan kavels of aanbod van geschikte woningen leidt ertoe dat veel mensen de bouw van een (extra) woning op een eigen kavel, transformatielocaties zoals (oude) kassencomplexen, of een stuk weiland als oplossing zien. Helaas is niet elke locatie hiervoor geschikt. Bij de beoordeling van deze verzoeken zijn meerdere vakdisciplines betrokken. De behandeltermijnen van dergelijke verzoeken duurt langer dan gewenst en staat onder druk. Dit door de grote hoeveelheid nieuwe bouwplaninitiatieven, de inzet van deze disciplines bij veel (langlopende) woningbouwprojecten en de onderbezetting waarvan op dit moment sprake is. Het lukt niet om alle openstaande vacatures in te vullen. De verwachting is dat niet alle "op de plank liggende kansrijke bouwplaninitiatieven" voor verschillende locaties opgepakt kunnen worden.

Wij zullen hierbij nadere afwegingen moeten maken qua prioritering, waarbij wij, naast ons collegeprogramma ook het nieuwe ruimtelijk kader van de Omgevingsvisie als hulpmiddel voor die afweging zullen inzetten.

De komende periode gaan we in ieder geval verder vorm en inhoud geven aan de centrum-ontwikkeling Zuidlaren, de planvoorbereiding Laarhove, planuitwerking De Kooi, Punthoes en Bladergroenschool, en met de planrealisatie Vries Zuid en Ter Borch.

Binnen de bestaande ontwikkellocaties zijn de uitgifte- en opbrengstprognoses het afgelopen jaar, nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar.

Zoals gezegd hanteren we vanwege gewijzigde BBV-voorschriften een andere methode voor het bepalen van de risico's. Gezien de mogelijke impact op de woningmarkt als gevolg van de coronacrisis en de nieuwe methode van tussentijdse winstnemingen is besloten de huidige afdekking van de macro-economische risico's ten laste van het weerstandsvermogen aan te passen. In plaats van het afdekken van 50% van de risico's worden de berekende macro-economische risico's nu volledig (100%) afgedekt.

Tenslotte is de uitspraak "Didam" van invloed op op het gemeentelijk uitgiftebeleid.

In de uitspraak van de Hoge Raad van 26 november 2021 (het zogenoemde Didamarrest) is aangegeven dat het gelijkheidsbeginsel onder andere met zich meebrengt dat overheidslichamen bij uitgifte van onroerende zaken (uitgezonderd een 1 op 1 uitgifteprocedure) een passende mate van openbaarheid moeten verzekeren met betrekking tot de beschikbaarheid van de onroerende zaak, de selectieprocedure, het tijdschema en de toe te passen selectiecriteria.

Dit betekent dat, uitzonderingen daargelaten, bij gronduitgiftes ten behoeve van woningbouw-ontwikkeling in principe via een openbare uitgifteprocedure moet verlopen.

17.5 Boekwaardes

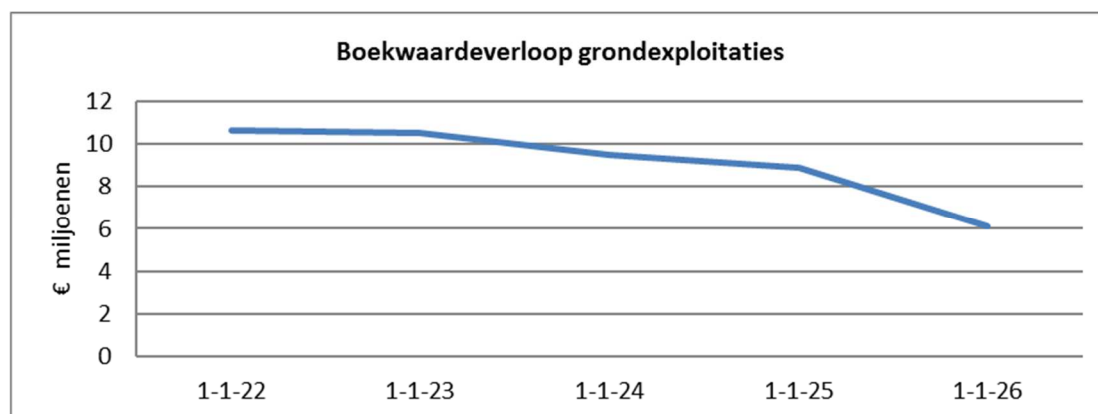
De totale boekwaarde op 1 januari 2022 van alle locatieontwikkelingen (inclusief bedrijventerreinen) is ruim € 10,6 miljoen. Dit is de boekwaarde waarbij is rekening gehouden met de winstnemingen welke zijn verantwoord in de jaarrekening 2021 en de verwachte winstnemingen vanaf 2022. Op basis van de geactualiseerde grondexploitaties per 1 januari 2022 zijn de verwachte winstnemingen vanaf 2022 becijferd op ca. € 5,88 miljoen.

In onderstaande tabel treft u de weergave de boekwaarde en het verwachte verloop daarvan aan.

Overige materiele vaste activa	Boekwaarde 1 januari 2022	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2023	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2024	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2025	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2026
Verspreide Gronden	307.380	276.642	248.978	224.080	201.672
Vriezerbrug Zuid	1.903.299	1.903.299	1.903.299	1.903.299	1.903.299
Loopstukken fase 2	197.709	197.709	197.709	197.709	197.709
Tienelswolde	86.800	86.800	86.800	86.800	86.800
Prins Bernhardhoeve vm erfpacht gronden	375.048	375.048	375.048	375.048	375.048
Aankoop gronden Leyten	3.984.671	3.984.671	3.984.671	3.984.671	3.984.671
Goudenregenlaan	38.363	38.363	38.363	38.363	38.363
Broekveldt	26.407	26.407	26.407	26.407	26.407
Percelen Brongebied	270.066	270.066	270.066	270.066	270.066
Dagmavo Paterswolde	-34.026	-34.026	-34.026	-34.026	-34.026
Gronden De Bronnen	1.322.193	1.322.193	1.322.193	1.322.193	1.322.193
Totaal	8.477.910	8.447.172	8.419.508	8.394.610	8.372.202

Projecten in exploitatie	Boekwaarde 1 januari 2022	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2023	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2024	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2025	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2026
Ter Borch	5.091.704	2.450.300	2.333.202	1.998.669	774.737
Business Park Ter Borch	3.979.738	5.083.079	4.946.118	5.250.531	5.343.752
Zuidoevers Zuidlaardermeer	-201.635	3.803	0	0	0
Vriezerbrug bedrijventerrein	885.606	583.450	280.189	-34.557	0
Groote Veen	-521.000	-109.755	0	0	0
Vries Zuid	1.405.301	2.490.680	2.026.825	1.716.580	0
Totaal	10.639.714	10.501.557	9.586.334	8.931.223	6.118.489

Zoals blijkt uit onderstaande grafiek, laat de totale boekwaarde van de projecten in exploitatie vanaf het jaar 2023 een licht dalende lijn zien.

Op de balans wordt de boekwaarde van de grondexploitaties als volgt onderverdeeld:

Bouwgrond in exploitatie (BIE): € 10.639.714 – vlottende activa/voorraden

Zie bovenstaande tabel onder projecten in exploitatie voor een specificatie van dit bedrag.

Grondexploitaties in voorbereiding (voormalige NIEGG) € 8.477.910 – materiele vaste activa

Zie bovenstaande tabel onder overige materiele vaste activa voor een specificatie van dit bedrag.

Vorbereidingskosten € 895.451 – immateriële vaste activa

Het totaal geactiveerde bedrag onder immateriële vaste activa (vorbereidingskosten en kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor het centrum Zuidlaren en de PBH-locaties) per ultimo 2021 is € 584.983. Per ultimo augustus is deze boekwaarde afgenomen door ontvangst van een subsidie van de provincie voor de uitwerking van het centrum Zuidlaren.

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 31-12-2021	Uitgaven tot ultimo augustus 2022	Ontvangen subsidie	Boekwaarde ultimo augustus 2022
Kosten onderzoek en ontwikkeling Centrumvisie Zuidlaren	262.766	57.283	300.000	20.049
PBH-voorzijde	95.716	38.052		133.768
Laarhove	226.501	78.077		304.578
totaal	584.983	173.412	300.000	458.395

Ook de komende jaren zal de aandacht binnen het grondbeleid zich blijven richten op realisatie van de in de woningbouwmonitor en in de Verstedelijkingsstrategie voor de komende jaren opgenomen ontwikkellocaties.

Speerpunten voor het grondbeleid zijn:

- Het bewaken en tijdig bijstellen van lopende grondexploitaties gericht op het bereiken van de voor de onderscheiden locatieontwikkelingen vastgestelde beleidsdoelen en het beoogde en/of vastgestelde financiële eindresultaat;
- Voortgang in de planvorming en realisatie voor nieuwbouw en herontwikkeling van vrijkomende AB locaties (momenteel in Eelde-Paterswolde de locaties De kooi en Bladergroenschool en mogelijk de Punthoeslocatie
- Het komen tot realisatie van het woningbouwplan Laarhoeve op basis van het vastgestelde SPvE;
- Het op basis van besluitvorming Centrumontwikkeling Zuidlaren komen tot planvorming en ontwikkeling van het complex voorzijde PBH;
- Intake en begeleiding van niet gemeentelijke bouwplaninitiatieven;
- Verdere uitvoering van de belastingplicht voor de VPB;
- Voorbereiding op, en/of implementatie van de Omgevingswet in januari 2023.
- Gronduitgifte qua publicatie en procedures waar nodig aanpassen op de uitspraak "Didam".

17.6 Financiële stand

De financiële vertaling van een locatieontwikkeling in exploitatie vindt plaats in een grondexploitatie. Aan de hand van de actuele inzichten omtrent de van toepassing zijnde beleids- en overige kaders en de diverse planonderdelen worden berekeningen en prognoses opgesteld en uitgevoerd en verwerkt in een grondexploitatie. Uiteindelijk wordt de financiële stand inzichtelijk gemaakt via een berekende eindwaarde en contante waarde. Op deze wijze wordt voldaan aan het Besluit Begroting en Verantwoording vereisten over de informatievoorziening grondbeleid.

Ten minste eenmaal per jaar vindt deze actualisatie plaats.

Het beeld van de grondexploitaties per 1 januari 2022 is als volgt.

- Uit de winstgevende exploitaties wordt aan het einde van de looptijd van deze exploitaties een positief resultaat van ca. € 8,72 miljoen op contante waarde verwacht. Dit bedrag zal via tussentijdse winstnemingen voor verdere bestemming in aanmerking komen.
- Daarnaast worden er geen verlieslatende grondexploitaties verwacht op basis van de huidige inzichten tot en met het einde van het jaar.

De eerstvolgende actualisatie van de grondexploitaties krijgt in het eerste kwartaal 2023 zijn beslag en zal dan voorafgaand aan de jaarrekening ter besluitvorming aan uw raad worden voorgelegd.

17.7 Centrumontwikkelingen

In dergelijke projecten is sprake van meer kosten dan opbrengsten voor de planrealisatoren. Hierdoor kunnen niet alle door de gemeente ten behoeve van deze bouwplannen gemoeide kosten op de realisatoren van het bouwplan c.q. de eigenaren in het ontwikkelgebied worden verhaald, dan wel kan er sprake zijn van een negatieve grondexploitatie

Ook is er sprake van gewenste en noodzakelijke investeringen in het openbaar gebied die, omdat ook anderen daarvan profiteren, en e.e.a. ook ten behoeve van het algemeen maatschappelijk nut is, lang niet volledig aan de bouwplaninitiator kunnen worden toegerekend.

Naast de mogelijk beschikbare subsidies is een gemeentelijke investeringsbijdrage in centrumgebiedsontwikkelingen vaak onontkoombaar.

Nadat besluitvorming heeft plaatsgevonden over het te realiseren programma op de voorzijde PBH-locatie kan het stedenbouwkundig programma van eisen (SPvE) verder uitgewerkt worden.

Voor het centrum van Eelde zal op basis van de resultaten van de uitkomst van diverse onderzoeken en acties (waaronder Waarde stellend Cultuurhistorisch onderzoek, onderzoek parkeren en verkeer, gesprekken met de grondeigenaren in het gebied, mogelijkheden maatschappelijk vastgoed, etc.) een plan voor revitalisering worden ontwikkeld. Dit plan vormt de basis voor keuzes voor het inzetten van de gemeentelijke grondpositie in het centrum van Eelde.

17.8 Verwachte inkomsten en uitgaven grondexploitaties

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het onderhanden werk van de gronden in exploitatie exclusief eventuele toekomstige winstnemingen. In de tabel is onderscheid gemaakt tussen woningbouwlocaties en bedrijventerreinen.

	Boek- waarde	Inkomsten	Uitgaven	Boek- waarde	Inkomsten	Uitgaven	Boek- waarde
	01-01-2022	2022	2022	31-12-2022	2023	2023	31-12-2023
Ter Borch	5.091.704	8.791.349	2.702.983	-996.662	6.254.075	3.668.307	-3.582.430
Zuidoevers	-201.635	0	187.492	-14.143	0	0	-14.143
Groote Veen	-521.000	152.892	564.137	-109.755	0	0	-109.755
Vries Zuid	1.405.301	0	1.084.832	2.490.133	791.720	291.950	1.990.363
subtotaal	5.774.370	8.944.241	4.539.444	1.369.573	7.045.795	3.960.257	-1.715.965
Vriezerbrug Bedrijventerrein	885.606	338.010	35.509	583.105	338.010	19.597	264.692
Business Park Ter Borch	3.979.738	533.886	1.636.616	5.082.468	1.520.581	1.310.829	4.872.716
subtotaal	4.865.344	871.896	1.672.125	5.665.573	1.858.591	1.330.426	5.137.408
Totaal	10.639.714	9.816.137	6.211.569	7.035.146	8.904.386	5.290.683	3.421.443

Bovengenoemde geraamde inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op gespecificeerde ramingen zoals opgenomen in de op 21 juni 2022 door uw raad vastgestelde grondexploitaties.

Voor eventuele af te waarden of afgewaardeerde gronden wordt/is een voorziening "afwaardering gronden" gevormd. Eventuele verliezen worden afgeboekt ten laste van de in de Algemene Reserve Calamiteiten (ARCA). Echter, hiervan is op dit moment geen sprake.

In onderstaand overzicht worden de verwachte kosten en opbrengsten vanaf het jaar 2023 weergegeven. De laatste twee kolommen geven het verwachte resultaat weer aan het einde van de looptijd van het project. Deze gegevens zijn gebaseerd op de grondexploitaties per 1 januari 2022.

	Raming kosten vanaf 2023	Raming opbrengsten vanaf 2023	Eindwaarde 2022*	Netto Contante Waarde 2022*	Aantal jaren actief
Ter Borch	7.317.718	11.508.519	8.067.928	7.413.450	18
Zuidoevers	0	0	3.857	3.803	
Groote Veen	0	0	293.382	289.274	
Vries Zuid	3.300.533	5.783.701	-46.023	-38.510	2
subtotaal	10.618.251	17.292.220	8.319.144	7.668.017	
Vriezerbrug Bedrijventerrein	38.629	676.020	16.961	16.258	20
Business Park Ter Borch	11.664.378	17.972.118	1.178.684	1.038.210	7
subtotaal	11.703.007	18.648.138	1.195.645	1.054.468	
Totaal	22.321.258	35.940.358	9.514.789	8.722.485	

In de genoemde eindwaarden en netto contante waarden is nog geen rekening gehouden met de verwachte winstnemingen vanaf het jaar 2021.

17.9 Niet in exploitatie genomen (bouw)grond (NIEGG)

Deze gronden zijn meestal anticiperend of strategisch aangekocht. Er is dan nog geen grondexploitatie, maar de verwachting is wel dat de grond dient voor bebouwingsuitbreiding. Voor deze grond moet een reëel en stellig voornemen bestaan dat deze in de nabije toekomst wordt bebouwd. Deze verwachting moet zijn gebaseerd op een raadsbesluit. In dit besluit dient de raad inhoud te hebben gegeven aan ambitie en planperiode. NIEGG bevindt zich dan als het ware op de startlijn van de "vervaardigingsfase" vanwege de intenties met de grond.

Vanaf 1 januari 2016 komt de balanscategorie "niet in exploitatie genomen bouwgronden" niet meer voor in het BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden). Dit betekent de gemeente deze gronden heeft moeten herrubriceren van de voorraden naar terreinen en gronden bij de materiele vaste activa.

Materiele vaste activa hebben als waarderingsgrondslag verkrijgingsprijs of duurzaam lagere marktwaarde. Inmiddels hebben alle gronden een marktwaardetoets ondergaan en zijn alle gronden gewaardeerd tegen de geldende bestemming of marktwaarde.

Deze nieuwe rubricering heeft tevens tot gevolg dat het met ingang van 1 januari 2016 niet meer is toegestaan om rente of overige kosten toe te rekenen aan deze gronden.

Eventuele voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitaties (bijvoorbeeld kosten van onderzoek en ontwikkeling) mogen onder voorwaarden worden geactiveerd onder de immateriële vaste activa zoals het geval is bij de centrumontwikkeling Zuidlaren (PBH-terrein).

Van de nog niet in exploitatie genomen gronden, nu strategische gronden (MVA) is de gemiddelde boekwaarde per m² als volgt.

Project	Boekwaarde per m ²
Verspreide Gronden	1,73
Vriezerbrug Zuid	4,25
Loopstukken fase 2	3,60
Tienelswolde	3,60
Prins Bernhardhoeve vm erfpacht gronden	22,73
Aankoop gronden Leyten	22,63
Broekveldt	3,60
Percelen Brongebied	2,30
Gronden De Bronnen	4,25

Bijlagen

Bijlage 1: Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten per programma	2023	2024	2025	2026
Hoofdstuk 0 Bestuur en ondersteuning				
0.2 Burgerzaken				
Lasten				
Verkiezingen centrale stemopneming	7.729	0	0	0
	7.729	0	0	0
0.4 Overhead				
Lasten				
Wet open overheid	61.942	62.941	64.301	64.336
	61.942	62.941	64.301	64.336
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds				
Lasten				
Schommelfonds Algemene Uitkering	250.000	250.000	250.000	250.000
	250.000	250.000	250.000	250.000
Baten				
Asiel (inburgering)	-81.829	-64.966	0	0
Eenmalige rijksbijdrage	0	0	0	-1.387.057
	-81.829	-64.966	0	-1.387.057
0.10 Mutaties reserves				
Lasten				
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	650.806	742.611	851.639	952.388
	650.806	742.611	851.639	952.388
Baten				
Centrale stemopneming verkiezingen	-7.500	0	0	0
Dekking combinatiefunctionarissen	-63.560	-63.560	-63.560	-63.560
Dekking loonsommen inburgering	-154.282	-160.761	-167.353	-173.879
Incidenteel nieuw beleid Wet Open Overheid	-61.942	-62.941	-64.301	-64.336
	-287.284	-287.262	-295.214	-301.775
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 0	601.364	703.324	870.726	-422.108
Hoofdstuk 1 Veiligheid				
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 1	0	0	0	0
Hoofdstuk 3 Economie				
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 3	0	0	0	0
Hoofdstuk 4 Onderwijs				
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 4	0	0	0	0
Hoofdstuk 5 Sport, cultuur en recreatie				
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 5	0	0	0	0
Hoofdstuk 6 Sociaal domein				
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie				
Lasten				
Asiel (inburgering)	81.829	64.966	0	0
	81.829	64.966	0	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 6	81.829	64.966	0	0
Hoofdstuk 7 Volksgezondheid en milieu				
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 7	0	0	0	0
Hoofdstuk 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 8	0	0	0	0
Totale incidentele lasten	1.052.306	1.120.518	1.165.940	1.266.724
Totale incidentele baten	-369.113	-352.228	-295.214	-1.688.832
Totaal incidentele baten en lasten	683.193	768.290	870.726	-422.108

Bijlage 2: Mutaties in reserves

Incidentele onttrekkingen aan reserves	2023	2024	2025	2026
Centrale stemopneming verkiezingen	7.500	0	0	0
Dekking combinatiefunctionarissen	63.560	63.560	63.560	63.560
Dekking loonsommen inburgering	154.282	160.761	167.353	173.879
Incidenteel nieuw beleid Wet Open Overheid	61.942	62.941	64.301	64.336
Totaal incidentele onttrekkingen aan reserves	287.284	287.262	295.214	301.775

Incidentele toevoegingen aan reserves	2023	2024	2025	2026
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	650.806	742.611	851.639	952.388
Totaal incidentele toevoegingen aan reserves	650.806	742.611	851.639	952.388

Structurele onttrekkingen aan reserves	2023	2024	2025	2026
Dekking kapitaallasten SVTynaarlo	11.138	11.055	10.973	10.890
Dekking kapitaallasten accommodatiebeleid	472.938	507.817	550.024	571.716
Dekking kapitaallasten centrumontwikkeling Zuidlaren	100.000	100.000	100.000	100.000
Dekking kapitaallasten duurzaamheid	12.420	27.235	26.992	26.749
Dekking kapitaallasten gemeentehuis	359.431	356.848	354.265	351.682
Dekking kapitaallasten huisvesting 2e fase Ter Borch	35.523	35.215	34.906	34.597
Dekking kapitaallasten mechanisatie buitendienst	147.569	82.339	81.541	45.490
Dekking kapitaallasten Transferium de Punt	0	3.250	19.500	19.370
Dekking kapitaallasten uit de ARG1	87.835	86.980	31.875	31.563
Dekking reserve BCF Riolering en Reiniging	709.543	730.523	762.641	772.747
Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	1.936.397	1.941.262	1.972.717	1.964.804

Structurele toevoegingen aan reserves	2023	2024	2025	2026
Dekking vervanging bus wijkploeg	-4.600	-4.600	-4.600	-4.600
Reserve BCF Reiniging	365.062	377.020	385.997	391.593
Reserve BCF Riolering	344.482	353.504	376.644	381.154
Totaal structurele toevoegingen aan reserves	704.943	725.923	758.041	768.147

Totaal toevoegingen	1.355.749	1.468.534	1.609.680	1.720.535
Totaal onttrekkingen	2.223.681	2.228.524	2.267.931	2.266.579

Saldo mutaties	-867.932	-759.990	-658.251	-546.044
-----------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

In de overzichten hieronder zijn per reserve voor de jaren 2023-2026 de verloopoverzichten opgenomen. Het verloop van de ARCA en de ARG1 zijn te vinden in hoofdstuk 9 van deze begroting. De mutaties zijn veelal schattingen. Het zijn dus niet in alle gevallen onttrekkingen of toevoegingen die al zijn verwerkt in de begroting. De mutaties in de reserves die daadwerkelijk in de begroting zijn verwerkt, zijn te vinden op de vorige pagina. De mutaties van de najaarsbrief 2022 zijn hierin nog niet meegenomen.

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2021	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2022
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	7.963.252			362.013	7.601.239
521700008	Egalisatiereserve BCF	0				0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	559.087			149.005	410.082
521700019	Reserve gebouwenbeheer Electra veiligheid	13.164			13.164	-
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	419.883			10.946	408.937
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	312.276			9.344	302.932
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	383.888			7.791	376.097
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	487.852			11.578	476.274
522700004	Reserve automatisering	203.950			145.000	58.950
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	132.867			63.500	69.367
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319				40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering Bestemmingsplannen	81.257			-	81.257
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040			-	47.040
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440			-	109.440
522700096	Reserve Participatie	1.112.728			181.950	930.778
522700098	Reserve project Vitaal Platteland	23.474			23.474	-
522700104	BR. Complex de Inloop	20.562			-	20.562
522700107	BR. Maria School	47.142			47.142	-
522700109	BR. SV Tynaarlo	365.681			11.220	354.461
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	857.188			-	857.188
522700113	BR. MFA Zeijen	2.527.882			80.243	2.447.639
522700114	BR. MFA Yde	3.005.812			97.809	2.908.003
522700115	BR Bedrijfsvoering	1.495.759			250.000	1.245.759
522700120	BR jeugdsoos Donderen	1.500			1.500	-
522700126	BR. Omgevingswet	319.490	420.000	150.000	200.000	689.490
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	988.654			150.000	838.654
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200				13.200
522700122	BR gebruikersonderhoud Yders Hoes	38.600			38.600	-
522700123	BR. Meedoenbanen	25.000			25.000	-

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2021	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2022
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	977.314			120.000	857.314
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	296.862			1.165	295.697
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	522.500			52.553	469.947
522700133	BR. Tussenvoorziening spoedzoekers	300.000			100.000	200.000
522700135	BR Verkiezingen	54.590			-	54.590
522700131	BRDigitalisering milieuvergunningen	492			492	-
522700136	BR Corona Steunpakket	977.922	566.000	48.532	217.950	1.374.504
522700129	BR Grondexploitaties	36			36	-
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	1.600.000				1.600.000
522700138	Reserve gebouwenonidehoud	2.884.000			2.884.000	-
522700139	BR Bruisende kernen	132.617				132.617
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	137.175			126	137.049
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	547.508			4.633	542.875
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.334			-	108.334
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054			-	235.054
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	155.002			-	155.002
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	448.249			-	448.249
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.401			-	133.401
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373			-	293.373
522723309	BR. De Tolflexibele schil	351.734			-	351.734
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	653.611			-	653.611
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	337.318			-	337.318
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	781.115			-	781.115
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799			-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042			-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	220.418			-	220.418
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	120.960			331	120.629
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	660.651			-	660.651
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	190.275			19.584	170.691
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	113.169			-	113.169

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2021	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2022
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	684.405			-	684.405
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	266.011			-	266.011
522725061	BR. Sloop Opstal Hockey Korfbal	50.000			-	50.000
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen scatebaan	79.188			-	79.188
522725063	BR. Procedurekosten Sport Zuidlaren	40.000			-	40.000
522725611	BR. Flexibele Schil OBS de Vijverstee	18.696			18.696	-
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.636.859			46.298	1.590.561
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	424.030			37.673	386.357
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	344.401			39.257	305.144
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	60.996			15.381	45.615
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	124.969			15.972	108.997
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	96.616			12.349	84.267
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	380.059			50.000	330.059
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	318.169			-	318.169
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825			-	99.825
522726203	BR. GoudenregenI Sloop, Asbest, BW	123.046			-	123.046
522726315	BR. Sloop asbest Boekw. Gymlok. Oelebred	40.974			40.974	-
522725634	BR Sloop, Asbest Boekwaarde de Kooi	39.108			39.108	-
522726318	BR. Sloop, Asb., Boekw. gymlok. Marsch	272.157			272.157	-
522726319	BR. Sloop, Asb., Boekw. Gymlok. de Kooi	49.788			49.788	-
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	1.042.947			25.020	1.017.927
		41.343.713	986.000	198.532	5.942.822	36.585.423
		56.912.968	4.329.000	5.732.022	6.918.869	60.055.121

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2022	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2023
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	7.601.239			359.431	7.241.808
521700008	Egalisatiereserve BCF	0				0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	410.082			147.569	262.513
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	408.937			10.868	398.069
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	302.932			9.275	293.657
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	376.097			7.735	368.362
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	476.274			11.494	464.780
522700004	Reserve automatisering	58.950			58.950	-
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	69.367			63.500	5.867
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319				40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering bestemmingsplannen	81.257			81.257	-
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040			47.040	-
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440			-	109.440
522700096	Reserve Participatie	930.778			200.000	730.778
522700104	BR. Complex de Inloop	20.562			-	20.562
522700109	BR. SV Tynaarlo	354.461			11.138	343.323
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	857.188			-	857.188
522700113	BR. MFA Zeijen	2.447.639			79.674	2.367.965
522700114	BR. MFA Yde	2.908.003			97.111	2.810.892
522700115	BR Bedrijfsvoering	1.245.759			250.000	995.759
522700126	BR. Omgevingswet	689.490	-	-	200.000	489.490
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	838.654			150.000	688.654
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200				13.200
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	857.314			120.000	737.314
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	295.697			12.420	283.277
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	469.947			100.001	369.946
522700133	BR. Tussenvoorziening spoedzoekers	200.000			100.000	100.000
522700135	BR Verkiezingen	54.590			25.000	29.590
522700136	BR Corona Steunpakket	1.374.504	-	-	500.000	874.504

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2022	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2023
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	1.600.000			800.000	800.000
522700139	BR Bruisende kernen	132.617			50.000	82.617
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	137.049			126	136.923
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	542.875			35.523	507.352
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.334			-	108.334
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054			-	235.054
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	155.002			750	154.252
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	448.249			12.489	435.760
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.401			-	133.401
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373			-	293.373
522723309	BR. De Tolflexibele schil	351.734			300	351.434
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	653.611			-	653.611
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	337.318			750	336.568
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	781.115			21.762	759.353
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799			-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042			-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	220.418			7.481	212.937
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	120.629			3.370	117.259
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	660.651			-	660.651
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	170.691			19.406	151.285
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	113.169			-	113.169
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	684.405			-	684.405
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	266.011			-	266.011
522725061	BR. Sloop Opstal Hockey Korfbal	50.000			50.000	-
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen skatebaan	79.188			-	79.188
522725063	BR. Procedurekosten Sport Zuidlaren	40.000			40.000	-
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.590.561			45.982	1.544.579
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	386.357			37.327	349.030
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	305.144			38.897	266.247
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	45.615			15.233	30.382

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2022	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2023
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	108.997			15.824	93.173
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	84.267			12.234	72.033
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	330.059			100.000	230.059
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	318.169			-	318.169
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825			-	99.825
522726203	BR. Goudenregenl Sloop, Asbest, BW	123.046			-	123.046
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	1.017.927			24.849	993.078
		36.585.423	-	-	3.974.766	32.610.657
		60.055.121	-	1.794.777	4.124.543	57.725.355

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2023	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2024
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	7.241.808			356.848	6.884.960
521700008	Egalisatiereserve BCF	0				0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	262.513			82.339	180.174
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	398.069			10.789	387.280
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	293.657			9.207	284.450
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	368.362			7.679	360.683
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	464.780			11.411	453.369
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	5.867			5.867	-
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319				40.319
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440			-	109.440
522700096	Reserve Participatie	730.778			200.000	530.778
522700104	BR. Complex de Inloop	20.562			-	20.562
522700109	BR. SV Tynaarlo	343.323			11.055	332.268
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	857.188			3.250	853.938
522700113	BR. MFA Zeijen	2.367.965			79.105	2.288.860
522700114	BR. MFA Yde	2.810.892			96.413	2.714.479

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2023	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2024
522700115	BR Bedrijfsvoering	995.759			250.000	745.759
522700126	BR. Omgevingswet	489.490	-	-	200.000	289.490
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	688.654			150.000	538.654
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200				13.200
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	737.314			120.000	617.314
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	283.277			27.235	256.042
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	369.946			100.001	269.945
522700133	BR. Tussenvoorziening spoedzoekers	100.000			100.000	-
522700135	BR Verkiezingen	29.590			25.000	4.590
522700136	BR Corona Steunpakket	874.504	-	-	500.000	374.504
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	800.000			800.000	-
522700139	BR Bruisende kernen	82.617			50.000	32.617
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	136.923			4.130	132.793
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	507.352			35.215	472.137
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.334			-	108.334
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054			-	235.054
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	154.252			2.533	151.719
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	435.760			12.399	423.361
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.401			-	133.401
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373			-	293.373
522723309	BR. De Tolflexibele schil	351.434			1.300	350.134
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	653.611			18.210	635.401
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	336.568			5.539	331.029
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	759.353			21.607	737.746
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799			-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042			-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	212.937			7.427	205.510
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	117.259			3.346	113.913
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	660.651			-	660.651
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	151.285			19.228	132.057

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2023	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2024
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	113.169			-	113.169
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	684.405			7.000	677.405
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	266.011			1.750	264.261
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen scatebaan	79.188			-	79.188
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.544.579			45.666	1.498.913
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	349.030			36.982	312.048
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	266.247			38.537	227.710
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	30.382			15.085	15.297
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	93.173			15.677	77.496
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	72.033			12.120	59.913
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	230.059			100.000	130.059
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	318.169			-	318.169
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825			-	99.825
522726203	BR. Goudenregenl Sloop, Asbest, BW	123.046				123.046
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	993.078			24.678	968.400
		32.610.657	-	-	3.624.628	28.986.029
		57.725.355	-	1.809.150	3.774.549	55.759.956

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2024	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2025
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	6.884.960			354.265	6.530.695
521700008	Egalisatiereserve BCF	0				0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	180.174			81.541	98.633
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	387.280			10.710	376.570
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	284.450			9.139	275.311
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	360.683			7.623	353.060
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	453.369			11.328	442.041
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319				40.319

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2024	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2025
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440			-	109.440
522700096	Reserve Participatie	530.778			200.000	330.778
522700104	BR. Complex de Inloop	20.562			-	20.562
522700109	BR. SV Tynaarlo	332.268			10.973	321.295
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	853.938			19.500	834.438
522700113	BR. MFA Zeijen	2.288.860			78.536	2.210.324
522700114	BR. MFA Yde	2.714.479			95.714	2.618.765
522700115	BR Bedrijfsvoering	745.759			250.000	495.759
522700126	BR. Omgevingswet	289.490	-	-	200.000	89.490
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	538.654			150.000	388.654
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200				13.200
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	617.314			120.000	497.314
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	256.042			26.992	229.050
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	269.945			100.001	169.944
522700135	BR Verkiezingen	4.590			4.590	-
522700136	BR Corona Steunpakket	374.504	-	-	374.504	-
522700139	BR Bruisende kernen	32.617			32.617	-
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	132.793			4.100	128.693
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	472.137			34.906	437.231
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.334			300	108.034
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054			-	235.054
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	151.719			2.533	149.186
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	423.361			12.310	411.051
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.401			100	133.301
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373			-	293.373
522723309	BR. De Tolflexibele schil	350.134			21.289	328.845
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	635.401			18.080	617.321
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	331.029			5.539	325.490
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	737.746			21.452	716.294
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799			-	195.799

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2024	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2025
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042			-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	205.510			7.374	198.136
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	113.913			3.322	110.591
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	660.651			1.000	659.651
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	132.057			19.050	113.007
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	113.169			4.868	108.301
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	677.405			19.018	658.387
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	264.261			7.399	256.862
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen skatebaan	79.188			2.100	77.088
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.498.913			45.350	1.453.563
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	312.048			36.636	275.412
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	227.710			38.177	189.533
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	15.297			14.937	360
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	77.496			15.529	61.967
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	59.913			12.006	47.907
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	130.059			100.000	30.059
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	318.169			-	318.169
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825			-	99.825
522726203	BR. GoudenregenI Sloop, Asbest, BW	123.046				123.046
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	968.400			24.506	943.894
		28.986.029	-	-	2.609.914	26.376.115
		55.759.956	-	1.790.987	2.706.090	54.844.853

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2025	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2026
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	6.530.695			351.682	6.179.013
521700008	Egalisatiereserve BCF	0				0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	98.633			45.490	53.143

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2025	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2026
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	376.570			10.631	365.939
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	275.311			9.071	266.240
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	353.060			7.566	345.494
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	442.041			11.244	430.797
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319				40.319
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440			-	109.440
522700096	Reserve Participatie	330.778			200.000	130.778
522700104	BR. Complex de Inloop	20.562			-	20.562
522700109	BR. SV Tynaarlo	321.295			10.890	310.405
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	834.438			19.370	815.068
522700113	BR. MFA Zeijen	2.210.324			77.968	2.132.356
522700114	BR. MFA Yde	2.618.765			95.016	2.523.749
522700115	BR Bedrijfsvoering	495.759			250.000	245.759
522700126	BR. Omgevingswet	89.490	-	-	89.490	-
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	388.654			150.000	238.654
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200				13.200
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	497.314			120.000	377.314
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	229.050			26.749	202.301
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	169.944			100.001	69.943
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	128.693			4.071	124.622
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	437.231			34.597	402.634
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.034			1.300	106.734
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054			6.549	228.505
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	149.186			2.533	146.653
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	411.051			12.221	398.830
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.301			850	132.451
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373			8.174	285.199
522723309	BR. De Tolflexibele schil	328.845			21.137	307.708
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	617.321			17.950	599.371
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	325.490			5.539	319.951

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2025	Resultaat bestemming	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2026
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	716.294			21.296	694.998
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799			-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042			-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	198.136			7.321	190.815
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	110.591			3.298	107.293
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	659.651			23.123	636.528
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	113.007			18.872	94.135
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	108.301			4.829	103.472
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	658.387			18.882	639.505
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	256.862			7.346	249.516
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen scatebaan	77.088			4.183	72.905
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.453.563			45.034	1.408.529
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	275.412			36.290	239.122
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	189.533			37.817	151.716
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	360			360	-
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	61.967			15.381	46.586
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	47.907			11.891	36.016
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	30.059			30.059	-
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	318.169			-	318.169
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825			-	99.825
522726203	BR GoudenregenI Sloop, Asbest, BW	123.046				123.046
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	943.894			24.335	919.559
		26.376.115	-	-	2.000.406	24.375.709
		54.844.853	-	1.745.179	2.096.305	54.493.727

Bijlage 3: Verklaring verschillen tussen de begroting 2022 en 2023

In deze bijlage worden per hoofdstuk de verschillen tussen de primitieve begroting van 2023 en de laatste versie van de begroting 2022 toegelicht. De laatste versie van de begroting 2022 is de begroting na de begrotingswijziging van de voorjaarsbrief.

In onderstaande tabellen zijn alle positieve en negatieve verschillen groter dan € 25.000 toegelicht. Voor een groot deel ontstaan de verschillen door onderstaande punten:

Incidentele wijzigingen 2022

Gedurende het begrotingsjaar 2022 vinden er op de begroting 2022 diverse incidentele begrotingswijzigingen plaats. Onder andere de voorjaarsbrief bestaat voor een groot deel uit incidentele wijzigingen. Omdat het incidentele wijzigingen betreft heeft het veelal alleen betrekking op het huidige begrotingsjaar. Hierdoor ontstaan dus verschillen tussen de huidige begroting van 2022 en de primitieve begroting van 2023. Deze verschillen staan in onderstaande overzichten onder het kopje "incidentele wijzigingen in 2022". Bij het vergelijken van de begroting van 2023 met de laatste versie van de begroting van 2022 zorgen incidentele lasten in 2022 voor een voordeel in de vergelijking. In 2023 zijn die lasten er namelijk niet.

Index

Doordat de budgetten in de begroting worden geïndexeerd ontstaan verschillen tussen de begroting van 2022 en 2023. Het betreft hier zowel prijsindexen als indexen op de loonkosten. De indexen worden in onderstaande tabellen niet verder toegelicht.

Loonsom

Ieder jaar wordt bij het opstellen van de begroting een nieuwe urenbegroting opgesteld. De loonsommen van de organisatie worden aan de hand van deze urenbegroting doorbelast naar taakvelden. Tussen 2022 en 2023 kunnen hierdoor verschillen ontstaan in de loonsommen per taakveld en dus per hoofdstuk. Verschillen in de loonsommen kunnen dus ontstaan door indexen op de lonen en door wijzigingen in de urenbegroting. Deze verschillen staan in onderstaande overzichten onder het kopje "loonsom 2023 t.o.v. 2022".

Overige verschillen

Naast bovenstaande oorzaken kunnen er ook verschillen ontstaan door onder andere:

- Wijzigingen als gevolg van de mei- en septembercirculaire voor zowel de algemene uitkering maar ook voor decentralisatie- en integratie-uitkeringen en de daarbij behorende budgetten;
- Vertragingen in investeringen of afronden van investeringen waardoor verschillen ontstaan in de kapitaallasten voor zowel rente als afschrijving. Dit heeft ook weer gevolgen voor de budgetten waar de dekking vandaan moet komen;

Incidentele wijzigingen voor 2023 en verder. In sommige gevallen worden incidentele budgetten beschikbaar gesteld voor meerdere jaren en voor verschillende bedragen. Bijvoorbeeld door incidenteel nieuw beleid.

Hoofdstuk 0: Bestuur en ondersteuning

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
145.000		V	Informatiebeleidsplan
78.231		V	Reïntegratiebudget APPA
10.000		V	Waardering onroerende zaken
13.630		V	m.t.n.g. Verkiezingen van 2021 naar 2022
47.500		V	Verkiezingen
-12.915		N	Dividend
921.663		V	Toevoeging voorziening wachtgelden
25.000		V	m.t.n.g. Participatie
10.000		V	Rie-maatregelen
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
-350.383		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting, SLB en FKB en overhead
	-91.728	N	Detacheringsvergoeding personeel
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
	2.328.844	V	Hogere Algemene Uitkering
-14.400		N	Kapitaallasten
-35.911	26.327	N/V	Begroting SDA belastingen 2023
	-54.323	N	Opbrengst leges
	205.600	V	Opbrengst OZB
76.237		V	Rente diversen (lang, kort, bespaarde rente, rente grondbedrijf)
69.818		V	Begrotingssaldo 2022
-192.614	-18.751	N/N	Overige verschillen
790.856	2.395.970	V/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk1: Veiligheid

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
65.000		V	m.t.n.g. Extra capaciteit Boa's van 2021 naar 2022
20.000		V	m.t.n.g. Incidenteel nieuw beleid 2021 Juridische kosten mijnbouw
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
46.853		V	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
-61.422		N	Hogere gemeenelijke bijdrage VRD
-2.169	-187	N/N	Overige verschillen
68.262	-187	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 2: Verkeer, vervoer en waterstaat

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
-358.579		N	Vrijval BOR budget in 2022 toegevoegd aan de Argi
115.000		V	m.t.n.g. Programma duurzaamheid van 2021 naar 2022
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
62.071		V	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
-90.632		N	Kapitaallasten
-43.083	4.036	N/V	Overige verschillen
-315.223	4.036	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 3: Economie

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
186.965		V	Groningen Airport Eelde
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
1.952		V	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
557.245	-557.245	V/N	Jaarschijf centrumplannen en bedrijventerreinen
-32.500		N	Taakstelling Vitaal Platteland
-18.838	5.772	N/V	Overige verschillen
694.824	-551.473	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 4: Onderwijs

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
-942.582		N	toevoeging voorziening Project integr accommodatiebeleid
98.434		V	Huisvestingsprogramma onderwijs 2022
27.950		V	Subsidie lokaal onderwijsbeleid
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
88.287		V	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
-242.000		N	Kapitaallasten Accommodatiebeleid
-112.570	3.826	N/V	Overige verschillen
-1.082.481	3.826	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 5: Sport, cultuur en recreatie

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
88.667		V	m.t.n.g. Investeringsplan sport
42.666		V	Investeringsplan sport
20.000		V	m.t.n.g. Speelruimteplan
20.000		V	m.t.n.g. Cultuurcoaches van 2021 naar 2022
40.000		V	m.t.n.g. Subsidie kunt en Cultuur van 2021 naar 2022
90.000		V	m.t.n.g.Inc. Nieuw beleid verplaatsen waterscouts van 2021 naar 2022
100.000	-100000	V/N	bijdrage aan bibliotheek (van provincie)
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
15.188		V	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
-79.885		N	Kapitaallasten
-50.066		N	Onderhoud groenvoorziening
-169.963	33.360	N/V	Overige verschillen
116.607	-66.640	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 6: Sociaal domein

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
32.051		V	m.t.n.g. dak- en thuisloosheid van 2021 naar 2022
30.185		V	m.t.n.g. Kindpakket (armoedebeleid) van 2021 naar 2022
10.300		V	m.t.n.g. Rentepercentage GKB van 2021 naar 2022
60.000		V	m.t.n.g. Vroegsignalering van 2021 naar 2022
752.403		V	Energietoeslag
35.000		V	VN Panel
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
-46.537		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
60.000		V	Bedrijfsvoering WPDA
-16.797		N	Kapitaallasten
1.655.000		V	Taakstelling Sociaal Domein
-32.500		N	Taakstelling Vitaal platteland
-874.526	-14.622	N/N	Overige verschillen
1.664.579	-14.622	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 7: Volksgezondheid en milieu

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
125.775		V	m.t.n.g. Duurzame leefomgeving van 2021 naar 2022
242.961		V	Klimaatakkoord
40.000		V	inc. Nieuw beleid Regionale Energie Strategie (RES)
40.000		V	m.t.n.g. Regionale Energie Strategie (RES)
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
-85.745		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
	-25.785	N	Detacheringsvergoeding personeel
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
-223.210		N	Kapitaallasten
305.123		V	Onttrekking voorziening riolering
128.900		V	Onttrekking voorziening reiniging
-245.518		N	Bijdrage aan RUD
-163.687		N	Subsidies GGD/JGZ
	-15.000	N	Afvalstoffenheffing diftar
	21.804	V	Leges begraafplaatsen
68.141		V	Riolering
-112.873	2.076	N/V	Overige verschillen
119.867	-16.905	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2022			
150.000		V	Omgevingswet/omgevingsvisie
75.000		V	m.t.n.g. Vitaal platteland van 2021 naar 2022
75.000		V	Vitaal platteland
168.000		V	m.t.n.g. Aanleg glasvezel
6.000		V	m.t.n.g. Kwaliteitscriteria VTH
Loonsom 2023 t.o.v. 2022			
29.852		V	Gevolgen urenbegroting incl. dekking uren en overhead initiatieven
Overige verschillen tussen 2023 en 2022			
-2.029.760	2.029.760	N/V	Jaarschijf grondexploitaties
-288.820		N	Kapitaallasten
	260.417	V	Opbrengst bouwvergunningen
-81.169	748	N/V	Overige verschillen
-1.895.897	2.290.925	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.